

**T.C
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı**

**Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği
Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler**

Fuat VURUCU

Danışman : Prof. Dr. Canan ÇETİN

İSTANBUL-2010

TUTANAK SAYFASI

FROM : YEDİ TEPE ÜNİVERSİTESİ MBA

TEL NO. : 90 216 333 01 06

OCA. 21 2010 17:00 S2

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

19.01/2010

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden
ELAT YURUÇLI, 19 / 01 / 2010 tarihinde yapılan Yüksek Lisans
Tez Savunması sonucunda jüri tarafından oyekleliği / oybirliği ile

- Başarılı bulunmuştur.
 Başarısız bulunmuştur.
 Düzeltmeler için adaya ek süre tanınmıştır.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı

Unvanı, Adı, Soyadı: PROF. DR. CANAN GETİN

İmzası

Canan Getin

Jüri Üyesi

Unvanı, Adı, Soyadı: DOÇ. DR. BERAT BİR BAYRAKTAR

İmzası

Berat Bir Bayraktar

Jüri Üyesi

Unvanı, Adı, Soyadı: YARA DOÇ. DR. MEHMET EMİN OKUR

İmzası

Mehmet Emin Okur

İÇİNDEKİLER

<i>TUTANAK SAYFASI</i>	<i>ii</i>
<i>İÇİNDEKİLER</i>	<i>iii</i>
<i>KISALTMALAR LİSTESİ</i>	<i>v</i>
<i>TABLolar LİSTESİ</i>	<i>vi</i>
<i>ÖNSÖZ</i>	<i>viii</i>
<i>ABSTRACT</i>	<i>ix</i>
<i>ÖZET</i>	<i>x</i>
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	6
1.3. Alt Problemler	6
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Sayıtlar	9
1.7. Tanımlar	9
2. BÖLÜM: İLGİLİ ALANYAZIN	10
2.1. MESLEK KAVRAMI	10
2.2. MESLEK SEÇİMİ ve GELİŞİM SÜRECİ	11
2.2.1. Mesleki Gelişim Kuramları	15
2.2.1.1. Isaacson' a göre mesleki gelişim	15
2.2.1.2. Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim	16
2.2.1.3. Super'a Göre Mesleki Gelişim	17
2.2.1.4. Holland'a Göre Mesleki Gelişim	19
2.2.1.5. Roe'nun Meslek Gelişim Kuramı	20
2.2.2. Meslek Seçiminde Karar Kuramları	21
2.2.2.1. Hilton'a Göre Karar Verme	22
2.2.2.2. Gelatt'a Göre Karar Verme	23
2.2.2.3. Bergland'a Göre Karar Verme	23
2.2.2.4. Littrel'e Göre Karar Verme	24
2.3. MESLEK SEÇİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER	25
2.3.1. Meslek Seçiminde Aile Çevresinin Etkisi	26
2.3.2. Meslek Seçiminde Okul Çevresinin Etkisi	30
2.3.3. Meslek Seçiminde Dış Çevrenin Etkisi	31

2.4. MESLEĞE YÖNLENDİRME	33
2.4.1. Okullarımızda Mesleğe Yönlendirme	35
2.4.1.1. Okulların İlköğretim Kademesinde Mesleki Yönlendirme Uygulaması	38
2.4.1.2. Okulların Ortaöğretim Kademesinde Mesleki Yönlendirme Uygulaması	40
2.4.2. Mesleğe Yönlendirme Süreci	43
2.4.2.1. Kişisel Niteliklerin Belirlenmesi	44
2.4.2.2. Meslek Özellikleri	53
2.4.2.3. Kişisel Nitelikler ile Meslek Özellikleri Arasında Bağlantı Kurma	59
3. BÖLÜM: YÖNTEM	61
3.1. Araştırma Modeli	61
3.2. Evren ve Örneklem	61
3.3. Veri Toplama Araçları	62
3.4. Verilerin Toplanması	64
3.5. Verilerin Çözümlemesi	65
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	66
4.1. Kişisel Değişkenlere İlişkin Bulgular	66
4.2. Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler	76
4.3. Meslek Memnuniyeti Anket Sonuçları	83
4.4. Meslek Seçiminde Yeterlilik Sonuçları	86
5. BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER	98
5.1. Sonuçlar	98
5.1.1. Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler	98
5.1.2. Meslek Memnuniyeti Anket Sonuçları	99
5.1.3. Meslek Seçiminde Yeterlilik Sonuçları	99
5.2. Öneriler	101
KAYNAKÇA	104

KISALTMALAR LİSTESİ

f: Frekans

N: Örneklem sayısı

p: Seçilen anlamlılık düzeyi

sd: Serbestlik derecesi

χ^2 :Ki-kare

%: Yüzde

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1: Madde-Toplam İstatistikleri.....	63
Tablo 3. 2: Ölçek maddelerinin puan, seçenek ve sayısal sınırları	64
Tablo 4. 1: Meslek Dalı	66
Tablo 4. 2: Cinsiyet	67
Tablo 4. 3: Yaş.....	68
Tablo 4. 4: Aile aylık geliri	69
Tablo 4. 5: Anne ve babanın hayatta olup olmaması.....	69
Tablo 4. 6: Annenin öğrenim durumu	70
Tablo 4. 7: Babanın öğrenim durumu	71
Tablo 4. 8:Annenin iş durumu	72
Tablo 4. 9: Babanın iş durumu	73
Tablo 4. 10: Kardeş sayısı.....	75
Tablo 4. 11: Bu mesleği seçmemde ailemin sosyo-ekonomik durumu etkili oldu	76
Tablo 4. 12: Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.....	77
Tablo 4. 13:Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımla ve çevremle etkisi çoktur	78
Tablo 4. 14: Endüstri meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz?.....	79
Tablo 4. 15: Endüstri meslek lisesine kayıt olmanızı kimler etkiledi?	80
Tablo 4. 16: Endüstri meslek lisesindeki meslek dalınızı isteyerek mi seçtiniz?.....	81
Tablo 4. 17: Endüstri meslek lisesinde meslek dalını seçmede kimler etkiledi?	82
Tablo 4.18: Mesleği seçerken aldığım notlar etkili oldu.....	83
Tablo 4. 19: Yüksek öğreniminizi, lise meslek dalınızla ilgili bölümlerde yapmak istiyor musunuz?.....	84
Tablo 4. 20: Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum. En kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim	84
Tablo 4. 21: Mesleğimi seviyorum.	85
Tablo 4. 22: Betimsel İstatistik Sonuçları	86

Tablo 4. 23: Meslek dalının meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan Kruskal Wallis testi sonuçları	87
Tablo 4. 24: Cinsiyetin meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan t testi sonuçları	88
Tablo 4. 25: Annelerin öğrenim durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları	89
Tablo 4. 26: Babaların öğrenim durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları	90
Tablo 4. 27: Aile aylık gelirin meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları	91
Tablo 4. 28: Anne veya babanın hayatta olmamasının meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları.....	92
Tablo 4. 29: Annenin iş durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları	93
Tablo 4. 30: Babaların iş durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları	94
Tablo 4. 31: Mesleği severek tercih etme durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan t testi sonuçları.....	95
Tablo 4. 32: Mesleği sevme durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan Kruskal Wallis testi sonuçları.....	96
Tablo 4. 33: Yüksek öğrenime aynı meslek dalında devam etmeyi isteme durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan t testi sonuçları	96

ÖNSÖZ

Engin bilgi ve tecrübesini bizden esirgemeyerek, araştırma süresince yapmış olduğu aydınlatıcı rehberliğinin yanı sıra ilgisindeki samimiyet ve sabrından dolayı danışman hocam Sayın Prof. Dr. Canan ÇETİN'e en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma boyunca benden her türlü yardımı esirgemeyen endüstri meslek liselerinde görevli idareci ve öğretmenlerime defalarca teşekkür ederim.

Araştırmaya istekle katılan, düşüncelerini içtenlikle ve dürüstçe paylaşan, görüşleriyle araştırmamı renklendiren öğrencilere de sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Yüksek lisans derslerindeki beraberliğimizi tez yapım aşamasında da sürdürerek bilgi paylaşımında bulunduğu için; muhabbetle saygı beslediğim, dostum Muhammet Altuntaş hocama da teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca araştırmamı hazırlarken desteğini her zaman yanımda hissettiğim, tüm arkadaş ve dostlarıma da defalarca teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca sabırla beni destekleyen sevgili eşime, bilgisayarımı benimle paylaşmayarak yeni bir bilgisayar almama vesile olan ama desteğini hep hissettiğim sevgili oğluma ve tez hazırlama aşamasında hayatıma girerek heyecanımı arttıran sevgili kızıma da sonsuz defa teşekkür ederim

OCAK 2010

Fuat VURUCU

ABSTRACT

In this research, it was aimed to define the level of occupational choice capability, to understand which factors affect the occupational choice, and to define the satisfaction of students from their occupation.

The model of this research is descriptive scanning. The research targeted at occupational school students in Gebze, Darıca, ayırova, Dilovası during 2007-2008 education year. Subjects were identified through simple random sampling. In this study, “The Personal Information Form”, “The Questionnaire about Factors Affecting Occupational Choice” and “The Scale of Occupational Choice Capability” were used as data collection tools. The Questionnaire and the Scale were developed by researcher. The collected data were analyzed through techniques such as percentage, frequency, mean, standard deviation, t-test, Kuruskal Wallis H, one-way ANOVA test to analyze the source of the variance.

41% of students accepted the effect of family’s socio-economic state on the choice of occupation. 59% of students accepted the effect of family’s expectation. 47% of students accepted the effects of mate on their choice of occupation. Approximately 80% of students are pleased with their occupation . The students who took part in the questionnaire rated their capabilities of occupational choice as third degree.

Key Words: Occupation, Occupational Choice, Occupational Progress, Occupational Guidance

ÖZET

Bu arařtırmada Milli Eđitim Bakanlıđına bađlı resmi meslek liselerinde, ođrencilerin meslek seđimi yeterliliđinin ne dűzeyde olduđu ve meslek seđimini etkileyen faktűrlerin neler olduđunun belirlenmesi amaçlanmıřtır. Yine bu arařtırmada meslek lisesi ođrencilerinin seđtikleri mesleklerinden memnuniyeti sorgulanmıřtır.

Bu arařtırma tarama modelinde betimsel bir çalıřmadır. Arařtırmanın evrenini 2007–2008 eđitim–ođretim dűneminde Kocaeli ili Gebze, Darıca, Çayırova, Dilovası ilçelerindeki meslek lisesi ođrencileri oluřturmaktadır. Örnekleme, basit tesadűfi örnekleme yoluyla seđilmiřtir. Arařtırmada veri toplama araçları olarak arařtırmacı tarafından geliřtirilen “Kiřisel Bilgi Formu”, “Meslek Seđimine Etki Eden Faktűrler Anketi”, “Meslekten Memnuniyet Anketi” ve “Meslek Seđiminde Yeterlilik lçeđi” kullanılmıřtır. Arařtırmada verilerin analizinde frekans, yűzde, aritmetik ortalama, standart sapma, t testi, tek yűnlű varyans analizi (ANOVA), Kuruskal Wallis H testi kullanılmıřtır.

Meslek seđiminde ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarının etkili olduđunu kabul eden ođrenciler %41’dir. Meslek seđiminde ailelerin beklentisi ve ođrencilere yűnelik dűřűncelerinin etkili olduđunu kabul eden ođrenciler %59’dur. Meslek seđiminde arkadařların ve çevrenin etkili olduđunu kabul eden ođrenciler %47dir. Ankete katılan ođrencilerin yaklařık %80’i mesleklerini sevmektedirler. Ankete katılan ođrencilerin kendi meslek seđimi yeterliliklerini deđerlendirmeleri 3 puan (katılıyorum) seviyesindedir.

Anahtar Kelimeler: Meslek, Meslek Seđimi, Mesleki Geliřim Sűreci, Mesleki Rehberlik

1. BÖLÜM: GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumuna, problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, sayıtlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

İnsanın yaşamını devam ettirebilmek için icra ettiği, belli bir eğitim ve bilgi birikimi gerektiren uğraşı alanlarına meslek denir.

Her insanın geçimini sağlayabilmek için yapacağı düzenli ve sürekli bir işinin olması o kişinin mesleğini gösterir. Meslek seçimi ise insanın yaşamında verebileceği en önemli kararlardan biridir. Çünkü “ben şu mesleği seçiyorum derken, ya da hayır ben bu mesleği değil, şu mesleği istiyorum derken aslında mesleği seçmekle birlikte o mesleğin getirdiği yaşam tarzı da seçilmiş olunmaktadır. Bir mesleği seçmekle, hayat çizgisinde pek çok konu da bu seçime bağlı olarak etkilenmektedir. Örneğin gelir düzeyi, yaşanılacak olan çevre, toplumsal ilişkiler, eş seçimi, çalışma koşulları prestij, statü vb. Öyleyse meslek seçimi iyi düşünülüp, gerekli analizler yapıldıktan sonra alınması gereken önemli bir karardır. Bu karardan geri dönmek bazen çok yorucu ve zaman alıcı bazen de imkansızdır. Böyle bir duruma düşmemek için meslek seçiminin öncesinde önce kişinin kendini tanıması ve şu sorulara doğru cevaplar verebilmesi gerekmektedir:

- Benim seçtiğim bu mesleğe karşı yeteneklerim uygun mu ? Yeteneklerim bu mesleğin gerektirdiği yeteneklerle benzerlik gösteriyor mu ?
- İlgi alanlarım bu mesleğin gerektirdiği ilgi alanlarıyla çakışıyor mu ?
- Seçtiğim mesleğin çalışma koşulları nasıl ? Kapalı bir mekanda mı yoksa açık havada mı çalışma gerekiyor. Çalışma koşulları neler ?
- Büyük bir şehirde mi, küçük bir şehirde mi yaşamak istiyorum?
- Emin bir iş mi istiyorum, yoksa risk almaya hazır mıyım ?
- Ücret durumu nasıl ? İlerleme olanakları mevcut mu ?

- Seçim yapılmış olan meslekte yetişmiş elemana olan ihtiyaç ne kadar ? Mesleğin gerektirdiği eğitimi aldıktan sonra iş bulmak kolay mı ?

Bir meslekte mutlu olabilmenin en önemli faktörü, ilgi ve yeteneklerin, mesleğin gerektirdiği ilgi ve yeteneklerle çakışıyor olmasıdır. Bu yüzden seçilecek olan mesleğin gerektirdiği ilgi ve yeteneklerin neler olduğu araştırılmalı, kişinin söz konusu yeteneklerin ve ilgilerin ne kadarına sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Konuyu bir örnekle açıklayalım: Doktor olabilmek için akademik yeteneğe (sözel,sayısal, şekil) ihtiyaç vardır. Ancak dış doktoru olabilmek için hem akademik yeteneğe hem de el becerisine (manipülatif yeteneğe) ihtiyaç vardır. Eğer akademik yeteneği çok iyi, ancak el becerisi çok kötü olan birinin dış doktoru olması kuşkusuz o mesleğin gereklerini gerektiği gibi yapamamasına neden olacaktır. Keza sayıları seven, sayısal düşünmekten zevk alan bir kişinin, edebiyat bölümünde okuması da yanlış bir seçim olacaktır.

Seçilen mesleğin çalışma koşulları da son derece önemlidir. Yukarıda verilen örneği sürdürürsek, kişinin akademik yeteneği çok iyi, el becerisi çok iyi, dış doktoru olabilmesi için yetenek açısından hiç bir sıkıntısı yok. Ancak kan görmeye dayanamıyor. Kan görünce bayılıyor ise bu kişinin bu mesleği sürdürebilmesi güç gözükmektedir. Ya da kapalı mekanları seven bir kişinin denizci olmak istemesi de çalışma koşulları açısından yanlış bir tercihtir.

Ücret durumu da özellikle dikkate alınması gereken bir konudur. Mesleği ne kadar para getirecektir. Para mı, prestij mi, sosyal değerler mi ? birinci önceliklidir. Örneğin çok parası olmasını isteyen bir kişinin devlet dairesinde memur olarak çalışmak istemesi bir çelişkidir. Bu durumda mutlu yaşayabilmek için o kişinin ya işini değiştirmesi ya da para ilgili düşüncelerini değiştirmesi gerekmektedir.

Ülkemizde önemli bir sorun da işsizlik sorunudur. Yeteneği, ilgisi, çalışma koşulları, ücreti her durumu kendisine uyan bir kişinin önüne o meslekte istihdam edilme yani iş bulabilme sorunu çıkabilir.

Lise yılları gençler için meslekle ilgili karar vermeleri açısından kritik zaman olarak değerlendirilir. Gençler bu dönemlerinde, meslek olarak seçecekleri alanları belirlemek ve meslekleri hakkında karar vermek durumundadırlar. Meslek seçimi gencin, yalnızca nasıl bir işte çalışmak istediği ile ilgili olmayıp aynı zamanda nasıl bir hayat standardı içinde yaşamak istediğini de etkileyen bir karar olduğu için çok önemlidir. Lise çağına gelmiş gençlerin böylesine önemli bir karar vermek zorunda olmaları, mesleki gelişim görevlerini yerine getirmedilerse, doğru ve akılcı kararlar vermelerini zorlaştırmaktadır. Meslek seçimi, meslek gelişiminde yer alan mesleki gelişim görevlerini başarı ile tamamlama ve mesleki olgunluk düzeyi ile bağlantılıdır. Psikolojik danışmanlar, öğrencilerin mesleki gelişim evrelerinden hangisinde olduğunu ve mesleki olgunluk düzeylerini belirleyerek gerekli rehberlik programlarını hazırlamaları ve uygulamaları, gençlerin meslek seçiminde zorlanmamaları ve doğru kararlar vermeleri açısından çok yararlı olacaktır.

Mesleki eğitimin başarılı olabilmesi için çağdaş ülkelerin yaptığı gibi okul öncesinden başlayarak lise sonuna kadar devam eden süreçte öğrencileri kişisel kabiliyetlerine göre yönlendirme yapılmalıdır. Öğrenciler, yatkın oldukları alanlara yönlendirilirken, okul, aile ve öğrenci işbirliği içinde olmalıdır. Gelişmiş ülkeler arasında yer almak, onlarla bütünleşmek isteyen Türkiye'nin elindeki en önemli kaynak, genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olan insan gücüdür. Bu insan gücünü iyi kullanarak ülkeler arasında rekabet yaratabilme olanağı vardır. Dünyada değişik mesleki teknik eğitim uygulamaları bulunmaktadır. Meslek eğitimimizin önemli reformlara ihtiyacı vardır. Bu reformlardan en önemlilerin den biriside meslek seçiminin isabetli yapılması gerekmektedir.

Günümüzde, öğrencileri bir mesleğe hazırlamak, çalışma hayatı ile okullar arasındaki ilişkileri sıklaştırmak eğitimin önemi giderek artan görevlerinden biri haline gelmiştir.(Kuzgun,1982,23).

Ülkemizde 1960 yılından beri planlı kalkınma yöntemi benimsenmiş, eğitim sistemi endüstrileşme doğrultusunda planlanarak, mesleki ve teknik eğitime önem verilmiştir. Lise düzeyindeki örgün mesleki ve teknik eğitim kurumları arasında yer

alan Endüstri Meslek Liselerine de insan gücü yetiştirme bakımından önemli görevler düşmektedir.(Başaran,1991,1).

Okul programlarının amaçlarında ve planlama raporlarında, mesleki rehberlik konusunda hem bireyin kendini gerçekleştirmesine hem de toplumun gereksinim duyduğu insan gücünün dengeli dağılımına ağırlık veren olumlu bir yaklaşımın egemen olduğu görülüyorsa da, uygulamada ne birinci ne de ikinci amacı gerçekleştirmek yolunda etkili adımlar atıldığını gösteren belirtilere rastlanmamaktadır.(Kuzgun,1982,23).

Kendi yetenekleri, ilgileri ve gereksinimleri hakkında doğru ve gerçekçi bilgiler ve değerlendirmelere sahip olamayan öğrenciler, mesleklerin gerektirdiği nitelikler, sağladığı olanaklar, mesleğin avantajları, dezavantajları hakkında çoğu kez kulaktan dolma bilgilerle üniversite kapısına gelmektedirler.

Eğitim süreci içerisinde bir kısım öğrencilerin; genellikle ilgi, istek ve yeteneklerinin hangi meslek alanına daha yatkın olduğunu bilmeden, meslekleri tanımadan, arkadaş grubunun veya ailesinin etkisinde kalarak meslek seçtikleri saptanmaktadır.

Meslek seçimi ferdin sahip olması muhtemel meslekleri çeşitli yönleriyle değerlendirip kendi ihtiyaçları açısından istenilir yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir. Bireyin yapmak zorunda olduğu bu seçim çok küçük yaşlarda başlamasına rağmen ülkemizde üniversite imtihanına giren öğrencilerde bile halen kararsızlık veya hiç karar vermeme gibi durumlar gözlenmektedir.

Gelişmiş ülkeler bu amaçla, eğitim sistemlerini çağın ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yapılandırmak, sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve insan gücünü en verimli şekilde kullanmak üzere eğitim kurumlarında öğrencileri; ilgi ve yetenekleri doğrultusunda 4. ve 5. sınıflarda başlayan etkili bir yönlendirmeye tabi tutmaktadırlar

Bütün gelişmiş ülkeler, insan gücü planları hazırlarken, meslek seçiminde doğru kararlar verebilmeleri için çok ciddi kaynaklar ayırmakta ve

çalışmalar yapmaktadırlar. Ülkemizde bu sorun son otuz yıldır üzerinde durulan bir konu olagelmıştır. Ülkemizde meslek seçimi sürecinde, meslek alanlarına yönlendirme etkinlikleri olarak eğitim kurumlarımızda ilköğretim ve ortaöğretim döneminde aşağıda belirtilen ilgili yönetmelikler çerçevesinde sürdürülmektedir.

İlköğretimde Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi'nin Eylül 2003 Tarih ve 2552. sayısında belirtildiği üzere, tüm şube öğretmenlerinden, öğrencinin zeka alanını belirleyebilmek için, sınıf gözlem formunu doldurmaları istenmektedir. Daha sonra bu formlar okul rehber öğretmeni tarafından toplanıp, öğrencinin zeka alanına ait puanlar hesaplanmakta ve bu puan ile birlikte, öğrencinin ruhsal dosyasındaki bilgilere bakılarak akademik, güzel sanatlar veya mesleki teknik eğitime mi devam edeceği belirlenmektedir. Bu belirlemenin sonucunda yöneltme öneri formu düzenlenerek, öğrencinin diploması ile birlikte devam edeceği bir üst kuruma iletilmektedir.(<http://yayim/meb.gov.tr/dergiler/pdf/2552.pdf>)

Ortaöğretim de ise meslek alanlarına yöneltme çalışmaları Nisan 2006 tarih ve "10'uncu Sınıfta Alana geçiş ve Teknik Lise Öğrenci kayıtları" konulu yazısı ile düzenlenmiştir. İlgili genelge gereğince "orta öğretim kurumlarının dokuzuncu sınıfında okuyan öğrencilerin onuncu sınıftan itibaren yönelebilecekleri alanı belirlemek ve yöneltme tavsiyesinde bulunmak amacıyla öğrenci ve velisinin tercihleri doğrultusunda alana yöneltme tavsiye formu, sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeni ile tanıtım yönlendirme dersi öğretmeni tarafından yapılacak değerlendirme sonucunda ön kayıt formu doldurulacaktır" denilmektedir. Ayrıca "alana yöneltme tavsiyesinin belirlenmesinde sınıf rehber öğretmeni ve okul rehber öğretmenince uygulanan mesleki rehberlik ile ilgili anket sonuçları, dokuzuncu sınıf yılsonu başarı ortalaması, ilköğretim okulu diploma notu, ilköğretim yöneltme öneri formu, sağlık durumunun görmek istediği alana uygunluğu dikkate alınacaktır " denilmektedir.

Ayrıca ortaöğretimin dokuzuncu sınıfında yapılan tanıtım yönlendirme dersinin iki saatlik ders saati olması, bu derse giren öğretmenlerin bütün meslek alanlarını hakkında bireyi doyurucu bilgiler verebilmesinde ki zorluklar, eğitime ayrılan ödeneklerin yetersiz olmasından kaynaklanan ilgi duyulan mesleklerin çalışma şartları, çalışma koşulları gibi özelliklerinin yerinde görülememesi

öğrencinin seçmek istediği meslek alanlarını ne kadar iyi tanıyabildiği tartışma konusu olmuştur. Bazı okullarımızda rehber öğretmenin bile bulunmadığı düşünüldüğünde, okullarımızda öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişisel özelliklerinin tespit edilmesinin zorluğu ortadadır.

Bu araştırmamızla şu anda endüstri meslek lisesine bağlı bir meslek alanında öğrenim görmekte olan ve tanıtım yönlendirme dersini görmüş öğrencilerin yukarıda çizilen çerçeve içerisinde, eğitim kurumları tarafından, bulunduğu meslek alanına yönlendirmek için yapılan etkinliklerin yeterlilik düzeyi araştırılmıştır. Bu araştırmamızda, konu teorik olarak incelenmiş ve yapılan alan araştırması ile varsayımlar test edilmiştir. Dolayısıyla hem bireysel hem de toplumsal açıdan büyük önem taşıyan meslek alanı seçimi sürecinde yapılan, yönlendirme etkinliklerinin yeterlilik düzeyi araştırılarak, varsa eksiklikler hakkında çözüm önerilerine yer verilmesi düşünülmüştür.

1.2.Problem Cümlesi

Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ne düzeydedir ve meslek seçimini etkileyen faktörler nelerdir?

1.3.Alt Problemler

1. Meslek seçimine etki eden faktörler nelerdir?
2. Öğrenciler seçtikleri mesleklerinden ne derece memnundurlar?
3. Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri kendilerine göre ne düzeydedir?
4. Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterliliklerini aşağıdaki faktörler etkiler mi?
 - Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri meslek dallarına göre değişmekte midir?
 - Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri cinsiyetlerine göre değişmekte midir?
 - Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri annelerinin öğrenim durumuna göre değişmekte midir?

- Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri babalarının öğrenim durumuna göre değişmekte midir?
- Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri ailenin aylık gelirine göre değişiyor mu?
- Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri anne veya babanın hayatta olmamasına göre değişiyor mu?
- Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri annelerinin iş durumuna göre değişiyor mu?
- Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri babalarının iş durumuna göre değişiyor mu?
- Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri mesleklerini severek tercih etme durumuna göre değişiyor mu?
- Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri mesleklerini sevme durumuna göre değişiyor mu?
- Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri mesleklerini terk etmeyi düşünme durumuna göre değişiyor mu?
- Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri yüksek öğrenime devam etme durumuna göre değişiyor mu?

1.4.Araştırmanın Önemi

Lise yılları gençler için meslekle ilgili karar vermeleri açısından kritik zaman olarak değerlendirilir. Gençler bu dönemlerinde, meslek olarak seçecekleri alanları belirlemek ve meslekleri hakkında karar vermek durumundadırlar. Meslek seçimi gencin, yalnızca nasıl bir işte çalışmak istediği ile ilgili olmayıp aynı zamanda nasıl bir hayat standardı içinde yaşamak istediğini de etkileyen bir karar olduğu için çok önemlidir.

Bu araştırmamızla şu anda endüstri meslek lisesine bağlı bir meslek alanında öğrenim görmekte olan ve tanıtım yönlendirme dersini görmüş öğrencilerin kendi meslek dallarını seçerken nelerden etkilendiği ve eğitim kurumları tarafından, bulunduğu meslek alanına yönlendirmek için yapılan etkinliklerin yeterlilik düzeyi araştırılmıştır.

Bu bağlamda öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun mesleklere yönlenebilmesi için öğrencinin kendini ve meslekleri tanınması, ailelerin bilinçlendirilmesi, tanıtım yönlendirme dersi öğretmeni, okul rehberlik servisi, sınıf rehber öğretmeni tarafından meslek alanlarına yönlendirme aşamasında bir takım faaliyetlerin yapılması gerekmektedir. Bu çalışma ile ortaöğretim dördüncü sınıfta yapılan tanıtım yönlendirme dersi ile desteklenen mesleki rehberlik ve meslek alanlarına yönlendirme çalışmalarının uygulamada yeterlilik düzeyi, öğrencilere yönelik bir alan araştırması ile ortaya çıkartılması amaçlanmıştır.

Öğrencilerin kendilerine en uygun mesleği seçmelerine temin etmek ve Eğitim kurumları, ilköğretim ve özellikle dokuzuncu sınıfta yapılan, öğrencileri meslek alanlarına yönlendirme faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde yürütebilmesi amacıyla rehberlik hizmetlerine büyük önem vermelidirler.

Bu çalışmadan elde edilecek bulgular sonucunda, endüstri meslek lisesinin herhangi bir meslek alanına kayıt olan öğrencilerin, meslek alanlarına yönlendirilme etkinlikleri kapsamında oluşan olumsuzluklar ve aksaklıklar ile ilgili çözüm önerilerine yer verilmesi düşünülmektedir. İlgili kurumlarca, özellikle Milli Eğitim Bakanlığınca, araştırma sonuçları doğrultusunda yapılacak düzenlemeler ile mesleki yönlendirmenin daha etkin ve verimli yapılmasına katkı sağlayacaktır. Böylece endüstri meslek lisesine gelen öğrencilerin, meslek alanı seçiminde, daha gerçekçi, daha isabetli kararlar vermesi sağlanarak, sağlıklı, mutlu, hayatından ve yaptığı işten zevk alan bireylerin oluşmasına önemli derecede katkı sağlayacaktır.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırma Kocaeli ilinin, Gebze, Darıca, Çayırova, Dilovası ilçelerinde yer alan endüstri meslek liselerini kapsar.

Araştırma örneklemine giren meslek lisesi öğrencilerinin görüşleri ile sınırlıdır.

Araştırma 2007–2008 eğitim-öğretim yılı bilgilerini içerir.

Bu araştırma kullanılan anket ve ölçme aracıyla sınırlıdır.

Araştırma genel amaç ve bu amaç doğrultusunda oluşturulan alt problemlerle sınırlıdır.

1.6.Sayıtlar

Bu araştırmada kullanılan meslek seçimi kaynağına ilişkin sorular ve meslek seçimi yeterliliği ölęeğinden elde edilen veriler araştırma probleminin çözümlü için yeterlidir.

Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin anket sorularına verdikleri cevaplar onların geręek düşüncelerini yansıtır.

1.7.Tanımlar

Meslek: İnsanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünüdür. (Kuzgun, 2003) .

İş: Belli bir işyerinde sürdürülen benzer etkinlikler grubudur. Bir kimsenin mesleği olabilir, ama işi olmayabilir.(Bacanlı,1996,s.81)

Meslek Seçimi: Bireyin tercih ettiği meslekler arasından birinde karar kılması ve buna hazırlamak için çaba göstermesi meslek seçimi olarak adlandırılabilir (Kuzgun, 2003) .

Mesleki Gelişim Süreci: Bireyde çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren, yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim evreleridir (Yeşilyaprak,1998).

Mesleki rehberlik: Kişinin yetenek ve ilgilerine uygun bir mesleği seçmesi, o meslekte ilerlemesi için kişiye götürülen uzmanlık düzeyindeki düzenli ve sürekli hizmetler demektir (Bakırcıoğlu, 1994).

Kişilik: Bütün bedensel özelliklerin, içgüdülerin, dürtülerin eğilimlerin, kazanılmış deneyimlerin bütünüdür.(Tüfekçi,2004,s.17)

2. BÖLÜM: İLGİLİ ALANYAZIN

1.8.MESLEK KAVRAMI

Meslek kavramı birçok kaynakta değişik ifadeler ile tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalardan bazıları şöyledir:

İnsanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünüdür (Kuzgun, 2004)

Meslek, sosyal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutları olan, bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu bir iş bölümü sonucu ortaya çıkmış bir uğraş olgusudur.(Ünal, Ada,1999)

Meslek, çeşitli kuruluşlarda benzer pozisyonlarda ki kişilerin yaptıkları işlerdir. Bireylerin yaptıkları işler, ortak bir özellik kazanıp teşkilatlandığı nispette meslek haline gelir. Aynı zamanda meslek, fert için yalnız geçimini sağlama yolu değil, bir yaşama biçimi ve topluma ait roller kümesidir (Ülkü, 1976).

İş yapmak insanın doğasında gizlidir. Çoğu zaman bunun için eğitim ve öğretim gerekmemektedir. Meslek ise sürekli bir eğitim ve öğretim sonrası kazanılır (Telman, 2002).

İş kelimesi bazen meslek yerine kullanılmaktaysa da iş daha çok gelip geçici olan mesleki faaliyetler için kullanılır. Fazla bir mesleki tecrübe ve eğitim istemeyen, kolaylıkla öğrenilebilen ve sürekli yapılmayan mesleki faaliyetler iş olarak nitelendirilebilir (Kulaksızoğlu, 1999).

Meslekte para kazanmak esas olmasına rağmen insanlar sadece para kazanmak için bir mesleğe yönelmezler. Mesleki alana yönelmede tek nedenlilik söz konusu değildir. Meslek para kazanmanın ötesinde, kapasiteyi kullanma ve kendini gerçekleştirme yoludur. (Kuzgun, 2003)

Meslekte mal ve hizmet üretmek esastır fakat her mal ve hizmet üretimi mesleki bir faaliyet olarak değerlendirilemez. Bu durumda bir faaliyetin meslek olarak değerlendirilebilmesi için o faaliyetin legal olması gerekir. Meslek, insanlara yararlı

mal ve hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir (Kuzgun, 2003) .

Meslek seçimi bireyi ilgilendirdiği gibi kamu politikaları açısından da devletleri ilgilendirmektedir. Bu amaç doğrultusunda 14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı milli eğitim temel kanunu ile planlılık Türk Milli Eğitiminin temel ilkeleri arasında yer almıştır. “Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak, eğitim-insan gücü ve istihdam ilişkileri dikkate alınmak üzere, sanayileşme ve tarımda, modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir” ilkesi milli eğitimin temel amaçları içinde görülmüştür (Taş, 2003) .

1.9.MESLEK SEÇİMİ ve GELİŞİM SÜRECİ

Bireyin tercih ettiği meslekler arasından biride karar kılması ve buna hazırlamak için çaba göstermesi meslek seçimi olarak adlandırılabilir (Kuzgun, 2004)

Meslek seçimi bir kimsenin çeşitli safhalardan geçerek kendisine açık olan meslek seçenekleri arasından kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, istenilmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir ve buna girmesi için gayret göstermesidir.(Aytaç, Bayram, 2003)

İnsanın isteyerek seçtiği meslek, onun benliğinin bir parçası olur. Bireylerin yaşamlarında çeşitli rolleri vardır. Bireyin, kendi kişiliği ile ters düşen bir meslek seçmesi onun, hem meslek hem de özel yaşantısında ki başarı ve mutluluğunu engeller. Bireyin kişilik özellikleri doğrultusunda üstlendiği mesleki rol iş tatminine götürür, iş verimi de buna bağlı olarak yükselir (Öztaş, 1988).

Maslow'un sıralamasının üst basamağı olan insanın kendini gerçekleştirme ihtiyacı bireyin hayatı boyunca yapacağı mesleğinde tatmin bulması ile ortadan kalkacaktır. Bu tatmine ulaşmak için, kişinin seçeceği mesleğin, onun bedensel, duygusal, kişisel özelliklerine uygun olması gerekir. Ayrıca, o mesleği elde edebilmek için gereken uzun ve yorucu eğitim çalışmasını yapabilmek için kişinin

kendi kendini motive etmeye ihtiyacı vardır. Bütün bunların mükemmel bir şekilde yürütülebilmesi, bireyin kendi yeteneklerine uygun olan mesleğin hangisi olabileceği konusunda bilgilendirilmesi ile mümkün olacaktır (Telman, 2002).

Meslek seçimi sadece birey açısından değil toplum açısından da önemli bir olgudur. Çünkü birey seçtiği meslekte başarılı ve üretken olamazsa hem kendisi bundan psikolojik olarak huzursuzluk duyar, hem de topluma yük olarak o toplumun gelişme hızını engeller. Ayrıca toplum kalkınması bakımından, ihtiyaç duyulan insan gücünün israfına yol açar. Bu yüzden her birey, sahip olduğu kendi geleceğini tayin etme özgürlüğünü meslek seçiminde kullanırken, tesadüfi değil, daha bilişsel, akılcı, ileri görüşlü davranarak, gerçek benliğine, kişiliğine, ilgi ve yeteneklerine uygun bir mesleği seçme sorumluluğuna sahip olmalıdır.

Meslek seçimini bir gelişim süreci olarak gören gelişim kuramcıları, meslek seçiminin bir anda verilen kararlarla açıklanamayacağı vurgusuna dikkat çekmektedirler. Onlara göre birey bir işe girme çağına gelinceye kadar oluşan, gelişen ve büyük ölçüde geri dönülmez olan davranış örüntülerinin birikimi sonucunda bir mesleğe ilgi duyup yönelmektedir.

Meslek seçimi ve buna bağlı olarak gelişen mesleki rehberlik sadece günümüzde insan anlayışının temeli olan seçme özgürlüğünden değil, aynı zamanda seçeneklerin çokluğundan ileri gelmektedir.

Meslek seçimi ve bir mesleğe girme, genel hatları ile insan hayatında psikolojik bir gelişme sonucudur. Daha küçük yaşlardan başlayıp gelişerek son ergenlik çağlarında ve daha sonra şekil kazanır, somutlaşır.

Seçilen bir meslek, bireyin;

- a. Hayatı boyunca devamlı bir iş sahibi olup olmamasını,
- b. Hayatında başarılı bir insan olup olmamasını,
- c. Devamlı ilişkide bulunacağı kimselerin ve arkadaşlarının çeşidini, hatta eş seçimini,
- d. Hayatı boyunca yaşayacağı çevrenin niteliklerini ve yerini

- e. Ailenin gelirini ve geçim tarzını,
- f. İşini hoşlanarak yapıp yapmamasını,
- g. Sorumluluk duygusu olan bir iş adamı olup olmamasını,
- h. Hayattan doyum sağlayıp, mutlu olup olmamasını belirleyecek derecede önemlidir (Tan, 1992).

Meslek seçmek hayat biçimini seçmektir. Bir yüksek öğrenim programını seçerek “tercih listesi”ni dolduran genç, gerçekte yaşayacağı hayat biçimini seçiyor demektir. Birçok insan, seçmiş olduğu mesleğin getireceği hayat biçimini bilmediği veya iyi incelemeyeceği için başarısız, verimsiz ve mutsuz olmaktadır (Baltaş, 1993).

Gelişmiş sanayi ülkelerinde mesleğe yöneltme görevini resmi kurumlar üstlenmiştir. Ancak mesleklerin nitelik ve nicelik yönünden arttığı her ülkede, mesleğe yöneltme bir ihtiyaç haline gelir. Bu bakımdan mesleğe yöneltme ülkelerin eğitim sistemleriyle de sıkı bir ilişki içindedir. Yani mesleğe yöneltin, çalıştığı ülkedeki mesleki eğitim ve formasyon veren sistemi çok iyi bilmek zorundadır. Ayrıca çalıştığı ülkenin ekonomik yapısını ve bu ekonominin gelecekteki gelişimini de gözden kaçırmaması ve buna göre hareket etmesi gerekir. Çünkü mevcut ekonomik yapı bilinmeden, bu ekonomik yapıdaki meslekler, hatta gencin içinde yaşadığı çevredeki meslekler bilinmeden rasyonel bir yöneltme yapmak imkansızdır.

Meslek seçimi pek çok alternatif arasından karar vermeyi gerektirir. Tabii ki bunu yapmak çok zordur. Bu bakımdan günümüz gençleri yardıma muhtaçtır. Psikolojik olarak karar vermek kendi başına zor bir eylemdir. Irvın Yalom’a göre, “karar vermek diğer olasılıklarla bağımızı koparır. Bir kadını, bir kariyeri, bir okulu seçmek diğer olasılıkları terk etmek anlamına gelir” (Irvın Y. Çev. Babayüğit, 2002) Başka bir ifade ile İngilizce’deki karar verme (decide) sözcüğü ile intihar etmek (suicide) sözcüğünün aynı kökten gelmesine dikkat çekerek, karar vermenin organizma için ne kadar önemli olduğunu belirtmiştir. En basit kararlarımızda dahi biz seçeneklerden birini yaşatıp diğerlerini öldürüyoruz.

Meslek seçimi karmaşık bir gelişim sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çeşitli faktörler bu gelişimin şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır. Meslek seçimi,

geliştirilen mesleki tavırlar ile yakından ilişkilidir. Bu tavırlar toplumsal ve bireysel faktörlerin karşılıklı etkileşiminin bir sonucu olarak şekillenmektedir.

Mesleki gelişim bir süreçtir. Bu süreç çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren, yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim dönemlerini kapsar (Özgan, 2006).

Bu süreç içinde çeşitli aşamalarda, bireye yapılması gereken yardım hizmetlerinde en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Anaokulundan başlayarak üniversiteye dek öğrenciyle en direkt ilişkide bulunan öğretmenin, rehberlik uzmanı ve veli ile işbirliği yaparak çocuğa/gence mesleki gelişim sürecini en iyi şekilde yaşaması için yapabileceği önemli yardımlar vardır. Ancak öncelikle bu sürecin anlaşılması gerekir. Bireyi, sonuçta bir mesleği seçmeye götürecek mesleki gelişme oldukça karmaşık bir süreçtir. Bu süreci etkileyen etmenlerin başında bireyin ailesi, ilişki kurduğu kişiler, okul öncesi ve okul içi eğitimi, bireyin ihtiyaçları, ilgileri, değerler sistemi, benlik kavramı, genel ve özel yetenekleri, diğer kişilik özellikleri, yaşadığı çevrenin özellikleri, toplumdaki mevcut iş alanları, istihdam koşulları, piyasada ki arz talep durumu vb. etmenler gelir. Bunlara bireyin yaşamında karşılaştığı rastlantıların, aldığı eğitim ve özel hazırlık faaliyetlerinin etkilerini de eklemek gerekir. (Yeşilyaprak, Güngör, Kurç,1996)

Toplumumuzda meslekle ilgili seçimler belirli dönüm noktalarında önem kazanmaktadır. Birçok kaynakta değişik isimlerle adlandırılan bu dönemler özetle açıklanması araştırmamızda faydalı olacaktır;

Meslek seçimi süreci bireyin gerçek işini seçiminden çok önce başlar. Meslek seçimi, sadece var olan işler arasında en uygununa karar vermekten ibaret değildir. Bireyin geçmişi ve temelleri, rol modelleri, deneyimleri, ilgileri ve kişiliği meslek seçimini etkileyen en önemli etkenlerdir (Onur, 2004).

Mesleki gelişim süreci, bireyde çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren, yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim evrelerini kapsar. Artık günümüzde, bireyin bir meslek seçmesinin bir anda verileri

bir karar olmadığı, mesleki gelişim süreci içinde biçimlenip ortaya çıktığı kabul edilen bir anlayıştır (Yeşilyaprak,1998).

Mesleki gelişim süreci sadece seçim sürecini içeren bir sistem değildir. Aynı zamanda meslek seçimine ilişkin gerekli becerilerin ve eğitimin elde edilmesi, iş arama, işe girme ve uyum süreçlerini içeren ayrıntılı bir sistemdir. Meslek seçimi bir kerelik bir edim değil, bir süreç olarak ortaya çıkar (Ültanır, 2002).

Meslek gelişim süreci, çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren, yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim evrelerini kapsar. Artık günümüzde, bireyin bir meslek seçmesinin bir anda verilen bir karar olamadığı, mesleki gelişim süreci içerisinde biçimlenip ortaya çıktığı kabul edilen bir anlayıştır. Her bir gelişim düzeyinde de bireylere sunulacak yardım hizmetleri de farklılık gösterecektir. Bu nedenle mesleki gelişim aşamalarının bilinmesi büyük önem arz etmektedir (Yeşilyaprak, 2000).

1.9.1. Mesleki Gelişim Kuramları

Bu bölümde Isaacson, Ginzberg, Super, Holland, Roe gibi değişik bilim adamlarına göre mesleki gelişim kuramları incelenmiştir.

1.9.1.1. Isaacson' a göre mesleki gelişim

Isaacson' a göre mesleki gelişim süreci 5 aşamadan oluşmaktadır (Akt.Yeşilyaprak, 2000).

Uyanış ve Farkında Olma (Awareness): Bu dönem çocukta meslek bilincinin oluşmaya başladığı dönemdir. Okul öncesi dönemden başlayarak ilkökul dönemini kapsar (5-12 yaş arası). Çocuk bu dönemde, çevresindeki insanların farklı uğraşları olduğunu, çeşitli mesleklerin varlığını görmeye ve anlamaya başlar. İlkokulun son yıllarında ise çocuk, kendisi ve diğer insanlar arasında ilgiler, yetenekler, amaçlar ve güdülenme yönünden farklılıkların ve benzerliklerin farkına varmaya başlar.

Meslekleri Keşfetme ve Araştırma (Exploration): Bu dönem ortaokul yılları olan 12-15 yaşlarını kapsar. Çocuk bu dönemde kişilerin ve mesleklerin ortak olan

yönlerini ve farklı nitelikleri üzerinde daha çok bilgi sahibi olmaya, yeni yönleri keşfetmeye ve anlamaya başlar. Meslekleri keşfetme, inceleme ve araştırma dönemi bir bakıma çoğumuz için ömür boyu sürer.

Karar Verme (Decision Making): Gencin lise yıllarını, 15-18 yaşlarını kapsayan bu dönemde birey artık kendisi ve meslekler hakkında oluşturduğu algılara dayanarak, bilgileri değerlendirir, eşleştirmeye, birbirine uydurmaya ve geleceğine ilişkin idealler oluşturmaya başlar. Bu ideal ve düşünceler başlangıçta geçici olabilir ancak genç giderek daha açık ve temel bir plan yapmaya başlar ve mesleki kararını oluşturur.

Hazırlık (Preparation): 18-23 yaşları arasını kapsayan bu dönemde birey, seçtiği alan, okul veya yaptığı etkinliklerle mesleğe hazırlanmaya başlar. Meslekle ilgili beceriler geliştirmeye, bilgi birikimi oluşturmaya ve o alanda mesleki tutumlar geliştirerek mesleği icra etmeye hazır duruma gelir. Aynı zamanda o meslek alanında iş araştırmaya başlar ve hazırlık dönemini uzatarak sürdürebilir.

İşe Girme (Yerleşme) (Employment): Bireyin iş dünyasında yerini alarak çalışmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde birey kazandığı bilgi ve becerileri uygulama alanına koyar. Mesleği icra ederken bir yandan da mesleki gelişimini sürdürür.

1.9.1.2. Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim

Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma (1951) meslek seçimi olgusuna gelişimsel açıklamayı getirmişlerdir. Meslek seçiminin belirli bir anda gerçekleşen bir olay değil, çocukluktan ergenliğe, oradan da yetişkinliğe uzanan bir gelişim dönemi süreci olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Temel Unsurları

- Meslek seçimi bir süreçtir.
- Bu süreç, büyük ölçüde, geri dönülmezdir.
- Seçim süreci daima bir uzlaşma içerir.

Ginzberg' in Mesleki Gelişim Dönemleri, fantezi, geçici, gerçekçi olmak üzere 3 dönemden oluşmaktadır. Bunlar;

Fantezi (Hayal) Dönemindeki (5–11 yaş) seçimlerinde; keyfi seçimlerde bulunur. Zevk ilkesi ön plandadır. Yetişkinlerle özdeşleşme kurulmaktadır.

Geçici Seçimler Dönemi (11–17 yaş), ilgi, kapasite yetenek, değer, geçiş aşamalarına ayrılmaktadır. 11–12 yaş ilgi aşamasında; çocuk, hoşlandığı ve hoşlanmadığı etkinlikleri ayırmaya başlar. İlgileri ön plandadır. 13–14 yaş dönemini kapsayan kapasite aşamasında, kendi yeteneklerini ve mesleğe uygunluğunu daha fazla dikkate almaktadır. 15–16 yaş değer döneminde, kendi değerleri, yaşam değerleri ve meslekten beklentileri uyuşmaya başlar. 17 yaş geçiş döneminde ise, seçimler geçici ve deneyseldir. Kendi ilgi, kapasite ve değerlerinin farkına vardıkça ve dış gerçekleri algıladıkça düşünceleri değişmektedir.

Gerçekçi Dönemde (17–24 yaş) ise; Keşfetme Araştırma, Billurlaşma, Belirleme aşamaları yer alır. 17–18 yaş keşfetme döneminde; meslek seçimi yapmasında yardımcı olacak bilgi ve yaşantılar edinmeye çalışır. Billurlaşma 19–21 yaş döneminde; daha önceki yaşanan süreçlerin birikimsel toplamıdır. Çeşitli faktörlerin değerlendirmesini yapar ve bir amaca bağlanır. Belirleme 21–24 yaş dönemini ise; kararın kesinleşmesi ve özel planlamayı kapsamaktadır.

1.9.1.3. Super'a Göre Mesleki Gelişim

Super (1957)'a göre benlik kavramı bir kimsenin kendini nasıl gördüğüdür. Bireyin benlik kavramı çevresiyle etkileşimle, belli durumlarda, belli bir fonksiyonda bulunmakla gerçekleşir. Bireyin benlik kavramı meslek seçimini etkiler. Super'a göre mesleğe karar verme, belli bir gelişim süreci içinde bireyle çevrenin etkileşimi sonucu oluşan benlik kavramının bir mesleğe yansması ve ifadesidir. Mesleki gelişim devamlı bir süreç, meslek seçimi ise bir sentez yapma işidir. Bu kurama göre bireylerin mesleki gelişimlerinde onların yetenek, ilgi ve benlik kavramlarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Ailenin ekonomik düzeyi, bireyin karşılaştığı fırsatlar ve birey ile çevre arasındaki ilişki meslek seçiminde önemli bir etkiye sahiptir.

Mesleki gelişim süreci türlü dönemlerden geçerek zamanla ve yeni yaşantılarla değişmektedir. Bu gelişim dönemleri şunlardır (Super, 1957):

Büyüme evresi (0-14 yaş):

- a)Hayal Basamağı (4-10 yaşlar)
- b)İlgi Basamağı (11-12 yaşlar)
- c)Yetenek Basamağı (12-14 yaşlar)

Araştırma evresi (14-24 yaş):

- a) Deneme Basamağı (14-17 yaşlar)
- b) Geçiş Basamağı (18- 21 yaşlar)
- c) Sınama ve İzleme Basamağı (22-24 yaşlar)

Yerleşme evresi (25-44 yaş):

- a) Sınama Basamağı (25-30 yaşlar)
- b) Sağlamaştırma Basamağı (31-44 yaşlar)
- c) Koruma evresi (45-64 yaş):.

Çöküş evresi (65 yaş ve sonrası):

- a) Yavaşlama basamağı (65-70 yaşlar)
- b) Emeklilik basamağı (71yaş ve sonrası)

Bireyin gelişiminin bütün yönleri gibi mesleki gelişim de yaşamın ilk yıllarından başlayıp, yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Genel gelişimin önemli yaşam dönemleri olduğu gibi, mesleki gelişimin de her biri belli özellikler tarafından tanımlanan mesleki yaşam dönemlerine bölünmüştür. Super (1963), meslek örüntüsü çalışmalarının sonuçlarına dayanarak, her döneme uygun mesleki gelişim görevlerini belirleyerek, açıklamışlardır. Super' a göre 14-35 yaş arası mesleki gelişim görevleri şunlardır:

- Bir mesleki tercihi billurlaştırma
- Bir mesleki tercihi sınırlandırarak belirleme
- Bir mesleki tercihi uygulamaya koyma

- Bir meslekte yerleşme
- Meslekteki durumu sağlamlaştırarak ilerleme

Genel lise birinci sınıf öğrencileri araştırma evresinin deneme basamağında(14-17 yaşlar) bulunan öğrencilerdir. Bu dönem öğrencileri Super ve Overstreet (Akt. Bacanlı, 1995) tarafından belirlenen “Bir mesleki tercihi billurlaştırma” mesleki gelişim görevine ilişkin mesleki tutum ve davranışları yerine getirmek durumundadırlar. Bu döneme ait mesleki tutum ve davranışlar şunlardır:

- Bir mesleki tercihi billurlaştırma gereğinin farkında olma
- Meslek seçiminde göz önüne alınacak faktörlerin farkında olma
- Meslek seçiminde hedefleri etkileyebilecek faktörlerin farkında olma
- Meslek seçiminde şimdi ve gelecek arasındaki ilişkinin farkında olma
- Tercih edilen meslekle ilgili bilgi edinme
- Tercih edilen mesleği planlama
- İlgi ve değerleri farklılaştırma
- Meslek seçiminde kaynakları kullanma

Mesleki gelişim görevlerini yerine getirme mesleki olgunluk kavramını ortaya çıkarmıştır. Mesleki olgunluk, araştırma döneminden çöküş dönemine kadar uzanan mesleki gelişim doğrusu üzerinde yer alır. Aynı zamanda gelişimin derecesini belirlemede kullanılır (Super, 1957). Mesleki gelişim doğrusu üzerinde yer alan mesleki olgunluk sadece gelişim dönemlerinde oluşan davranışların tüm birimleriyle değil, ama belli bir yaşam döneminin gelişimsel görevleriyle başa çıkmada ortaya konan davranışların daha artırılmış ve daha küçük birimleri ile tanımlanabilir. Bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri onların aynı zamanda mesleki kararlarını vermeyi de önemli ölçüde etkilemektedir. Mesleki olgunluğun düşük olması bireyin uygun bir mesleki karar verebilmesi için gerekli olan davranışları henüz kazanamadığını göstermektedir.

1.9.1.4. Holland’a Göre Mesleki Gelişim

Kişilik dinamiği ile mesleklerin yaratıldığı çevre veya mesleklerin gerektirdiği faaliyetler arasında ilişki vardır. Meslek seçimi kişiliğin yansımasıdır. Altı tip kişilik ve altı tip meslek grubu vardır.

1-Gerçekçi tipler: Genelde atak, saldırgan, motor fonksiyonları gösteren işlerde başarılı, sabırlı ve hoş görülü, açık havada bulunmaktan hoşlanırlar, soyut kavramlardan hoşlanmazlar ve ilgileri mekanik alanlarda yoğunlaşır.

2-Aydın tipler: Yapmaktan çok düşünmeyi tercih ederler, soyut kavramlardan hoşlanır, bağımsız, alçak gönüllü, kendilerini sorgulayan, sabırlı ve ısrarcı kişilerdir.

3-Sosyal tip: Diğer insanlarla bir arada olmaktan hoşlanan, ikna etme ve zihinsel yetenekleri yüksek, insanları ve kendilerini anlamaya çalışan kişilerdir.

4-Gelenekçi tip: Emir alıp vermekten hoşlanan, statü sahibi olmayı isterler ve çevrede iyi izlenim bırakmayı isterler.

5-Girişimci tip: İnsanlarla ilişki halinde, dış görünüşe önem veren, meraklı, konuşma ve ikna yetenekleri ön plandadır.

6-Artistik tip: Estetik faaliyetlerle ilgili, esneklik, alçak gönüllülük, kararsızlık, ataklık, bağımsızlık, sosyal ilişkileri fazla olmayan, hayal gücü fazla olan kişilerdir.

Holland kuramının 4 temel varsayımı vardır.

1. Birkaç insan, benzerlikler dikkate alındığında, altı kişilik tipinden birine yerleştirilebilir.

2. Altı kişilik karşılığı olan altı tür meslek vardır.

3. İnsanlar sahip oldukları beceri, yetenek, tutum ve değerleri kullanmalarına olanak sağlayacak çevreleri ararlar.

4. Bireyin meslek seçimi; davranışını, kişilik tipi ve çevresinin özellikleri arasındaki etkileşimi belirler (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

1.9.1.5. Roe'nun Meslek Gelişim Kuramı

Bireyin, mesleki gelişimi doğrudan doğruya, çocukluk yıllarında geliştirilen ilgilere ve bu ilgilerin temelinde yatan ihtiyaçların nasıl karşılandığına bağlıdır. Buna göre çocuk aile ilişkileri, ilgiler ve ihtiyaçlar, bunların gelişme sürecinde doyum düzeyleri v.b. meslek seçiminin ilk belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. Aslında

bu kuram yedi hipotezden oluşmaktadır. Ancak, burada bazı özetlemeler yapmak gerekirse, hipotezlerden dördü şöylece ifade edilebilir:

- İhtiyaçların şiddeti başarıdaki güdülenme derecesini gösteren temel bir belirleyicidir
- Normal olarak ihtiyaçların doyurulması bireyin bilinçaltı güdü kaynakları geliştirmesine engel olur
- Doyurulmamış ihtiyaçlar yüksek düzeydeki bir ihtiyaç ise silinmiş gibi görünür, alt düzeydeki doyurulmamış ihtiyaçlar da üst düzeydeki bir ihtiyacın hissedilmesine engel olur; bu doyurulmamış ihtiyaçlar meslekî seçimde önemli bir belirleyici etkisi yapar;
- Hissedildiği halde karşılanması geciktirilmiş ihtiyarlar bilinçaltı güdü kaynakları haline gelirler, v.b.

Bu görüşe göre bireyin meslek seçimini etkileyen bu ilgi ve ihtiyaçların gelişim ve doyum düzeyleri, çocuğa çok düşkün ailelerden, çocuğu ihmal eden ailelerden veya çocuğu normal olarak kabul, eden ailelerden gelişlerine göre bireyler arasında önemli farklılıklar gösterir (Kepçeoğlu, 2004).

1.9.2. Meslek Seçiminde Karar Kuramları

Yukarıda açıklanan kuramlar, meslek seçimini, bireyin çevresiyle uyumunu sağlayarak cinsiyet, kültür, insan ilişkileri, değerler, toplumsal uyum, yetkinlik, meslek kimliği kazanma ve meslek olgunluğu gibi değişkenler ile açıklamaya çalışmışlardır. Bazı araştırmacılar ise meslek seçimini ve gelişimini bir karar verme süreci olarak ele alıp değerlendirmektedirler. Bu süreçte bireyler seçeneklerle ilgili bilgi toplar, onları gözden geçirir ve sonuçta bir karar verirler.

Birey, doğumundan ölümüne kadar geçen süre içinde, sürekli olarak karar vermesini gerektiren problem durumlarıyla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda, karar verme gelişimsel bir olgu olarak ele alınmaktadır. Verilen kararların niteliği ve niceliği, bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine ve karar verilmesini gerektiren durumun özelliklerine göre değişmektedir. Mesleki karar verme süreci yoğun bir

aba gerektirmektedir. Bireyler daha çok araştırma yapmaları ve daha çok çalışmaları gereken bir düşünce yapısına girmeleri için yönlendirilmelidir.

İnsan gelişiminin her döneminde var olan karar verme, özellikle ergenlik döneminde daha da önem kazanmaktadır. Uygun ve sağlıklı kararlar verebilme, sağlıklı bir ergenin en önemli özelliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Ergenlik döneminde verilen kararlar, bireyin sağlığı, mesleği, psikolojik uyumu ve sosyal kabul üzerinde yaşamı boyunca etkili olabilecek doğurgulara sahiptir. Ergenlik döneminde alınan kararlar yaşamı biimlendirebilmekte, genişletebilmekte ve hatta sınırlandırabilmektedir. 14-15 yaşlarındaki gençler problem durumlarına alternatif ozmler oluşturma ve sorunlarını soyut olarak inceleyebilme yeterliliğine sahip olmaktadır (Mann ve vd. 1989). Yaşı ileri olan ergenler, daha çok seçenek oluşturabilmekte, geleceğe yönelik sonuçlara daha fazla önem vermekte, uzmanlara daha çok başvurmakta ve verilen tavsiyelerin doğurgularının daha çok farkında olmaktadır (Kuzgun, 2003).

1.9.2.1. Hilton’a Göre Karar Verme

Hilton (1962)’a göre, bireyin bir karar verebilmesi için karar vermesini gerektiren bir takım değişikliklerin olması gerekmektedir. Bu değişiklikler bir takım tutarsızlıklara yol açacaktır. Dolayısıyla birey yeni bir karar almak durumundadır. Hilton geliştirilmiş olan karar kuramlarının, bireylerin mesleki karar verme davranışlarını açıklamada yeterli olmadığı görüşünü savunarak, mesleki karar vermeyle ilgili kuramsal çalışmaları incelemiş ve beş farklı karar verme modeli olduğunu belirtmiştir. Bunlar:

- Bireyin kişisel yüklemelerine en iyi karşılık veren meslekleri seçtiği “yükleme-eşleme modeli” (attribute-matching model);
- Bireyin gereksinimlerini karşılayan mesleklere yöneldiği “gereksinim azaltma modeli (need reduction model)”;
- Bireyin kazancını en st düzeye çıkartan seçeneğe yöneldiği “olası kazanç modeli (probable gain model)”;

- Toplumsal yapıların bireye sağladığı hareketlilik ve sınırlamalar üzerinde duran “sosyal yapı modeli (social structure model)” ve
- Bireyi pek çok seçenekle yüzleşen bir satranç oyuncusu gibi değerlendiren “karmaşık bilgi işleme modeli (complex information processing model)” dir.

Bu modele göre mesleki karar verme sürecinin en önemli ögesi, bireyin kendisi ve çevresiyle ilgili inançları arasındaki çelişkinin (çatışmanın) azaltılması olarak değerlendirilmektedir. Bu kuramsal görüş, bireyin, meslek seçimi yaparken yaşadığı güçlükleri, bilişsel çelişkiyi azaltmayan bir dizi başarısız çaba olarak değerlendirmektedir. Böylelikle, çelişkinin nedenlerini ve nasıl azaltılabileceğini belirlemek önem kazanmaktadır. Daha sonra, çelişkinin azaltılmasına yardımcı olabilecek davranışların kısa ve uzun süreli etkilerinin belirlenmesi gerekmektedir.

1.9.2.2. Gelatt’a Göre Karar Verme

Gelatt (1962) karar vermeyle ilgili birbirini takip eden süreci şu şekilde tanımlamaktadır. Bu sürecin ilk basamağında “yordayıcı sistem” bulunmaktadır. Bu sistem, muhtemel seçim alanlarını, bu seçim alanlarının muhtemel sonuçlarını ve sonuçların meydana gelme olasılıklarını kapsamaktadır. Seçimlerin muhtemel sonuçları ve onların meydana gelme olasılıkları için gerekli olan, her bir seçeneğe uygun konuyla ilgili bilgi sahibi olunmasıdır. İkinci basamak “değer sistemi”dir. Bu sistem sonuçlardan arzu edilir olanları içermektedir. Sürecin üçüncü basamağını “ölçüt” oluşturmaktadır. Bu son basamakta kararın seçimi ve değerlendirilmesi yer almaktadır. Bu üç öge, seçeneklerin sonuçlarını uygulamayı bilmeyi ve değerlendirmeyi içermektedir. Gelatt’a göre karar verme durumunda bulunan bireyin daha çok bilgi toplaması gerekmektedir.

1.9.2.3. Bergland’a Göre Karar Verme

Bergland (1974) karar verme sürecinin bazı aşamalardan geçtiğini belirtmektedir, bunlar:

- Problemin hissedilmesi: Yeni bir davranış tarzının aranması ve benimsenmesi.
- Problemin tanımı: Sıkıntının hissedilerek çözülmesi gereken bir problem olarak ifade edilmesi ve adlandırılması.
- Seçeneklerin oluşturulması: Gerçekleşme olasılığı en yüksek olana yönelme.
- Seçenekler hakkında bilgi toplama: Her seçeneğin olumlu ve olumsuz yönlerinin ortaya çıkarılması.
- Toplanan bilgilerin istekleri karşılama açısından değerlendirilmesi.
- Uygun seçeneğin belirlenerek, planın uygulamaya konması.
- Sonucun değerlendirilmesi.

1.9.2.4. Littrel'e Göre Karar Verme

Karar verme sürecine ilişkin benzer açıklamalar Littrel (1987) tarafından da yapılmıştır. Littrel'e göre karar verme süreci yedi basamaktan oluşmaktadır. Bunlar;

Problemin Tanımı: Verilecek kararın kişinin yaşamındaki önemini belirlenmesi

Amaçlar Oluşturma: Kişi için özel amaçların belirlenmesi

Kaynakların Belirlenmesi: Amaçlara ulaşılabilmesi için gerekli olan ulaşılabilir özelliklerin belirlenmesi. Kişisel, çevresel ve maddi kaynakların belirlenmesi.

Seçeneklerin Göz Önünde Bulundurulması: Ulaşılabilir seçeneklerin olumlu ve olumsuz yönlerinin test edilmesi. Bu seçeneklerin istenen amaca ulaştırıp ulaştıramayacağını sınanması.

Karar Verme: Amaçlara ulaştırabileceği düşünülen seçeneklerden birinin seçilmesi.

Kararın Uygulamaya Konulması.

Sonuçların değerlendirilmesi: İstenilen amaçlara ulaşıp ulaşılmadığı ve problemin çözülüp çözülmediği tartışılır.

Littrel, açıklamış olduğu bu karar verme basamaklarının eğitsel bir program seçimi ve meslek seçiminde iyi bir biçimde uygulandığında, bireyler vermiş oldukları

karardan daha çok memnun olacaklar ve kararlarında daha az değişiklik yapma gereksinimi duyacaklardır.

Sonuç olarak karar vermeye ilgili yapılan açıklamalar özetlendiğinde, karar verme, bireyin amaçlarını açık bir şekilde oluşturmaya, karar verilecek konu ile ilgili bilgi toplamasını ve bu bilgileri doğru bir şekilde değerlendirmesini, olası seçenekleri gözden geçirerek bir seçim yapmasını ve sonucu tekrar değerlendirmesini gerekli kılmaktadır. Karar verme süreci birbirini izleyen belli işlemler dizisinden oluşmaktadır.

1.10. MESLEK SEÇİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Meslek seçim süreci, bireyin gerçek işini seçiminden çok önce başlar. Meslek seçimi, var olan işler arasından en uygununa karar vermektir. Bireyin geçmişi ve temelleri, rol modelleri, deneyimleri, ilgileri ve kişiliği meslek seçimini etkileyen en önemli etkenlerdendir (Onur, 2004).

Bireyin meslek seçimini etkileyen etmenler arasında zihinsel yetenekler özel yetenekler, kişilik özellikleri ve benlik tasarımı, ilgiler, akademik başarı, cinsiyet, çevresel etmenler; bunlardan özellikle ailenin sosyal ve ekonomik düzeyi, önemli etmenler olarak gösterilmektedir. Süper'e göre meslek seçimini etkileyenler şöyledir (Kepçeoğlu, 2004):

Biyolojik Etmenler: Bireyin fiziksel özellikleri, cinsiyet, beden yapısı, görme ve işitme durumu v.b.

Sosyolojik Etmenler: Duyguları, değerleri, aile ile ilişkileri, bağlı olduğu arkadaş çevresinin beklentileri ve baskıları, ailenin sosyal düzeyi, yakın ilişki kurulan öteki kişiler.

Psikolojik ya da Kişisel Etmenler: Bireyin ihtiyaçları, duyguları, tutumları, değerleri, ilgileri ve yetenekleri.

Ekonomik Etmenler: Ailenin ekonomik düzeyi, çevrenin ya da ülkenin genel ekonomik durumu, otomasyon ve teknik gelişmeler, bunların toplumun insan ihtiyacı üzerindeki etkileri.

Politik Etmenler: Mesleğe girme olanakları, iş bulma olanakları, değişik eğitim ve yetiştirme fırsatları, v.b.

Şans ile ilgili Etmenler: Doğal afetler, işleri ve işyerlerini etkileyen beklenmedik olaylar, iç ve dış savaşlar, v.b. (Kepçeoğlu, 2004).

Sonuç olarak meslek seçiminin çok karmaşık bir takım etkenlerin etkileşimine bağlı olduğu söylenebilir. Meslek seçiminin ergenlik sonlarında ya da genç yetişkinlikte tek bir karar sonucu yapıldığı yolundaki geleneksel görüş, bugün yerini meslek seçimi ve gelişiminin yetişkinlik boyunca sürdüğü görüşüne bırakmıştır (Onur, 2004).

Fert, taşıdığı yeteneklerine yönelerek ve onları hesaba katarak bir eğitim tercihi bulunmasından daha çok, sosyal çevrenin gerek kendisinden beklediklerine gerekse mevcut normlara uygun hareket etmek zorunda kalmaktadır. Fert, almak istediği eğitimi, dolayısı ile bu eğitim sonrasında elde edeceği meslek için tercihini belirlerken sosyal çevrenin baskısını hissetmektedir.(Erkal, 1978)

I. Aile Çevresinin Etkisi

II. Okul Çevresinin Etkisi

III. Dış Çevrenin Etkisi

1.10.1. Meslek Seçiminde Aile Çevresinin Etkisi

Ailenin çocuk üzerindeki etkileri, çocuk daha anne karnındayken başlar (Ekşi,19909). İletişim-etkileşim, çocuğun oluşumunun ilk anından başlayarak duygularının davranışlarının, tepkilerinin, kavranılmasıdır. Özetle aile yaşam birimini kararlaştırmacı bir rol oynamaktadır. Anne ile çocuk arasında yoğun biçimde var olan bu ilişki, çocuğun içinde doğacağı en yakın sosyal ortam olan aileyi de kapsar. Anne-baba-çocuk arasındaki etkileşim ve iletişim, çocuğun gelişimini doğrudan etkileyen en önemli aile dinamiğidir (Kağıtçıbaşı,1989).

Kişiliğin temelleri ilk beş altı yıl içinde atılmaktadır. Her çocuk eninde, sonunda kendine özgü bir kişilik geliştirmektedir. Ancak bu kişiliğin dengeli ve uyumlu olabilmesi, gelişim basamaklarının başarılı bir şekilde aşılmasına bağlıdır. Ana çizgileriyle çocuklukta beliren kişilik, az çok değişme ve düzenlemelerden

geçerek delikanlılık çağında son biçimini almaktadır (Yavuzer, 1996). Aile içinde bireyselleşme ve bağıllığı destekleyen, yönlendirici sıcak-davranış, kalıpları, kişilik gelişiminde önemli yeri olan bağımsızlık kişilik özelliğinin gelişimi ile de ilişkilidir (Collins ve Russell 991; Akt.Karadayi,1994). Aile, nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessesedir.(Erkal, 1996)

Orta sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerin çocuklarının daha yüksek itibarlı mesleklere yöneldikleri görülmektedir (Kulaksızoğlu, 1999). Ayrıca ana-babanın özellikle annenin eğitim düzeyi ile üst düzey mesleklere yöneliş arasında da ilişki saptanmıştır (Kuzgun, 2003). Aileye ait bireyin meslek seçimini etkileyen özellikler arasında ailenin ekonomik düzeyi önemli bir belirleyici gibi görünmektedir. Alt, orta ve üst ekonomik seviyeye mensup olarak ayrılabilen aileler, buldukları ekonomik duruma göre ileriye yönelik farklı beklentilere sahiptirler.

Gençlik döneminde ergenin ailesine çok önemli görevler düşmektedir. Anne babanın bu dönemde genci hep tenkit ederek arsız yapmak yerine, ona anlayışlı ve hoşgörüyü yaklaşması gerekmektedir. (Elmacıoğlu, 2004)

Anne babalar ergenlerin mesleki ve eğitsel planlarını etkileyen en önemli kişilerdir. Anne babalar yalnızca aile ilişkilerinde sergiledikleri demokratik, otoriter ve kabul edici gibi tutumları değil, mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışları da çocuklarının mesleki gelişim süreçlerini ve mesleki karar verme davranışlarını etkilemektedirler. Anne babalar meslek seçim süreci, meslek seçiminde yetenek, ilgi değerler gibi faktörler ve meslekleri tanıma konularında bilgi düzeyleri arttıkça daha olumlu tutumlar sergilemektedirler.

Aile ve çevrenin, çocuğundan gücünün üstünden başarılar bekleme ve bunun için zorlaması veya onun mesleki ilgi isteklerine önem vermeden, kendi arzuları doğrultusunda mesleklere yönlendirmek istemesi ergenlerde zorlanma ve gerilim yaratır. (Kulaksızoğlu, 1999)

Anne baba beklentisi çocuğun yeteneğinin üstünde olduğu zaman çocuğun cesareti kırılır. Çocuk anne babasının hayal kırıklığına uğratmaktan çekindiği için yeni girişim ve denemelerde bulunmaktan korkar. Anne baba ve öğretmenlerin

yüksek başarı taleplerini karşılaya bilmede güçlük çeken öğrencilerin benliklerinin olumsuz geliştiği, bu durumun başarı düzeylerini daha da düşürdüğü ifade edilmektedir.(Can, 1992)

Aile, çocuğun yeteneğinin olmadığı, zorlandığı durumlarda kendisine gerekli olan desteği göstermelidir. Aile çocuğun yeteneklerini çok iyi tanırorsa, yetenekleri doğrultusunda yetişmesi, gelişmesi ilerde iyi bir mesleğe sahip olabilmesi için doğru ve sağlıklı bir yönlendirmede bulunabilir. Aile kendi özlemleri ile çocuğun beceri ve yeteneklerinin sınırları arasında gerçekçi bir denge kurmalıdır.(Yavuzer, 1996)

Çocuklarında sorumluluk duygusu geliştirmek isteyen, demokratik aile ortamı oluşturmaya çalışan anne ve babalar çocuklarının kararlarına güvenmeyi öğrenmek zorundadır. Unutulmamalıdır ki günümüzde çocuğunun yanında olmayı denemeyen birçok anne ve baba zaman içinde çocukları ile ilişkilerinin koptuklarını görmektedirler. Anne ve babanın çocuklarının kararlarına güvenmelerini onları rahatlatır. Çocuğun kendi istekleri ve yetenekleri doğrultusunda seçim yapmasına izin verilmelidir.(Kuzgun, 2003)

Geleneksel aile yapısı içinde iş hayatı ile aile hayatı iç içedir. Bu nedenle ailede çocuğu meslek seçimi hakkı yoktur. Aile içinde ki iş bölümüne uymak zorundadır. Geleneksel aile yapısı dışında kalan çekirdek ailelerde ise çocukların farklı mesleklere yöneldikleri görülmektedir.

Kırsal kesimde veya büyük şehirlerin varoşlarında yaşayan, ekonomik sıkıntı içersinde olan aileler genellikle harcamalarının büyük çoğunluğunu gıda, giyim vb. zaruri ihtiyaçlara ayırmalarından dolayı çocuklarının eğitimi için pay ayırmamakta, bir an önce çocuğun çalışarak çocuğun aileye katkıda bulunmasını beklemektedirler. Özellikle kırsal kesimlerde eğitim yolu ile mesleki hareketlilik elde edenlerin sayısı yok denilecek kadar azdır. Kırsal kesim dışında küçük kasaba ve şehirlerde ise ekonomik imkanları olanlar, çocuklarını kısa yoldan meslek elde edebilecekleri okullara gönderirlerken, ekonomik imkanları kısıtlı olanlar çocukları kısa yoldan hayata atılmaları ve meslek kazanmaları için çıraklık yoluyla çeşitli zanaat sahibi olmalarını istemektedirler.(Ay, 2002)

Gecekondu aileleriyle ilgili yapılan bir araştırmada 181 çocuktan ancak 4'ünün üniversite eğitimi alınması bunun en bariz ifadesidir. Gecekondu ailesinde eğitimden ziyade çocuğun meslek seçiminde babanın mesleği ve sosyal menşei belirleyici rol oynamaktadır.(Doğan, 1986)

Ailenin ekonomik düzeyi ile kültür düzeyinin, gencin meslek seçimini olumlu veya olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Araştırmalar göstermiştir ki, ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde gençler, yetenek ve ilgileri doğrudan doğruya destek göstermektedirler. Ekonomik ve kültürel olanakları elverişsiz olan ailelerde gençler, kısa zamanda büyük kazanç getirecek veya itibar sağlayacak, moda mesleklere yönlendirilmektedirler.

Ailenin fert sayısı, anne-baba, kardeş ilişkileri, ailenin ekonomik, kültürel yapısı ve hatta ailenin sosyal yapısı da (ataerkil aile gibi) ferdin gelişiminde ve geleceğini şekillendirmesinde doğrudan alakalıdır.(Ay, 2002)

Öğrenim çağındaki çocuğun anne-baba mesleği ile okuldaki başarısı arasında önemli bir ilişkinin olduğu da ifade edilmektedir. Anne-babanın mesleği vasıfsız, el işine dayanan ve düşük kazanç getiren bir faaliyet olduğu takdirde çocuğun entelektüel bakımdan aile çevresinden faydalı etkiler alma imkanı azalmaktadır. Bir de okul masrafları aile tarafından ödenememekte, yetişkin çocuğun kazancından vazgeçilmemekte, evin kalabalığı evde çalışmayı da engellemekte, kötü beslenme de zihinsel gelişmelerini yavaşlatmaktadır.(Kurtkan Bilgiseven,1992)

Ailelerin sosyal yapılanma baktığımızda ise özellikle ataerkil aile yapılarında büyük erkek çocuğun kendi istediği bir mesleğe yönelme hakkının olmadığı sıkça görürüz. Zira baba otoritesi içindeki ocuk, baba mesleğini sürdürecektir fert olarak işini, belki de mesleğini babadan devralmak zorundadır.(akmaklı, 1995)

Modern sanayi toplumunda ve ailede örgün eğitim ve mesleki eğitim ön plana çıkmıştır. Eğitim, çağdaş ailede sosyal ve mesleki hareketliliğin değişmez ve vazgeçilmez şartıdır. Çağdaş ailede babanın mesleği ve eğitimi ile çocuğun aldığı mesleki eğitim; çocuğun mesleğini belirleyen temel unsurlardır.

Ülkemizde genellikle aileler, çocuklarını kendilerinden daha iyi yetiştirme tutumu içindedirler. Buna bağlı olarak, sosyal statü bakımından alt gruplarda olan meslek sahibi babaların, çocuklarını, daha üst grupta ki mesleklere doğru şartlandırmakta olduklarını görmek mümkündür.(Kaya, 1988)

1.10.2. Meslek Seçiminde Okul Çevresinin Etkisi

Okul bir örgün eğitim kurumudur. Eğitim okulların temel fonksiyonudur. Bu sebeple, fert ve toplum için çok önemli ve geniş bir alan olan eğitim, bir plan ve hedefe göre insanın yetiştirilmesi ruh ve beden sağlığını koruyarak geliştirilmesi için yapılan bütün çalışmalar olarak anlaşılmaktadır. (Yıldız, 1999)

Çocuk bir yandan toplumun bağlı olduğu kültürel değerleriyle tanışırken, öte yandan da yeni ortamında sosyalleşme sürecini tamamlamaya çalışır. Okul bütün bunları yaparken öğrencinin kendisini tanımasına, keşfetmesine, ilgi ve yeteneklerinin gelişmesine özen gösterir. İlgi ve yetenek çocuğun en önemli değeridir. Bunu gereği gibi değerlendirmek okulun en önemli görevidir.

Sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri bakımından gelişmiş bir bölgede bulunan okullarda ki öğrenciler; iç mimari, güzel sanatlar, uzay mühendisliği gibi daha fazla eğitim ve daha fazla harcamayı gerektiren meslekleri rahatlıkla tercih edebilmektedirler. (Ay, 2002)

Okul, ferdin geleceğine etki eden en önemli kurumlardan biridir. Okul hayatı, öğrencinin geleceğe hazırlanmasında önemli işlevleri olan bir dönemdir. Çocuğa toplumun kültürel değerlerini aktarmada, dini ve milli değerlerini kazandırmada ve mesleğe yönlendirmede bir köprü vazifesi görmektedir.

Günümüzdeki öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı, geleneksel öğretmen ve okulun rolünü azaltmaktadır. Çünkü öğretmen ve okul bilginin sahibi ve aktarıcısı olmaktan çıkmıştır. Fakat teknolojik gelişmeler öğretmenin ve okulun emrine verildiğinde, öğretmen ve okul bu gelişmelere adapte olabildiğinde rolü ve önemi artmıştır. Zamanımızda öğretmen öğrenim stratejisini gösteren uzman durumunda program ve çeşitli ürünlerini tanıtarak bir öğrenim stratejisi çizmektedir. Bu

bakımdan öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı ve modern eğitim teknolojileri benimsenmiş olsa dahi öğretmenlerin fonksiyonu azalmış değildir.(Ay, 2002)

Öğretmenin çocuğu etkileyip yönlendirmek için bilgi ve beceriyle donanmış, mesleğini seven, fedakarlık duygusuna sahip olması gerekir. Diğer taraftan öğretmen, okula başlayan çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimini izleyip düzenli olarak ailesiyle işbirliği içerisinde öğrencilerin başarısını arttırmak, öğrencilerin hayatı ve meslekleri tanınmalarına yardımcı olmak zorundadır. Öğretmen ayrıca öğrenci ile çok iyi bir iletişim içinde olmalıdır. Öğrencinin giden duygusunu kazanmak, onlarla sevinç ve üzüntüyü paylaşmak, öğrencilerdeki değişimleri izleyip olumsuz olanların düzeltmek için çaba sarf etmelidir. (Ay, 2002)

Okulun temel niteliklerinden biri fertleri en iyi şekilde hayata hazırlamaktır. Bu nedenle okul fiziki şartlar bakımından iyi düzenlenmelidir. Bu temel şartlardan ilki sınıf mevcut sayılarının en sağlıklı olan seviyeye getirilmesidir. İkincisi okulların teknik donanım gerçekleştirilmesi ve üçüncü önemli koşulumuz ise eğitimci sayısının eksik olmamasıdır. Bu üç özellik bir araya geldiğinde okul amacına ulaşmış olur. Okullar eğitim-öğretim dışında; ekonomik sorunlarla, araç-gereç ve eğitimci yetersizliği ile meşgul olan kurumlar olmamalıdır. Okulların ekonomik ve fiziki imkanları iyi organize edilmelidir. (Ay, 2002)

1.10.3. Meslek Seçiminde Dış Çevrenin Etkisi

Çeşitli sosyal sınıflara mensup öğrencilerin, okul hayatı boyunca gözlemlenen başarı durumları farklılıklarının temelinde sosyal sınıf farklılıklarının yattığı bilinmektedir. Sosyal çevrede bugüne dek incelenmiş en geniş kapsamlı konu; ailenin büyüklüğü ve sosyo-ekonomik statüsünün çocuğun başarısı üzerindeki etkileridir. Çocuğun mensup olduğu aileye göre belli olan sosyal sınıf üyeliği onun oturacağı yeri ve devam edeceği okulu da tayin eder. Böylece aile içi çevre şartlara ek olarak aile çevresi, okul çevresi, buldukları orta veya yukarı tabakalara mensup çocuklar için müsait çevre şartlarının da eklemek mümkündür. (Ay, 2002)

Ayrıca üretimde otomasyon ve mekanizasyonun gelişmesiyle vasıfsız hale gelen işçilerin de alt tabakalara kayması, işçi çocuklarının da kalabalık ailelerdeki

gibi yetersiz beslenme ve eğitimde istenilen imkanlara sahip olamamalarını gündeme getirmektedir. Şu halde sosyal bakımdan mahrum kalan aileler çocuklarının da kendileri gibi vasıfsız işçiler grubuna dahil olmalarına sebep olmaktadır. (Kurtkan Bilgiseven, 1992)

Toplumun tüm kesimlerinde maddi getirisi yüksek olan meslekler tercih edilmektedir. Bu sebeple gençler kendilerine lüks, konfor ve ekonomik rahatlık getirecek meslekleri tercih etmektedirler. (Kurtkan Bilgiseven,1992)

Anne ve baba televizyon programlarını izlerken, büyük çoğunluğu kendisi ile birlikte olan çocuğunu düşünmeden hareket etmektedirler. Çocuk pembe dizi ve kendi yaşına hiç uymayan güldürü dizileri ile gerek kültür, gerekse ahlaki yozlaşma ile karşı karşıya kalabilmektedir. Öyle ki bu programlardaki kolay yola zengin olma hayalleri ve haksız kazanç elde eden kötü adamları taklit nedeni ile toplumda suç oranında dahi bariz bir artış görülmektedir. Çocuk böyle bir ortam içindeki eğitim neticesinde kazanacağı mesleğe itibar etmemekte ve hatta bazı durumlarda bunu vakit kaybı ve aptallık olarak bile nitelendirmektedir. Çünkü izledikleri programlarda mankenlik, fotomodellik, şarkıcılık ve futbolcu olmak gibi kısa yoldan bol kazanç getiren ve herhangi bir eğitim gerektirmediğine inandığı mesleklerin cazibesine kapılmakta ve bu türde yaşamlarını sürdüren fertleri örnek almaktadırlar. (Ay, 2002)

Fırsat eşitliğine imkan verilmesi bakımından kız öğrencilerin erkeklerden ayrı bir statüye tabi tutulduğu eğitim tarzına dayanan sistemlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Eğitim ile ilgili yapılan müzakerelerde örf ve adetlerin kız çocuklarının tahsil yolu ile sosyal mobilizasyona maruz kalmalarını önlediğine işaret etmişlerdir. Ülkemizde okuldan ayrılma oranlarına bakılırsa, okuldan ayrılan kız çocuklarının sayısı erkek çocuklarının sayısına göre daha çoktur. Hızlı teknolojik gelişmelerin teknik meslekleri daha avantajlı duruma getirdiği halde kızların bu mesleklere girmeleri engellenmekte ve utanma duygusuna kapılmalarına sebep olacak davranışlara maruz bırakılmaktadırlar. (Ay, 2002)

1.11. MESLEĞE YÖNLENDİRME

Mesleki rehberlik ve psikolojik danışma kişinin yetenek ve ilgilerine uygun bir mesleği seçmesi, o meslekte ilerlemesi için kişiye götürülen uzmanlık düzeyindeki düzenli ve sürekli hizmetler demektir (Bakırcıoğlu, 1994).

Mesleki rehberlik türlü meslekleri tanımları ve kendi kişisel özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri, mesleklere hazırlanmaları ve mesleklerde gelişmeleri amacıyla yapılan yardımlardır (Kepçeoğlu, 2004).

Mesleki rehberlik hayat boyu yapılabilen bir işlemdir. Eğitimin her kademesinde mesleki rehberlik yapılabilir. Çünkü eğitimin bireysel ve toplumsal amaçların en somut olarak gerçekleşip, işlevsel bir nitelik olarak kazandığı bir yaşam alanlarının başında meslek alanı gelir. Çağımızda meslekler, nitelikler be birbiriyle olan ilişkiler açısından çok karmaşık bir durumdadır. Dünyada seçilebilecek mesleklerin 50.000'e yaklaştığı düşünülürse mesleki rehberlik ve yönlendirmenin öneminin daha da arttığı söylenebilir. (Atçakan Yavaşcaoğlu, 1998)

Ferde mesleki tercihler yapmasında, bir meslek alanına yönelmesinde, bu meslek alanı içinde bir meslek seçmesinde ve mesleğe hazırlanmasında götürülecek etkinlikleri içeren yönlendirme çalışmalarına mesleki yönlendirme denilmektedir.(Özoğlu, 1982)

Mesleki yönlendirmede daha sağlıklı bir seçim yapılabilmesi için öğrencinin mesleki olgunluk düzeyinin de gelişmiş olması gerekmektedir. Okul rehberlik servislerinden faydalanarak öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri yükseltilebilmektedir. Mesleki olgunluğun yükseltilmesinde esas olan öğrencinin ilgi, yetenek ve becerilerinin başkaları tarafından tespit edilmesi değil, öğrencinin kendisi tarafından görülmesi, mesleki olgunluğu açısından gereklidir. Çünkü mesleki olgunluğa erişmiş fert meslek seçiminde çevre etkileriyle yönlendirilmesine rağmen, gelecekte yapacağı seçimden en çok kendisinin etkileneceğinin farkındadır.

Bu doğrultuda bir mesleğe yönlendirmeden söz ediliyorsa iki yöntemden birisi seçilerek yapılmaktadır. Bunun için öğrenci ya velisinin kişisel tercihleri doğrultusunda meslek seçimine yöneltiliyor ya da veli meslek seçimi sorumluluğunu

öğrenciye bırakarak onun kendi beceri ve ilgileri doğrultusunda yönelmesini sağlıyordur.

Yönelmede, meslek seçiminin sorumluluğu tamamen öğrenciye aittir. Benlik ve sorumluluk duygusunu geliştirme, veli-öğrenci çatışmasına yer vermeden herkesin kendi görevleri doğrultusunda işbirliği esasına göre hareket etmesi söz konusudur.

Yöneltmeden kasıt ise mesleki rehberlik olmalıdır. Bu ise kişinin ilgileri, yetenekleri ve değerleri hakkında açık, berrak bir fikre sahip olmasını sağlamaktır. Günümüzde mesleki rehberlik artık yalnızca bireyin meslek seçimine yardım niteliğinde düşünülmemektedir. Mesleğe yöneltmeyi, bireyin bir dizi kararlar alabilmesi için gelişimine ve mesleki olgunluk düzeyini artırmak için yapılan yardım süreci olarak değerlendirebiliriz.

Lise 1. sınıf ülkemiz eğitim sisteminde yöneltme sınıfıdır. Bireyin kendini tanıması, sinaması ve daha gerçekçi bir karar vermesi açısından bu sınıf düzeyinde yapılacak olan meslek rehberliğin, bireyin yöneleceği alanı daha gerçekçi seçip bu önemli ve kritik tercihi daha gerçekçi yapması açısından çok büyüktür. Çünkü birey yapacağı tercih ile lise de okuyacağı meslek alanını, aynı zamanda gireceği yükseköğrenim programını dolayısıyla mesleğini de belirlemektedir. Bu nedenle öğrencilerin lise 1. sınıfta yapacağı alan tercihinin bireyin ilgi ve yeteneklerine uygunluğu öğrencinin yaşamı için çok büyüktür.

Bireyin yapacağı meslek alanı tercihi ile gelecekte ki mesleğini belirlediği için bu noktada seçimin kendine uygun olması çok önemlidir. Çünkü bireyin mesleğinin kendine uygun olmaması demek aynı zamanda mesleğin benlik algısına da uymaması demek olduğundan ve bireyin benlik algısına uymayan bir meslekte başarılı olamayacağı ve mutsuz olacağından dolayı bireyin bu şekilde olumsuz bir durumla karşılaşmaması için lise birinci sınıfta yapacağı alan tercihinin kendine uygunluğu birey için çok önem taşımaktadır. Ayrıca yapılacak bu tercihin gerçekçi olması öğrencinin kendisi ve ailesi için geri dönülmez nitelikte bir tercih olduğu için aynı zamanda ülke ekonomisi için de büyük önem taşımaktadır. Bunun için lise birinci sınıfta yapılacak yönlendirme etkinlikleri sonucunda, bireyin kendi iradesi ile

yapacağı tercihte daha gerçekçi davranması, yani ilgi, yetenek ve değerleri ile uygunluk içinde olması çok önemlidir.

Bazı araştırma verilerinin ışığında mesleki yönlendirme yapılırken üzerinde durulması gereken önemli noktalar şu şekilde sıralanabilir (Arslan, Kılıç, 2000):

- Öğrencinin okul yaşamının erken yıllarda çalışmalar başlatılmalıdır,
- Mesleğe yöneltme için sürekliliği olan bir program seçilmelidir,
- Gelişme ve olgunlaşma vurgulanmaktadır.
- Belirli bir mesleği zamanından önce seçme baskısından ferdi kurtarmaya çalışılmalıdır,
- Öğrencinin psikolojik ve sosyal özelliklerine ilişkin geniş ölçüde bilgi sahibi olunmalıdır,
- Belirli bir meslek ya da iş yerine meslek seçme ve hazırlama konusu kariyer kavramı içinde ele alınmalıdır,
- Öğretim, ferdin meslek seçmesi gibi kısıtlı bir iş ya da eylem için olmaktan çok mesleksen gelişim kavramı içinde ele alınmalıdır.

Çeşitli kaynaklarda mesleki rehberliğin üç ana görevi olduğu görülmektedir.

- Bireyin kendisini tanımasına,
- Meslekleri özellikle ilgi duyduğu meslekleri tanımasına,
- Kendi nitelikleri ile mesleğin gereksinimleri arasında ki ilişkiyi kavramasına ve meslek kararını vermesine yardım etmek.

Lise 1. sınıfta öğrencilerinin alan tercihi yapma sürecinde gerçekçi davranmalarında, okulda ki rehberlik ve psikolojik danışma birimlerinin, tanıtım yönlendirme öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenlerince yapılan mesleki rehberlik faaliyetlerinin bu noktada önemli bir işlev kazanmaktadır.

1.11.1. Okullarımızda Mesleğe Yönlendirme

İlkokul yıllarında çocuğun meslek anlayış ve bu yönden gelişmesinin özünü oluşturan temeller atılır. Çocuk, okul öncesi yıllarda yetişkinlerin işlerini taklit eden oyunlar oynar. Herkesin bir uğraşı olduğunu, uğraşlar arasında ilişkiler ve farklar

olduğunu görür. İlkokul ilk döneminde dikkat alanı daha da genişler. Çevredeki çalışanların iş hayatındaki rol ve fonksiyonlarının görmeye ve bunlar arasındaki benzerlik ve ayrılıkları kavramaya başlar. Kendi ana babasının işleri ile başkalarının işleri arasındaki ilişkileri, ayrılıkları anlar.(Tan, 2000)

İlkokulun (ilköğretim birinci kademe) ikinci döneminde, yani 10–12 yaşlar arasında, çocuk, birçok işleri üzerinde gözlemlerini ve bunlara ait sorularını arttırarak yeni bilgiler, görgüler kazanır. Çalışma hayatına ait yeni anlayışlar geliştirir. İlkokul programında çocuğun meslek gelişmesine hizmet edebilen birçok imkan ve fırsatlar vardır. Öğretmen, girilen birçok ders içi ve ders dışı faaliyetler yolu ile çocuğun kendini ve çevresini iyi tanıyıp anlamasına etrafında olup bitenlerden yeni anlamlar ve doyumlar çıkartılabilmesine yardım eder. Çocuklarının meslek gelişmelerine yardım amacıyla, çalışma hayatına ait hikâyeler okunur, çocuğun çalışanlarla temasa gelmesi sağlanır; bazı iş hayatına ait faaliyetleri oyun ve ödev şeklinde taklit edilir. Bunlara ait radyo ve televizyon programı seyredilerek grup tartışmaları yapılır; işyerleri ziyaret edilir.(Tan, 2000)

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre; Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları, Madde 2:

"... İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri,davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır." denilmektedir

Yine 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun "Amaç ve Görevler" başlıklı 28'nci maddesinde belirtilen, Türk Milli Eğitiminin Temel ilkelerinden Yönelme ilkesi' ne göre:

"Ortaöğretimin amaç ve görevleri Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır. Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçları arasında denge sağlanır." denilmektedir.

İlköğretim kademesinde mesleki yöneltmenin nasıl yapılacağı, “İlköğretimde Yöneltme Yönergesi” ile belirlenmiş ve Tebliğler dergisinde de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (Eylül 2003/2552)

Bu yönerge ve ilgili bölüm ve maddelerine göre, yöneltmenin ilkeleri ve amaçları, yöneltme süreci, ilgililerin yapacağı işler, yöneltme esnasında kullanılacak form ve raporlar belirlenmiştir. Araştırmamızın konusu gereği olarak bu yönetmelik ve ilgili form ve raporlar ekler kısmında yer verilmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun “Ortaöğretimde Yöneltme” başlıklı 30’ncu maddesinde ise, “Yöneltme temel eğitimde başlar, yanılgıları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yöneltmeyi sağlamak için ortaöğretimde de devam eder” hükmü yer almaktadır.

Talim ve Terbiye Kurulunun 07.06.2005 tarihli ve 184 sayılı kararı ile 2005–2006 yılından itibaren bütün orta öğretim kurumlarının öğretim süresi kademeli olarak 4 yıla çıkarılmış ve 9’ncu sınıf, genel liseler ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında ortak sınıf olarak kabul edilmiştir. Yeni düzenlemeye göre öğrenciler “10’uncu sınıftan itibaren kayıt olacakları alanda ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda eğitim ve öğretimlerini sürdürecektir” denilmektedir.

Orta öğretim kurumlarında uygulanan alan seçmeli programları şu şekilde sınıflandırabiliriz;

- Yüksek öğretime hazırlayan programlar
- Hem mesleğe hem yüksek öğretime hazırlayan programlar
- Hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar.

Programlarında birden fazla alana yer verilen okullarda dokuzuncu sınıfı geçen öğrenciler; ilgi, istek, yetenek ve derslerdeki başarı durumlarına göre alanlara yönelir veya yönlendirilirler. Yönlendirme; öğrenci ve velisinin görüşü alınarak ilgili müdür yardımcısı, sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen tarafından yapılır.

Yönelme veya yönlendirme, dokuzuncu sınıfta okutulan alanlara kaynaklık eden derslerin yılsonu notlarının ağırlıklı ortalaması ya da derslerin yılsonu notları esas alınır (www.meb.gov.tr, 14.03.2005).

- Alan seçme süreci içerisindeki öğrenci;
- Okulda seçebileceği alan ve bölümleri inceler
- Alan, bölüm seçimindeki dikkate alınacak öğelerin önemini gerekçeleriyle tartışır.
- Bireysel yetenek ve özellikleri ile seçebileceği alan ve bölümleri karşılaştırarak kendine uygun sonuçlar çıkarır.
- Kendine uygun olan seçimiyle ilgili daha fazla bilgiye ve yardıma gereksinim duyduğunda rehberlik ve psikolojik danışma servisine veya rehberlik ve araştırma merkezine başvurur.
- İlgileri, yetenekleri, değerleri, kişilik özellikleri, başarı durumlarının farkında olarak yüksek öğrenim programlarının puan türlerine en uygun olan alanı / bölümü seçer (www.meb.gov.tr, 17.05.2005).

1.11.1.1.Okulların İlköğretim Kademesinde Mesleki Yönlendirme Uygulaması

İlköğretimin birinci kademesinde öğrencilere "mesleklerin tanımı"; sağlık, ulaşım, köy, kasaba, kent ve ülke yönetimi gibi konulara bağlı kalınarak, toplumdaki iş ve çalışma yaşamı, insanların uğraşları, iş bölümü kavramlarıyla birlikte, çok genel boyutta yapılmaktadır. Bu aşamada öğrencilerin meslek seçmelerine yönelik rehberlik söz konusu değildir. (Bakırcıoğlu, 1994)

Hatta öğretmenler ders yılı başında yaptıkları yıllık plan çalışmalarında çevrenin sosyo-ekonomik boyutu ile öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda müfredat programında gerekli değişiklikleri program ölçütlerine göre yapabilmektedir.(Ay, 2002)

İkinci kademe dediğimiz ilköğretimin 6. 7.ve 8. sınıflarında: okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmet birimlerinin vermesi gereken her türlü eğitsel, mesleki ve kişisel rehberlik hizmetleri yer almaktadır. Ders öğretmenleri dersleri ile ilgili mesleklerin tanıtımını yaparak, bu hizmetlere önemli bir katkıda bulunmaktadırlar. Böylece öğrencilerin, daha sonraki yıllarda kesinleştirecekleri mesleki kararları için ilk ışık tutulmuş olacaktır. Ders öğretmenleri ayrıca, çevredeki meslek ve iş imkanlarını da tanıtılabilmektedirler. Öğrencilerin, bu iş ve

mesleklerin çalışanları ile ilişki kurmalarını, sınıfta onlarla soru-cevaplı konuşabilmelerini sağlayabilmektedirler.(Bakırcıoğlu, 1994)

Rehberlik kurumu tarafından öğrencilere okulu bitirdiklerinde bir üst kademedeki okulda öğrenimlerini sürdürmelerini sağlayıcı bilgiler verilir. Okulu bitiren öğrencilere hangi okulların açık olduğu, bu okullara gidiş şartları, okulun eğitim süresi, eğitimin tahmini mali portresi, okulun hangi mesleklere hazırladığı, varsa burs ve kredi imkanları hakkında bilgiler sağlanır ve çeşitli okullara giriş için başvuru formlarının doldurulması, giriş sınavlarının tüm, sınav yeri ve tarihi hakkında bilgiler verilmektedir.(Bakırcıoğlu, 1994)

İlköğretimde Ana sınıftan itibaren her öğrenciye ait bir öğrenci dosyası tutulmaktadır. 6, 7 ve 8 inci sınıfların her şubesi için şubede ders okutan branş öğretmenleri tarafından sınıf gözlem formu doldurulmakta ve bu gözlem formları sınıf rehber öğretmenine teslim edilmektedir. Sınıf rehber öğretmeni tarafından veli bilgilendirme toplantısına kadar sınıf gözlem formlarına dayanılarak her öğrenci için gözlem raporu düzenlenmektedir. Mayıs ayında veli bilgilendirme toplantısı yapılır ve bu toplantıda gözlem raporlarının bir örneği velilere dağıtılmaktadır. Gözlem raporunda, veli ve öğrencinin de görüş bildirecekleri bir bölüm bulunmaktadır. Öğrenci ve/veya velinin eklemek istediği veya katılmadığı hususlar varsa raporda belirtilmekte ve bu raporlar, bir hafta içinde okula geri gönderilmektedir. Gözlem raporları okul müdürü tarafından onaylandıktan sonra öğrenci dosyasında saklanmaktadır. Diploma almaya hak kazanan öğrenciler için, öğretmenlerden oluşturulan yöneltme öneri kurulu tarafından iki nüsha yöneltme öneri formu düzenlenir ve bir örneği diplomayla birlikte öğrenciye verilir, diğer örneği öğrenci dosyası ile birlikte kayıt yaptırdığı öğrenim kurumuna gönderilmektedir. (<http://yayim/meb.gov.tr/dergiler/pdf/2552.pdf>)

Okulda mesleğe yöneltmenin amaçları öğrencinin yaşına, zihinsel olgunluğuna, özel yeteneklerine, öğrencinin özel eğitime ihtiyaç duyup duymamasına ve okuduğu okul türüne ve seviyesine göre değişir. Okulun mesleğe yöneltmede ki amaçları anaokulundan, yükseköğretime doğru farklılık gösterir(Kulaksızoğlu, 1999).

1.11.1.2.Okulların Ortaöğretim Kademesinde Mesleki Yönlendirme Uygulaması

Talim ve Terbiye Kurulunun 07.06.2005 tarihli ve 184 sayılı kararı ile 2005–2006 yılından itibaren bütün orta öğretim kurumlarının öğretim süresi kademeli olarak 4 yıla çıkarılmıştır. 9’ncu sınıf, genel liseler ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında ortak sınıf olarak kabul edilmiştir.

27.12.2005 tarih ve 13417 sayılı makam onayı ile tanıtım ve yönlendirme dersi öğretim programları ve eğitim araçları 2005–2006 öğretim yılından itibaren 9. sınıftan başlamak üzere denenip geliştirmek ve kademeli olarak uygulanmak üzere kabul edilmiştir (<http://ogm.meb.gov.tr/prog-dyr.asp>).

Yani yeni düzenlemeye göre öğrenciler 9’ncu sınıfta öğretim programlarına genel kültür dersleri ile birlikte Tanıtım ve Yönlendirme isimli meslekleri tanıtıcı bir dersi de müfredat programı içersine almıştır.

Bu dersin amacı, meslekleri tanıtılması ve mesleklerin tanıtılması sırasında tanıtım yönlendirme dersi hocası tarafından öğrencilerin bu mesleğe karşı gösterdiği ilgi ve tutumun gözlenmesidir.

Erkek Teknik Öğretim Müdürlüğünün 17.04.2006 ve “10’uncu Sınıfta Alana Geçiş” konulu Genelgesinde:

“Halen ortaöğretim kurumlarının 9’uncu sınıfında okuyan öğrencilerin 10’uncu sınıftan itibaren yönelebilecekleri alanı belirlemek ve yöneltme tavsiyesinde bulunmak amacıyla öğrenci ve velisinin tercihleri doğrultusunda Alana Yönelme Tavsiye Formu üzerinde sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeni ile tanıtım yönlendirme dersi öğretmeni tarafından yapılacak değerlendirme sonucunda ön kayıt formu doldurulacaktır.

Alana Yönelme Tavsiye Formunda, öğrencinin 10. sınıfta gitmek istediği okul ve eğitim öğretim olarak görmek istediği alanlar, öğrenci ve velisi tarafından tercih sırasına göre doldurularak, eğitim öğretim yılının ikinci dönemi bitmeden en az üç hafta önce tanıtım yönlendirme dersi öğretmenine teslim edilmektedir.

Alana Yönelme Tavsiye Formu üzerinde yapılan açıklamalarda ise “Öğrenci ve velisinin yaptığı tercihler sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeni, tanıtım yönlendirme dersi öğretmeni tarafında değerlendirilecektir. Değerlendirmede öğrencinin isteği, ilgisi, yetenekleri, gelişim düzeyi, genel sağlık durumu, ilköğretimde yönlendirme formu sonucu, tercihlerini başarmasını etkileyebilecek derslerde ki başarı düzeyi, tanıtım yönlendirme dersinde aktif katıldığı konular göz önünde bulundurulacaktır. Sınıf rehber öğretmeni ve okul rehber öğretmeni ise 9. sınıf süresince mesleki rehberlik ile ilgili uygulamış oldukları anket sonuçlarını öğrenci tercihlerini kullanacaklardır. Öğretmenler, tercihlerin öğrencinin ilgi ve yeteneğine uygunluğunu , (1) Hiç Uygun Değil, (2) Uygun Değil,(3) Biraz Uygun, (4) Uygun, (5) Çok Uygun şeklinde sayısal olarak puanlayacaklardır. İlgili öğretmenlerin verdikleri puanların aritmetik ortalaması alınarak tercihlere göre yerleştirmeye esas not hesaplanacaktır” denilmektedir.

Alanlara yerleştirilme endüstri meslek liselerinde 9’uncu sınıf yılsonu başarı ortalaması %50, ilköğretim okulu diploma notu %30, Alana Yönelme Tavsiye Formunda tercih edilen alan için belirlenen değerlendirme notu %20 oranında etki ettirmek suretiyle yapılan sıralama esas alınarak listeler oluşturulacaktır.

Öğrenciler, öğrenim gördüğü okul bünyesinde eğitimi yapılan veya başka bir mesleki ve teknik orta öğretim kurumunda bulunan alanları tercih edebileceklerdir.” denilmektedir.

Öğrencilerin 10’uncu sınıftan itibaren kayıt olacakları alanda ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda eğitim ve öğretimlerini sürdürebilmeleri için, öğrencilerin kişisel özelliklerini tanımaya yönelik etkinliklerin, öğretim kurumlarınca yapılması gereken faaliyetlerin ve Tanıtım Yönlendirme dersinde yapılan etkinliklerin yeterli derecede yapılması uygulamanın amacına ulaşabilmesi için çok önem taşımaktadır. Öğrencilerin kendi kişilik özelliklerini bilmesi, meslekleri yeterince tanınması, kendi kişiliği ile tanıdığı meslekler arasında kişilik özelliklerine uygun olanları örtüştürebildiğinde uygulama amacına ulaşmış demektir.

Bu aşamada, okul idaresine, okul rehberlik servisine, sınıf rehber öğretmenine, tanıtım yönlendirme dersi öğretmenine, aileye ve öğrenciye çok önemli görevlerin düştüğü görülmektedir.

Lisede meslek rehberliği, gencin bir mesleğe girmek için daha kesin planlar yapmasına ağırlık verilir. Ona bu hususta yardım edilir. Bunun için gencin kendini daha etraflı anlayıp değerlendirmesine, seçmek istediği meslek hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmasına ve mesleğe yakın bazı işlerde ya da mümkünse meslek çevresinde çalışarak mesleki hayatı hakkında ilk elden bilgi ve görgü kazanmasına yardım edilir.(Karamustafa, 2000)

Kulaksızoğlu'na göre ortaöğretim de okula ve mesleğe yöneltmede uyulması gereken genel amaçlar şu şekilde sıralanmıştır. (Kulaksızoğlu, 1999)

- Kendilerine en uygun olan dallara ayrılabilmeleri için yönlendirmek.
- Lisede okuyacağı dallarla yükseköğretimde okuyacağı programlar arasındaki ilişkiye dikkat çekmek.
- Kendisine en uygun olan yükseköğretim programlarının neler olabileceği konusunda rehberlik ve mesleki danışmanlık yapmak.
- Üniversite sınavı öncesi dolduracağı tercih bildirim formunu hatasız olarak hazırlayabilmesi için öğrenciye rehberlik yapmak.
- Ders öğretmenlerinin her birinin ders konuları ile doğrudan ilgili olan meslekleri tanıtılmalarını, böylelikle öğrencilerin meslek çeşitleriyle ilgili sözcük dağarcıklarının genişlemesini sağlamak.
- İş tecrübesi kazanmak için yaz aylarında ve hafta sonları kısa süreli çalışmalarını için öğrencileri teşvik etmek.
- Bir yükseköğretim programına giremeyen öğrencilerin hangi mesleki alanda kısa vadeli mesleki eğitim alacağı veya hangi işlerde çalışabileceği konusunda bilgilendirmek.
- Eğitsel kolların amacına uygun çalışması sağlanarak öğrencilerdeki ilgi ve yeteneklerin geliştirilip zenginleştirilmesine çalışmak
- Hangi yükseköğretim programına gireceği konusunda kararsız olan öğrencilere gerekirse mesleki ilgi testi uygulamak

- Meslekler hakkında etraflı bilgi vererek teknolojik gelişmelere ve ülke ilerlemelere bağlı olarak talebi artan veya azalan meslekleri tanıtmak.
- Mesleğe yönlendirmede okuldaki özürülere veya üstün yetenekli olanlara uygun mesleğe yöneltme yapmak.

1.11.2. Mesleğe Yönlendirme Süreci

Yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde, bir mesleğe yönelme kararının verilmesinde, yani başka bir deyişle, o mesleğe götüren bir eğitim programının tercih edilmesinde çok çeşitli etmenlerin dikkate alınması gereği ortaya çıkar. Bunların başında, özellikle yönelinecek meslek ve bu mesleğe götürecekt eğitim programlarının ayrıntılı bir biçimde incelenmesi ve yönelme kararını verecek kişinin kendi kişisel özellikleri hakkında doğru ve tutarlı bilgilere sahip olması önemli bir yer tutmaktadır (Kepçeoğlu, 2004). Meslek danışmanlığının birincil amacı, bireylerin elden geldiği kadar zengin, ayrıntılı gelişmiş ve gerçekçi bir öz kavramına sahip olmalarına yardımcı olmaktır. Kendini tanıyan ve doğru değerlendiren kimseler, çevreleri hakkında da doğru ve ayrıntılı bilgi sahibi olacaklar ve karar verirken doğru seçeneği bulmada zorluk çekmeyeceklerdir.

Bir karar verme sürecinin belli başlı üç ögesi vardır. Bunlardan birincisi kişinin ne istediğini ve neler yapılabileceğini bilmesi, yani kendisi hakkında bilinçlenmesi, diğeri ise meslekler hakkında bilgilenmesidir. Seçme işleminin üçüncü aşaması ise seçeneklerden birine yönelme ve gereğini yapmadır.

Bu amaca yönelik olarak meslek danışmanlığı hizmetleri verilirken üç aşamalı bir yaklaşım üzerinde durulmaktadır. Buna göre mesleki rehberlik çalışmaları şu üç aşama etrafında toplanmalıdır. (Kepçeoğlu, 2004)

- Bireysel özelliklerin tanınması
- Mesleklerin özellikleri ve eğitim olanakları hakkında bilgi verme
- Bireyin özellikleri ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bağlantı kurma olarak sıralanabilir.

1.11.2.1.Kişisel Niteliklerin Belirlenmesi

Bireylerin çok çeşitli işleri çok değişik düzeylerde yapabildikleri ve çeşitli işleri yapmaya karşı farklı düzeylerde istek duydukları gerçeği meslek üyelerinin dağılımında kendisi çok açık biçimde göstermektedir. Bireysel farkların ölçülmesi ile elde edilen bulgular meslek danışmanlığı hizmetlerinde kullanılmaktadır.(Kuzgun, 2003)

Meslek danışmanlığının öncülerinden Frank Parsons'a göre bir mesleği seçerken göz önünde bulundurulacak birinci faktör, "Kendimizi, beceri, yetenek, ilgi, tutku, kaynak ve sınırlılıklarımızı ve bunların sebep olacaklarını açıkça anlamamızdır" demektedir. Meslek danışmanlığında öğrencilerin türlü yönlerden incelenmesinin gerekli olduğu unutulmamalıdır. Sadece bir ya da birkaç kişisel nitelik esas alınarak bireylerin mesleklere yönelmeleri doğru değildir. Örneğin; sadece akademik başarısı, akademik yeteneği ya da ilgilerine bakılarak mesleklere yönelmelerine yardım edilecek bireylerin meslek yaşamları içinde başarılı ve mutlu olmaları ve kendilerini gerçekleştirmeleri beklenemez (Kepçeoğlu, 2004)

Bu nedenle bireyin tanınması denildiğinde birçok yönünün bilinmesi gerekir. Sadece sözel veya sadece sayısal bilgisine bakılmamalıdır. Mesleğe yöneltme aşamasında bireyin bilinmesi gereken özellikleri birçok kaynakta farklı isimlerde farklı listeler hazırlanarak ele alınmıştır. Ancak farklı başlıklar altında olmasına karşın, üzerinde durduğu konular birbirine çok yakındır. Burada her yönden bireyin tanınması bir ilke olarak ele alınmalıdır. Yalnızca akademik başarısı veya akademik yeteneğine göre mesleğe yönlendirilmemelidir.

TAN'a göre kişinin nitelikleri ile mesleğin gereksinimlerinin birbirine uygun düşmesini sağlamak için, birey şu noktalardan incelenmelidir: (Tan, 2000)

TAN'a göre kişinin nitelikleri ile mesleğin gereksinimlerinin birbirine uygun düşmesini sağlamak için, birey şu noktalardan incelenmelidir: (Tan, 2000)

Cinsiyet, Yaş, Boy, Ağırlık

Meslek seçiminde etkili olan belirleyicilerden birisi de cinsiyettir. Kız veya erkek olma ilgilerde, duygusal olgunlukta, fiziksel güç ve dayanıklılıkta, ince kas

faaliyetlerini gerçekleştirebilmede farklılıklar yaratmaktadır. Kızlar güç gerektirmeyen işleri yapabilecekleri gibi, erkeklerde güç gerektiren işleri yapmakta daha başarılıdırlar.

Kişilerle işler arasındaki uygunlukların incelenmesinde ve özellikle de “işe kabul” aşamasında “yaş” önemli faktörlerden biridir. Gazete ilanı ile eleman aramalarda “belirli bir yaştan gün almamış olmamak” gibi aslında pek anlamlı olmayan ifadelerle rastlanılmaktadır. Gerçekte gün, ay, yıl değil hatta birkaç yıl önemli değildir, ama daha büyük farklar göz önünde tutulur (Çakaloz, 1997).

Bazı meslekler fiziksel yapıya boy ve kiloya ait belirli ölçüler talep etmektedirler. Örneğin Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu olacak bireylerin boy ve kiloları belirli sınırlar içerisinde olmaları istenilmektedir.

Sağlık Durumu

Bazı mesleklerde görme, işitme v.b. sağlık problemlerinin olmaması istenir. Bazı mesleklerde ise sağlık durumunun oluşturduğu engellilik pozisyonu bu mesleği yapmasına mani olmayabilmektedir. Örneğin işitme engelli bir kişi, telefon operatörlüğü yapması çok zor hatta mümkün değilken, fevkalade bilgisayar operatörlüğü yapabilmektedir.

Gelişme Ve Büyüme Özellikleri

Bireylerin gelişme ve büyüme özellikleri de meslek seçiminde önem kazanmaktadır. Gerek fiziksel gerekse duygusal büyüme, bireyin mesleğe yönlendirilmesinde bilinmesi gereken bir özelliktir.

Enerjiklik Durumu

Bireyler fiziksel olarak farklılık gösterir. Kimisi daha durağan bir yapıya kimisi ise daha aktiftir. Mesleklere yönlendirilme yapılırken, mesleğe göre bu özelliğin dikkate alınması gerekir. Örneğin bir firma da “organizatörün veya yönetici asistanın” çok enerjik olması gerekirken, aynı firmada “bilgisayar operatörünün” bu derecede enerjik olmasına gerek olmayabilmektedir.

Görünüü, Ses TONU

Dış görünüş, konuşma biçimi ve ses tonu gibi nitelikler ve kişinin “temsil yeteneğinin olması” bir kısım işlerde önemsenmektedir.

Bedensel Özellikleri Arızaları

Meslek seçimi ve yönlendirilme sürecinde kişinin bedensel özellikleri ve arızaları da bilinmelidir. Örneğin bedensel engelli birey “hakimlik mesleği” yapabileceği halde, asker olması mümkün görülmemektedir.

Zeka Durumu

Bireyler arasında zeka seviyeleri ve zeka biçimleri bakımından ölçülebilen farklar, onların mesleki seçimlerini de belirleyebilir. Bir mesleki uğraş ne kadar karmaşık ve zor öğrenilir ise o meslekte çalışan insanların zeka seviyeleri o oranda yüksek olur. Kısaca denebilir ki, kısa sürede kolayca öğrenilen ve düşünsel güç gerektirmeyen mesleklerde çalışanlarla, zor öğrenilen, eğitimi zaman isteyen ve detaylı bilgi ve beceri gerektiren mesleklerde çalışanların öğrenme hızları, öğrenme kapasiteleri ve akılda tutma süreleri arasında farklar vardır. Mesleki uğraşlar karmaşıktıkça, o mesleği yapan kişinin öğrenme kapasitesinin de mesleğin gerektirdiği düzeyde olması beklenmektedir. Örneğin tıpta öğrenim göreceğ bir kişi ile konfeksiyonda çalışacak bireyin zeka derecelerinin aynı olmasına gerek yoktur.

Çoklu Zeka Ve Meslek Seçimi

Son yıllarda geleneksel zeka anlayışının dışında, zekanın çoklu bir yapıda olduğunu savunan görüşler ortaya çıkmıştır.

Gardner bu yaklaşımın öncülerindendir. Gardner’in geliştirdiği çoklu zeka modeline göre yetenek, biyopsikososyal bir potansiyeldir. Doğuştan getirilen özellikler ile yaşam deneyimlerine dayalı olarak şekillenir. Gardner;

- Sözel-Dil,
- Mantıksal,

- Matematiksel,
- Görsel-Mekansal,
- Bedensel-Kinestetik,
- Müziksel-Ritmik,
- Kişiler Arası-Sosyal,
- Kişisel-İçsel ve
- Doğacı

olmak üzere sekiz alandan bahsetmiştir.

Bu yaklaşıma göre eğitim öğretim faaliyetleri çoklu zeka modeline uygun olarak düzenlenebilir. Bu kapsamda; program geliştirme ve planlama, sınıf ortamlarının düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirme işlemleri yapılabilir. Çoklu zeka modeli, her öğrencinin bireyselliğinin farkına varmasına ve geliştirmesine yardım eder. Bu şekilde her öğrencinin belli bir alanda ki yeteneklerini daha üst düzeyde geliştirme olanağı ortaya çıkarken, ihmal edilmiş diğer yetenek alanlarının gelişimine de katkı sağlanır.(Can, 2006)

Gardner, çoklu zeka kuramının temelinde biyolojik ve kültürel boyutların yer aldığını savunmaktadır. Nörobiyolojik araştırmalar öğrenmenin, hücreler arasında sinaptik değişimlerin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Kültürlerde farklı zeka türlerine verdikleri değerle, zeka gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Fazla değer verilen zeka türleri de diğerlerinden daha çok ve hızlı gelişmektedir. Çünkü kabul gören ve değer verilen davranışlar motivasyonu artırmakta ve bireyi bu davranışları zenginleştirmeye yöneltmektedir.

Yetenek

Yetenek, herhangi bir davranışı öğrenebilmek için doğuştan sahip olunan gizli gücün çevre ile etkileşimi sonucu geliştirilmiş ve yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş kısmını ifade eden bir kavramdır. Burada doğuştan mutlaka kalıtımla gizil gücün gelmesi ve bu gücün çevreyle bu gücü geliştirecek şekilde etkileşimde bulunulması gerekmektedir. Burada yine, aileye ve öğretmenlere çok görev

düşmektedir. Daha sonra bir kimsenin belli bir yaşa kadar geliştirdiği becerilere bakarak onun daha sonra göreceği eğitimden ne ölçüde yararlanabileceği hakkında bir tahminde bulunabiliriz.

Sanatçı yönü ağır basan veya sanatçı kişileri diğer insanlardan ayıran en temel özellik, dünyayı farklı bir gözle algılama yeteneği ile oluşturdukları duygu ve düşüncelerini sanat eserleriyle ifade edebilmeleridir. Aslında sanat ile uğraşan kişilerin ince kişilik özellikleri dikkate alınmalıdır. Zira her insanın mutlaka sanatçı bir yönü vardır. Önemli olan bu yeteneği açığa çıkarmaktır.(Tuzcuoğlu, 2004)

Teorik olarak her davranış için o davranışı öğrenebilme gücünü ifade eden bir yetenek türünden söz edilebilir. Bir kimse hangi davranışı öğrenecekse o davranışla ilgili öğrenme gücünden söz edilebilir. Öğrenilecek davranışlar hem tür hem de karmaşıklık ve soyutluk yönünden farklılık göstermektedirler. Öğrenilecek davranışlar zorlaştıkça ve karmaşıklaştıkça onları öğrenmek için gereken yetenek düzeyi de yükselecektir. Öte yandan, bir kimse bir tür davranışı çabuk öğrenebilirken, başka bir tür davranışı öğrenme dereceleri ve hızları farklı olabilir. Bu durumda bireylerin sahip oldukları yeteneklerin düzey ve alan bakımından çeşitlilik gösterdiği söylenebilir.

Genel kültür, sosyal davranışlar ve meslek becerileri kazandıran çeşitli eğitim programlarından öğrencilerin ne ölçüde yararlanabileceklerini önceden kestirmek için onların yetenek düzeylerinin ve türlerinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu yolla her bireyi yeteneklerine uygun öğretim programına yerleştirmek mümkün olabilir. Bu da kişinin hem eğitimde, hem de yaşamında mutlu olması için önemli bir koşulun yerine getirilmesi demektir.

Çok sayıda yetenek çeşidinden söz edebilirsiniz. Hatta diyebiliriz ki davranış çeşidi kadar yetenek çeşidi vardır. Ancak yetenekleri bu kadar ayrıntılı olarak tanımlamak pratikte bir işe yaramamaktadır. Bu bakımdan yetenekleri gruplamak ve özellikle meslek ve okul seçiminde önemli rol oynayan yetenekler üzerinde durmak daha pratik bir yoldur. (Kuzgun, 2003)

Yeteneklerin ölçülmesi için bazı testler uygulanmaktadır. Ölçülebilen yeteneklerden bazıları şunlardır: (Kuzgun, 2003)

1-Genel akademik yetenek: İlkokulda, ortaokulda, genel lisede ve üniversitelerde verilen eğitim, kelime, sayı, şekil gibi sembollerle ifade edilen soyut kavramların öğrenilmesini gerektirir. Böyle bir eğitimde başarılı olmak için gerekli yetenek türüne “akademik yetenek” denir.

2-Sözel yetenek: Sözcüklerin ve paragrafların anlamını, sözcüklerle ifade edilen kavramları anlama, fikirleri açık bir şekilde ifade edebilme gücünü ifade eder.

3-Sayısal yetenek: Sayısal ilişkileri görebilme, olgular matematiksel ilişkiler halinde ifade edebilme, aritmetik işlemleri çabuk ve doğru olarak yapabilme gücünü ifade eder. Bu yeteneğin de Hesaplama ve Sayısal düşünme yeteneği şeklinde iki alt bölümü vardır.

4-Uzay ilişkilerini görebilme yeteneği: Cisimlerin uzayda hareket ettirildikleri takdirde olabilecek biçimleri göz önünde canlandırabilme, bir cismin düzlem üzerindeki şeklini, bir şeklin döndürüldüğü zaman alacağı biçimi tasarlayabilme gücünü ifade eder. Bu yetenek türünün de da şekil ilişkilerini görebilme ve uzay ilişkilerini görebilme şeklinde iki alt bölümü bulunmaktadır.

5-Şekil ilişkilerini görebilme yeteneği: Cisimlerdeki veya grafiklerdeki küçük ayrıntıları algılama şekil ve gölgelerde görsel karşılaştırmalar yapabilme ve farkları görebilme gücü.

6-Büro işleri yeteneği: Sözel veya sayısal materyaldeki küçük ayrıntıları, algılama, tablolardaki, listelerdeki ve yazılardaki farkları, algılama gücü.

7-Göz el koordinasyonu: Gözü ve elleri eşgüdüm halinde kullanabilme, algılanan duruma uygun, çabuk ve doğru bir kararla, el ve kollarla tepkide bulunabilme gücü.

8-Parmak becerisi: Parmakları ustalıkla hareket ettirebilme ve küçük objeler üzerinde çabuk ve düzgün bir biçimde işlem yapabilme.

9-El becerisi: Elleri çabuk ve ustalıkla hareket ettirebilme gücü, bu yetenek parmak becerisinden daha kaba bir beceri olup, kolların hatta vücudun hareketini gerektirir.

İlgi

Herhangi bir zorlama altında olmadan ya da kendisine bir ödül vaat edilmediği halde kendiliğinden bir takım faaliyetlere girişmek ve bunları yapmaktan zevk almak, doyuma ulaşmaktır.(www.trabzonram.com./batarya/htm)

İlgi, bir faaliyeti tekrar yapma isteğidir. İnsan yaptığı işten doyum sağlayıcı bir sonuç bekler. Bu sonuç başkaları tarafından verilen para, ödül veya takdir sözleri olabilir. Ancak bir işi başarmak güzel bir ürün elde etmek de kişi için bir ödüldür.

Yetenekler, bireyin hangi eğitim programında daha başarılı olabileceğini gösterirken ilgiler, bireyin hangi faaliyetlerle uğraşmaktan zevk duyacağını belirler ve işin özüne iner. İlgiler, yeteneklerle ilişkilidir. İlgi duyduğumuz alanlar çoğunlukla yetenekli olduğumuz alanlardır. (www.gurubogazici.com/rehber/Alanvemeslek.pdf)

Bir kimsenin giriştiği bir işte başarılı olması ona doyum sağlar ve kişi aynı işi tekrar yapma isteği duyar. Gerçek ilgi de budur. Bazen gençleri pekte yetenekli olmadıkları alanlara ilgi duyduklarını ifade ettiklerine şahit oluruz. Hatta davranışları ile de bunu gösterirler. Eğer bu tür girişimlerin gerisinde bunu destekleyici yetenek yoksa bu gerçek bir ilginin değil, olsa olsa bir özentinin bir hevesin ifadesidir ve bir süre sonra söner. O halde diyebiliriz ki ilgiler yeteneklerin ifade yoludur. (Kuzgun, 2003) İnsanları niteliklerine uygun işlere yerleştirmek amacıyla başlatılan mesleki rehberlik hizmetlerinin etkili bir biçimde yürütülebilmesi için her bireyin çeşitli işleri yapabilme gücü kadar, işlerin gerektirdiği faaliyetleri yapmaktan hoşlanma derecesinin yani ilgilerinin de bilinmesi gerekmektedir.

Mesleğe yöneltme bakımından ilgilerin tanınması önemlidir. Birçok meslek psikologu ilginin ne oranda meslek seçimine etkide bulunduğunu, meslekte başarılı olmak için ilginin şart olup olmadığını incelemeye çalışmışlardır. İlgiler, kişinin istidat ve kabiliyetlerine uygun olduğunca meslek seçimi verimli sonuçlar doğurur.

Çeşitli araştırmacılar tarafından belirlenen ilgi alanlarını Super şu başlıklar altında toplamıştır.

1- Bilimsel ilgi: Doğal ve toplumsal olayların neden ve nasıl olduğunu anlama, bilimsel bilgiye bir şeyler katma ve / veya bu bilgiyi uygulamaya koyma arzusunu ifade eder. Doktor, biyologlar v.b.

2- Teknik veya maddi ilgi: Olayların neden ve nasıl olduğundan çok bilimsel ilkelerin uygulamaya nasıl dönüştürüleceği ile salt bilmek için bilme ile değil, bilginin ne işe yarayacağı konusu ile ilgilenmektir. Mühendisler teknisyenler v.b.

3- Sosyal yardım ilgisi: Bu ilgi insanlarla, insan olarak ilgilenmeyi, onları anlamaya, geliştirmeye, sıkıntılarını azaltmaya çalışma isteğini ifade eder, Öğretmenlik, sosyal hizmet, psikolojik danışmanlık v.b.

4- Sistematik ilgi ve iş ayrıntıları ilgisi: Bu ilgi işleri düzenli ve tertipli bir şekilde yapmayı içerir. Kayıt tutma, dosyalama, yazıları belli bir sisteme göre sıraya koyma bu ilgi ile ilişkili işlerdendir. Muhasebeciler, büro memurları v.b.

5-İş teması ilgisi: Bu ilgi insanları ikna etmekten ve bir ürünü, bir hizmeti satmaktan hoşlanmadır. Satış işleri v.b.

6- Edebiyat ilgisi: Düşünceleri ifade edebilme ya da başkalarını kelimelerle etkileyebilme ilgisidir. Yazarlar, Gazeteciler v.b.

7- Müzik ve sanat ilgisi: İkisi de duyguların artistik yollarla ifadesi ile ilgili olan bu ilgi alanları aslında birbirinden farklı yeteneklere dayanmaktadır.

Bireyin bu ilgilerden hangisine sahip olduğunun belirlenmesi için ilgilerinin ampirik yöntemlerle ölçülmesi gerekir.

Kişilik

Kişilik bireyin kendisini başkalarından farklı kılan bütün farklı özelliklerini kapsar. İnsanlar kişiliklerine göre farklı istek ve ihtiyaçlar içindedir. Kıyafet tarzı, başkaları ile ilişki tarzı, sosyal olgunluğu vs. Bu açıdan bakıldığında kişilik yapısı ile meslekler arasında yakın bir ilişki vardır ve insanlar kişiliklerine uygun gelen meslekleri seçmelidirler.

İnsanlar arasında özellik yönünden sayılamayacak kadar çok farklar vardır. Ancak bir takım kişilik özelliklerinin bir arada görüldüğü de bir gerçektir. Mesleki faaliyetler ile ilgili özellikler söz konusu olduğunda bunların gruplanabileceği gözlenmektedir. Böylece bazı kişilik tipleri tanımlamak mümkün olabilmektedir. Bundan başka her tipin yöneleceği meslek veya çalışma alanı farklıdır. Holland isimli bir meslek psikologu 6 değişik tip ve bu tiplerin 6 meslek çevresi tanımlanmıştır. Bunlar aşağıda kısaca özetlenmiştir. (Kuzgun, 2003)

1.Geçekçi Tipler: Gerçekçi insanlar, kasları gelişmiş, bedence güçlü, erkeksi özellikleri baskın, kas faaliyetlerini gerektiren, bedenle yapılan işlerde başarılı, işin üzerine gidebilen ve hemen pratik çözümler üretebilen, alçak gönüllü, sabırlı, sakin insanlardır. Daha çok mekanik işlerden hoşlanırlar. Bu tiplerde, çiftçilik, beden eğitimi öğretmenliği, polis, ormancılık, teknisyenlik, vb. meslekler uygun çalışma alanlarıdır.

2.Aydın(Entelektüel) Tip: Bu tipler bir iş üretmekten çok düşünmeyi tercih ederler. Beden güçlerinden çok zihin güçlerini kullanırlar. Gösterişten hoşlanmazlar, olayları incelemekten, her şeyi ayrıntıları ile algılayıp yorumlamaktan zevk alırlar. Bu tiplere biyologlar, fizikçiler, kimyagerler, sosyologlar, doktorlar, mühendisler uygun meslek alanlarıdır.

3.Sosyal Tipler: Sosyal tip kategorisinde bulunan kimseler insanlarla bir arada bulunmaktan, onlara yardım etmekten, başkalarını ikna edip yönetmekten, duyguları incelemekten ve etkilemekten hoşlanırlar. Sosyal tiplere uygun çalışma alanları, sosyal bilim öğretmenliği, sosyal hizmet uzmanlığı, danışma psikologluğu gibi mesleklerdir.

4.Gelenekçi Tipler: Bu gruba giren insanlar kurallara bağlı olup, her şeyi tertipli ve düzenli tutmaktan hoşlanırlar. Bu tiplere uygun meslekler, bankacılık, muhasebecilik, eczacılık, sigortacılık sayılabilir.

5.Girişimci Tipler: Dışa dönük olan girişimci tipler başkalarını ikna edip yönetmekten hoşlanırlar. İnsanlarla sürekli ilişki içindedirler, Lider olmak isterler, kendilerini göstermeye, dış görünüşleri anlamaya ve etkilemeye meraklı, rahat,

duygusal bakımdan dengeli insanlardır. Politikacılar, diplomatlar, avukatlar, pazarlamacılar bu gruba girerler.

6.Sanatçı Tipler: Sanatçı tipler estetik değeri olan eserler yaratan kimseler olup bunlar duygusal bakımdan kararsız, esnek, çok sık duygusal çökmeler gösteren, kadınsı, duygusal, kendini ve başkalarını anlamaya meraklı, bağımsızlıktan hoşlanan, hayalperest insanlardır. Müzisyenler, ressamalar, heykeltıraşlar bu gruba girerler

Mesleki Değer

Mesleki değer, çalışmaların sonucunda beklenen doyumlardır. Bireyin mesleki çalışmalar sonunda sahip olmak istediklerine, ulaşmaya çalıştıklarına veya gerçekleştirmek istediklerine mesleki değerler denebilir. Mesleki değerler; para kazanma, ün kazanma, düzenli bir hayata sahip olma, başkalarını yönetme, tekdüze olmayan bir hayat yaşama, rekabet etme, yaratıcılığını geliştirme, başkalarına yardım etme, yeteneklerini geliştirme, bağımsız olma gibi nitelikler olabilir. Bireyler mesleki değerlerini geliştirebilecek uğraşlara yönelirler. (Kulaksızoğlu, 1999)

Gençlerin mesleki kararlarını oluştururken düşünmeleri gereken diğer kriter ise bir mesleğin icra edilmesi sırasında bu mesleğin yürütüldüğü ortam, kazanç, ödül ve vb. sonuçlardan kaynaklanan doyumlarla ilgili bir kavram olan mesleki değerleridir. Meslek sadece para kazanma ve ekonomik ihtiyaçları karşılama aracı değil aynı zamanda kişinin kendini ifade etme yoludur. Kişi mesleki etkinlikler yolu ile bir şeyler üreterek yeteneklerini, becerilerini kullanır ve başarılı olarak doyum sağlar. İş yaşamında ki doyum genel yaşam doyumunu da etkiler. Meslekte yaşanan doyumsuzluk kişinin ruh sağlığını da tehdit eder. İngiltere’de yapılan bir araştırma iş yaşamında mutlu olmayan, işini sevmeyen kişilerin ciddi sırt ağrıları çektiğini ortaya koyuyor. Araştırmada sırt ağrılarının çoğunun derin depresyonlar sonucu ortaya çıktığı belirlenmiştir.(<http://egitim.milliyet.com.tr/Haber.aspx?Haber No:2655>)

1.11.2.2.Meslek Özellikleri

Mesleki rehberlik amacı ile mesleklerin incelenmesi ve meslekler hakkındaki bilgilerin bireylere verilmesi oldukça kapsamlı ve çeşitli tekniklerin kullanılmasını

gerektiren sürekli bir iştir. Girilebilecek mesleklerin çok sayıda olması mesleklerin incelenmesinde önemli güçlükler getirmektedir. (Kepçeoğlu, 2004)

Mesleğini belirlemeden önce bir kimsenin gönlünden geçirdiği meslekleri iyice incelemesi gereklidir. İnsan çocuklukta bir mesleğin hoşta giden bir iki yönüne karşılaşılabılır, ancak yaşı ilerledikçe, gelecekte icra edeceği mesleği seçerken seçenekleri çok yönlü olarak değerlendirmelidir. (Kuzgun, 2003)

Her mesleğin kendine özgün bir konusu, bir etkinlik alanı, çalışma koşulları, gerektirdiği yetenek ve ilgileri bulunması olağandır. Her okula ve mesleğe giriş koşulları, her mesleğin gerektirdiği eğitim, sağladığı kazanç birbirinden farklıdır. Bütün mesleklere aynı oranda gereksinim duyulmamaktadır. Bu özellikleri ile kimi meslekler kimilerinin gerçeklerine uygun düşecek; kimilerine de uygun düşmeyecektir. Ayrıca, istenilen mesleğin avantaj ve dezavantajlarını daha baştan bilinmelidir. Böylece istenilen meslekler kendine ait özellikleri ile kabul edilmiş ve ileride düş kırıklığına uğranmamış olunur.

Değişik kaynaklarda “seçilecek meslek hakkında neler bilinmeli?” sorusuna değişik yazarlar tarafından geliştirilmiş, farklı başlıklar altında çeşitli inceleme listeleri görülmektedir, ancak hemen hemen aynı konular üzerinde farklı başlıklar altında yoğunlaştığı görülmektedir. Dolayısıyla her okul ya da kurum ihtiyaç ve olanaklarına göre kendisi için bir meslek planı geliştirebilmesi mümkündür.

Örneğin Binbaşoğlu'na göre her mesleği tanımak için, mesleklerin tanıtılmasında genellikle şu hususlara yer verilmelidir: Mesleğin konumu, meslekte yapılacak işler (Bireyin yapacağı işler), kullanılacak makine araç ve gereç, mesleğin gerektirdiği özellikler, meslekte çalışma ortamı ve koşullar, çalışma alanları ve iş olanakları, meslek eğitiminin verildiği yerler, eğitim süresi ve içeriği, meslekte ilerleme, burs kredi ve ücret durumu. Bu hususlar son yıllarda yayımlanan değişik meslek rehberlerinde açıklanmıştır.(Binbaşoğlu, 2004)

Kepçeoğlu' a göre meslek incelemesi için genel bir plan örneği aşağıda gibi verilmiştir. (Kepçeoğlu, 2004)

Mesleğin Adı

Mesleğin adı meslek üyesinin adı olarak ifade edilmektedir. Örneğin, garson, anaokulu öğretmeni gibi.

Mesleğin Tanımı

Mesleğin tanımı, meslek üyelerinin çalışırken yaptıkları işlerin çok kısa bir özetini oluşturmaktadır. Örneğin Radyoloji teknisyeni hekimlerin verdiği yönergeye göre, hastanın vücudunun belirli kısımlarının röntgen denem cihazla filmini çeken kişidir.

Görevler ve Yapılan İşler

Bu bölümde meslek üyesinin, mesleğini yürütürken yaptığı faaliyetler yerine getirilmesi gerekli görevler belirtilir. Bunun için iş analizlerinden yararlanılmaktadır.

Bu kısma dikkat edilmesinde fayda vardır. Çünkü kişi, ilgisi var mı yok mu, yetenekleri hangi düzeyde uygun? en çok bu maddeye bağlı olarak karar vermektedir.

Kullanılan Alet Makine ve Malzemeler

Meslek dosyasının bu bölümü yazılırken çalışanın kullandığı aletlerin tümünün adının yazılmasına gerek duyulmamaktadır. Çünkü bu konuda bilgi vermenin amacı, mesleği tanımak isteyen kimseye, o meslekte ne tip alet ve makineler kullanıldığı hakkında bir fikir vermektedir. Böylece kişilerin ilgileri ile meslek uygulamaları arasında daha iyi bir bağ kurmasına yardımcı olunmak istenmektedir.

Kimi insanlar torna tezgahında çalışmaktan mutluluk duyarken kimileri ise sıkılarak bu işi yapmaktadır. Yine burada kişinin bu alet ve makinelere olan ilgisini belirlemede, bu mesleği sevmesinde önem arz etmektedir.

Mesleğin Gerekli Olduğu Özellikler

Bu başlık altında, meslek üyelerinin sahip olması gereken bedensel, zihinsel ve duygusal özelliklerin belirtilmesi gerekmektedir. Yetenekler ilgiler ve diğer kişilik özellikleri mesleğin gerektirdiği nitelikler olup, o mesleğin üyesi olabilmek için gereken en az düzey dikkate alınarak yazılmalıdır.

Çalışma Ortamı ve Koşulları

Bu bölümde mesleğin nasıl bir ortamda (kapalı, açık, karada, denizde, fabrikada, sınıfta v.b.) yürütüldüğü, ortamın özellikleri (temiz, kirli, tozlu, gürültülü v.b.) çalışma sırasında ne gibi malzeme ile uğraşıldığı (makine, bitki, insan ilişkileri v.b.) nöbet, seyahat gereklilikleri varsa belirtilmelidir.

İş Yapılırken İletişimde Bulunan Kişiler

Bu bölümde verilen bilgiler mesleğin insan ilişkilerini ne derece gerektirdiğini göstermektedir. Bazı meslekler birinci derecede insanlarla iletişimde bulunmayı gerektirmektedir. (Öğretmenlik gibi). Bazı mesleklerde ise kişi sadece iş arkadaşları ile çok az düzeyde iletişim halinde bulunmaktadır. (Tornacılık gibi)

Meslekte İş Bulma Olanakları

Bu bölümde meslek üyelerine duyulan ihtiyaç, iş bulma olanakları v.b. hususlarda bilgi verilmektedir. İş bulma olasılığını artırıcı faktörler (yabancı dil v.b.) varsa belirtilmelidir. İş bulma bakımından kadın ve erkekler arasında fark olup olmadığı belirtilmelidir.

Meslek Eğitimi

Bu bölümde meslek eğitimine başlama koşulları, eğitimin süresi, içeriği, bireye maliyeti, eğitim süresince burs ya da ücret gibi mali yardımlar olup olmadığı da belirtilmelidir. Burada hakkında bilgi verilen mesleğin icrası için gereken en

temel bilgi ve becerilerin kazandığı en düşük eğitim düzeyinin belirtilmesine özen gösterilmelidir.

İşe Giriş

Bu bölümde meslek üyesi olarak bir işe girebilmek için meslek odasına üyelik zorunluluğu varsa belirtilmelidir.

İşe girişte sınav, görüşme gibi, benimsenmemiş yöntemlerle, meslekte adaylık ve staj süreleri hakkında da bilgi verilmesi iyi olur.

Kazanç Durumu

Bir meslek seçme durumunda olan gençlerin genellikle ilk önce üzerinde durdukları husus mesleğin sağladığı kazanç miktarı olmaktadır. Türkiye’de yüksek enflasyon ve hızlı ekonomik değişime bağlı olarak bu konuda kesin bilgi vermek mümkün olmamaktadır. Bu nedenlerle mesleki bilgi dosyalarının kazançla ilgili bölümünde ancak genel ve kaba bir rakam verilebilmekte, bu da asgari ücret esas alınarak, bunun katları şeklinde ifade edilebilmektedir.

Benzer Meslekler

Bu bölümde mesleğe benzer diğer mesleklerin adları verilmelidir. Benzerlik görevler ve buna bağlı olarak meslek eğitimi yönünden olmalıdır. Örneğin ressamlık mesleğine benzer grafikerlik gibi. Benzer meslekler bölümü, tercihlerini belirleme durumunda olan bireyin seçeneklerini doğru alanlarda çeşitlendirmesinde yardımcı olabilir.

Mesleğin Gelecekteki Durumu

Teknolojik gelişmeler ve ekonomi göz önünde alındığında gelecekte o meslekte olası değişiklikler konusundaki tahmin veya beklentiler bu bölümde yer almalıdır (Kuzgun, 2003).

Bu bilgilerle birlikte aşağıda belirtilen hususların bilinmesinde yarar vardır.

Mesleğin Olumlu ve Olumsuz Yönleri:

Bu mesleği yapanlar için mesleğin cazip tarafları ve hoş gitmeyen tarafları bilinmelidir. Mesleğin itibarı, sosyal imkanları ve tatil imkanları, meslekte çalışanların ortalama yaşama durumları bilinmelidir.

Mesleğe Olan Talep

Bu meslekte iş bulma şansının bilinmesi gerekir. İşe olan talep mevsimlere ve bölgelere göre farklılık gösterme durumlarının, önümüzde ki yıllarda mesleğe olan ihtiyacın, meslekte çalışanların sayısı ve ülkede ki dağılımının bilinmesi gerekir.

Meslekte İlerleme

Meslekte ilerleme kıdeme mi yoksa çalışmaya mı bağlı olduğu, yan mesleklere geçilip geçilemeyeceği, meslekte edinilen tecrübe, başka mesleklerde de kullanılabilirimi gibi hususların bilinmesi gerekmektedir.

Meslek Kuruluşları

Bu meslekte çalışanların haklarını savunmak üzere kurulmuş oda, birlik veya benzeri kuruluşlar varlığı, sendikaların varlığı, mesleki haklar, sorumluluklar ve unvanlar ilgili yasa ve yönetmelikler ile tespit edilip edilmediği, mesleğin uluslar arası kuruluşları var olup olmadığı bilinmelidir.

Emekli Olma Koşulları

Emekli olmak için çalışılması gereken yıl sayısı, emekliliğin sağlandığı kurum, emeklilikte aylık kazanç miktarı, emeklilikten sonra devam edilebilecek bir meslek olup olmadığının bilinmesi gerekir.

Mesleklere ait bilgiler doğru ve gerçekçi olmalıdır. En son şartları ve durumu gösterecek şekilde güncel olmalıdır. İşin değişik cephelerini kapsayan bilgiler olmalıdır. Açık sade ve akıcı bir dille, işin özelliklerini, gereksinimlerini ve yetiştirme yollarını gösterecek nitelikte olmalıdır.

Mesleklere ait bilgilerin muhafazası için, okul kütüphanesinde ayrı bir köşe ya da rehberlik ve danışma programına ayrılmış büroda bir yer düşünülebilir (Tan, 1992).

1.11.2.3.Kişisel Nitelikler ile Meslek Özellikleri Arasında Bağlantı Kurma

Kişisel nitelikler ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bir bağ kurma ve böylece bireye uygun olan meslekleri ortaya çıkarma doğrudan doğruya bir seçim yapma ve karar verme sürecidir. Mesleki rehberlik amacı için de olsa seçim yapma ve karar alma hak ve sorumluluğunun bireye bırakılması gereği her zaman hatırd tutulmalıdır.(Kepçeoğlu, 2004)

Tan'a göre öğrencinin kendi özellikleri ile mesleğin gereksinimlerini karşılaştırmasına yardım etmek için; (Tan, 1996)

- Kendi bedensel, zihinsel ve kişilik nitelikleriniz, ilgi alanlarınız istek ve tavırlarınız, genel ve özel eğitim seviyeniz, bilgi birikiminiz bu mesleğin gereksinimleri ve yeterlilik isteklerine ne oranda uygun düşmektedir?
- Mesleğin bu gereksinimleri ve yeterlilikleri ve diğer şartları sizin hayatta ulaşmak istediğiniz heveslerinize, umularınıza, ideallerinize, maddi ve psikolojik ihtiyaçlarınıza ne kadar uygun düşmektedir?
- Ailevi ve sosyal ihtiyaçlarınız için bu meslek uygun mudur?
- Mesleğin yakın ve uzak geleceği ile ne gibi ilgili beklentileriniz var veya olabilir?
- Kişilik niteliklerinize uymakta mıdır?

Bu şekilde meslek özellikleri ile öğrencinin kişilik özellik özellikleri karşılaştırılır. Artı ve eksi yönleri belirlenir. Böylelikle bireye en uygun meslek bilinci ve kararının yakalanması sağlanır.

Mesleki seçim yapma zaman içinde oluşan uzun bir süreç olarak düşünülmelidir. Kişinin devamlı gelişen ve bir ölçüde de olsa değişen kişilik özellikleri, öte yandan yine her an değişen ve yeni boyutlar kazanan mesleklerin durumu bu ikisi arasında bağlantı kurmayı zorlaştırmaktadır. Özellikle bireyin kişilik

zelliklerinin sürekli olarak gelişmesi mesleki seçim yapma sürecinin hangi öğrenim ve yaş düzeyinde karar verme aşamasına erişmesi gerektiğini belirlemede sıkıntılar yaratmaktadır. İşte mesleki seçim yapma ve karar verme durumu bireyin psikolojik yardıma ihtiyaç duyduğu durumlardan en önemlisi niteliğindedir. Kendisi ile meslekler arasında bir bağ kurmaya çalışırken bireysel ya da küçük guruplar halinde bireylerle yüz yüze gelip, onların meslek seçimine ilişkin sorunlarına yardımcı olmak gerekir. Ancak bu yardımın etkililiği, daha çok, birey ve meslekler hakkında gerekli bilgilerin hazır bulundurulmasına bağlıdır. (Kepçeoğlu, 2004).

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

1.12. Araştırma Modeli

Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez” (Karasar, 2000).

1.13. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2007–2008 eğitim-öğretim yılının II. döneminde, Kocaeli ilinin Gebze ,Darıca , Çayırova ve Dilovası İlçe Mili Eğitim Müdürlüklerine bağlı Endüstri Meslek Liseleri 10.sınıfında öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu ilçelerde 7 farklı endüstri meslek lisesinde 13 farklı meslek dalından toplam 1312 öğrenci bulunmaktadır. Örneklem bu evrenden ‘oranlı eleman örnekleme’ yöntemiyle seçilmiştir.

“Oranlı eleman örnekleme, alt evrendeki tüm elemanların birbirine eşit seçilme şansına sahip oldukları örnekleme türüdür. Bu örnekleme için, önce, evren, araştırma açısından önemli görülen belli bir değişkene göre, kendi içinde benzeşikliği olan, "alt evren"lere ayrılır. Sonra, bu alt evrenlerden her birinden, eleman örnekleme yapılır. Her bir alt evrenden alınacak eleman miktarı o alt evrenin bütün evren içindeki payı oranında belirlenir. Böylece, alınacak örneklerinin, evreni, tüm alt dilimleri ile temsil etmesi güvenceye alınmış olur. Aksi halde, küçük fakat araştırma açısından çok önemli özellikleri olan bazı alt evrenler, salt şans etmeni ile örneklem dışında kalabilirler. Ayrıca, evren, kendi içinde benzeşik alt evrenlere (dilimlere) ayrıldığından, her alt evreni ve sonuç olarak da tüm evreni temsil edebilecek yeterlikte bir örneklem daha az sayıda elemandan oluşabilir. Bir başka

deyişle, daha küçük bir örneklemele yetinilebilir. Buna, "gruplandırılmış örnekleme", "tabakalı örnekleme" ya da İngilizcesinden "stratified sampling" gibi adlar da verilmektedir”(Karasar 1982).

Araştırmanın örnekleme için evrende yer alan tüm endüstri meslek lisesi öğrencilerinden 400 öğrenci rasgele seçilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden 10'u cevapları hatalı işaretlemesi ve boş bırakmaları nedeniyle değerlendirilmeye alınmamıştır. Geriye kalan 390 öğrenci üzerinde araştırmalar yapılmıştır.

1.14. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak; araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, “Meslekten Memnuniyet Anketi” “Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Anketi” ve “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Form; anketi dolduran öğrencilerin, meslek dalı, cinsiyet, yaş, aile aylık geliri, anne ve babanın hayatta olup olmaması, annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, annenin iş durumu, babanın iş durumu ve kardeş sayısı ile ilgili bilgileri içermektedir.

Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Anketi: Bu anket araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Anket, öğrencilerin:

- “Bu mesleği seçmemde ailemin sosyo-ekonomik durumu etkili oldu.”
- “Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.”
- “Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımla ve çevremle etkisi çoktur.”
- “Endüstri meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz?”
- “Endüstri meslek lisesine kayıt olmanızı kimler etkiledi?”
- “Endüstri meslek lisesindeki meslek dalınızı isteyerek mi seçtiniz?”
- “Endüstri meslek lisesinde meslek dalını seçmede kimler etkiledi?”
- “Mesleği seçerken aldığım notlar etkili oldu” gibi bilgileri içermektedir.

Meslekten Memnuniyet Anketi:

- “Yüksek öğreniminizi, lise meslek dalınızla ilgili bölümlerde yapmak istiyor musunuz?”
- “Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum. En kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim.”
- “Mesleğimi seviyorum” gibi bilgileri içermektedir.

Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği:

Ölçek aşağıdaki gibi 11 maddeden oluşmaktadır.

Tablo 3.1: Madde-Toplam İstatistikleri

	Madde silinirse Ölçek ortalaması	Madde silinirse ölçek varyansı	Düzeltilmiş Madde- Toplam Korelasyon	Madde silinirse Cronbach Alfa
1. Mesleği seçmemde bu mesleğin toplumdaki yeri ve getirdiği gelir ve mesleğe olan talep etkili oldu	30,35	72,041	,405	,836
2. Mesleğimi seçmeden bu mesleği yapanlardan, meslek hakkında bilgi aldım.	30,61	67,603	,542	,826
3. Mesleğimin yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum	30,14	70,015	,504	,829
4. Bu mesleği, fiziksel özellikleri cinsiyetime uygun olduğu için seçtim	30,77	69,217	,451	,834
5. Diğer meslekler hakkında da az çok bilgi sahibiyim	30,57	73,605	,339	,841
6. Bu mesleğin iş bulma imkanlarını bilerek seçtim	30,01	68,165	,583	,822
7. Bu meslekte ilerleme imkânlarını biliyorum	30,35	69,168	,532	,827
8. Mesleği seçerken giriş ve emekli olma koşullarını araştırdım	31,10	70,475	,441	,834
9. Mesleğimin kazandıracığı imkânları bilerek seçtim	30,09	66,550	,652	,816
10. Mesleğimin avantaj ve dezavantajlarını bilerek seçtim	30,31	65,635	,665	,815
11. Mesleğimin çalışma ortamını araştırdım	30,49	66,680	,596	,821
	Cronbach's Alfa		Madde N	
	,841		11	

Meslek Seçimi Yeterliliği Ölçeğinde; “Hiç katılmıyorum”, “Biraz katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Çoğunlukla katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” ifadelerinden oluşan “Likert Tipi” beşli derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. “Hiç katılmıyorum” seçeneğine için 1, “Biraz katılıyorum” seçeneğine 2, “Katılıyorum” seçeneğine, 3, “Çoğunlukla katılıyorum” seçeneğine 4 ve “Tamamen katılıyorum” seçeneğine 5 puan verilmiştir.

Bu beşli derecelendirme dört aralık için ($5-1=4$) hesaplanan aralık katsayısına göre ($4/5=0.80$) seçenek aralıkları şöyle düzenlenmiştir. Ölçek maddelerinin puan, seçenek ve sayısal sınırları Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3. 2: Ölçek maddelerinin puan, seçenek ve sayısal sınırları

PUANLAR	SEÇENEKLER	SAYISAL SINIRLAR
1	Hiç katılmıyorum	1,00–1,79
2	Biraz katılıyorum	1,80–2,59
3	Katılıyorum	2,60–3,39
4	Çoğunlukla katılıyorum	3,40–4,19
5	Tamamen katılıyorum	4,20–5,00

1.15. Verilerin Toplanması

Araştırma aracının uygulanması, gerekli izinler alınarak 2007–2008 eğitim öğretim yılı 2. dönemde gerçekleştirildi. Anket uygulamaları bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirildi.

Araştırmanın veri kaynağını anketlerle toplanan veriler oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanması için literatür taraması yapıldıktan sonra araştırmanın amaçları doğrultusunda, öğrencilere uygulanmak üzere açık uçlu soruların da bulunduğu ön anket hazırlanmış ve 80 öğrenciye uygulanmıştır. Ön anketten alınan veriler, literatür bilgileri ve uzman görüşlerinden yararlanılarak anket formu oluşturulmuştur. Bu anket formu geliştirilirken 25 öğrenciye uygulanıp onların görüşleri doğrultusunda eksik yönler tamamlanıp gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen ankette “Kişisel Bilgi Formu”, “Meslekten Memnuniyet Anketi” “Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Anketi” ve “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği” kullanılmıştır.

1.16. Verilerin Çözümlemesi

Anket yolu ile toplanan veriler, bilgisayara kaydedilmiştir. SSPS 15 bilgisayar programından yararlanılarak, araştırma problemine ve araştırmanın hipotezlerine ilişkin verilerin çözümlemesinde; yüzde, ortalama, standart sapma, veriler homojen ve normal dağılım gösteriyorsa t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve veriler homojen ve normal dağılım göstermiyorsa, Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. İstatistiksel çözümlemelerde anlamlılık düzeyi $P<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

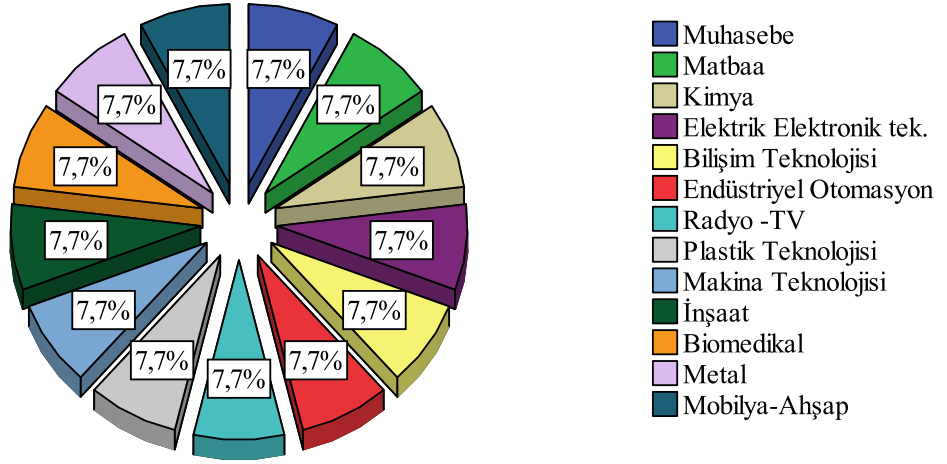
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

1.17. Kişisel Değişkenlere İlişkin Bulgular

Aşağıda anket katılımcılarının meslek dalı, cinsiyet, yaş, aile geliri, anne veya babanın hayatta olup-olmaması, annenin ve babanın öğrenin durumu, kardeş sayısı, gibi kişisel değişkenlerin frekans dağılımları verilmiştir ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

Tablo 4. 1: Meslek Dalı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Muhasebe	30	7,7	7,7	7,7
	Matbaa	30	7,7	7,7	15,4
	Kimya	30	7,7	7,7	23,1
	Elektrik elektronik tek	30	7,7	7,7	30,8
	Bilişim Teknolojisi	30	7,7	7,7	38,5
	Endüstriyel Otomasyon	30	7,7	7,7	46,2
	Radyo -TV	30	7,7	7,7	53,8
	Plastik Teknolojisi	30	7,7	7,7	61,5
	Makine Teknolojisi	30	7,7	7,7	69,2
	İnşaat	30	7,7	7,7	76,9
	Biyomedikal	30	7,7	7,7	84,6
	Metal	30	7,7	7,7	92,3
	Mobilya-Ahşap	30	7,7	7,7	100,0
	Toplam	390	100,0	100,0	

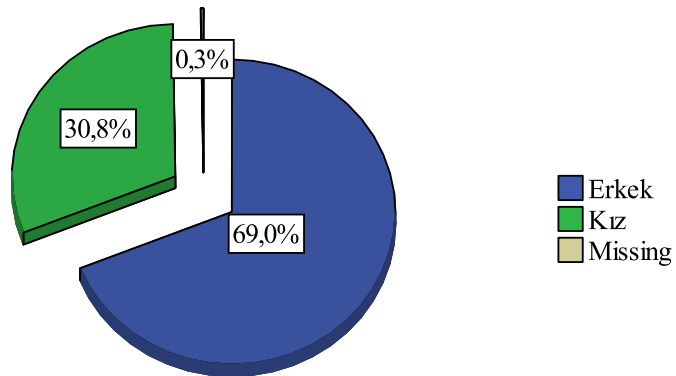

Muhasebe, Matbaa, Kimya, Elektrik Elektronik Tek., Bilişim Teknolojisi, Endüstriyel Otomasyon, Radyo-TV, Plastik Teknolojisi, Makine Teknolojisi, İnşaat, Biyomedikal, Metal, Mobilya Ahşap gibi meslek dalları mevcuttur. Ankete katılan öğrencilerin bu mesleklere göre dağılımı eşittir.

Öğrencilerin cinsiyet dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 2: Cinsiyet

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Erkek	269	69,0	69,2	69,2
	Kız	120	30,8	30,8	100,0
	Toplam	389	99,7	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,3		
	Toplam	390	100,0		

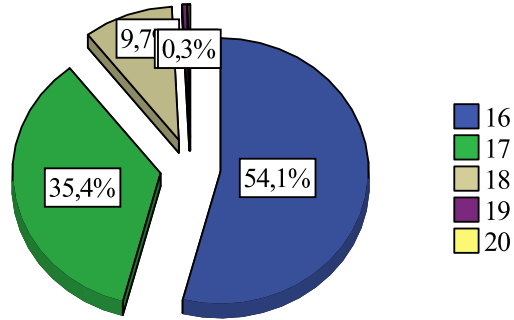

Ankete katılan öğrencilerin %70'e yakını erkektir; %31'e yakını ise kızdır.

Ankete katılan öğrencilerin yaş dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 3: Yaş

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	16	211	54,1	54,1	54,1
	17	138	35,4	35,4	89,5
	18	38	9,7	9,7	99,2
	19	2	,5	,5	99,7
	20	1	,3	,3	100,0
	Toplam	390	100,0	100,0	

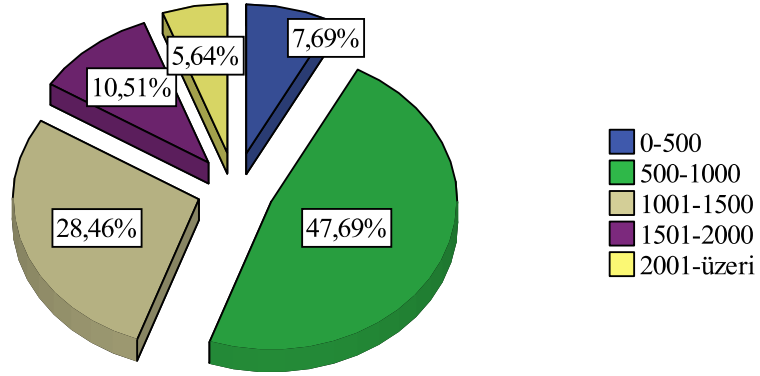

Katılımcıların yekûnunu 16-17-18 yaşındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Çoğunluk 16 yaşındadır.

Ankete katılan öğrencilerin aile aylık geliri dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 4: Aile aylık geliri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	0-500	30	7,7	7,7	7,7
	500-1000	186	47,7	47,7	55,4
	1001-1500	111	28,5	28,5	83,8
	1501-2000	41	10,5	10,5	94,4
	2001-üzeri	22	5,6	5,6	100,0
	Toplam	390	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin ailelerinin çoğunluğunun ekonomik seviyesi düşüktür. %50 yakın öğrencinin aile aylık geliri 500-1000TL arasındadır. Öğrenci ailelerin %30'nun aylık geliri 1000-1500TL arasındadır.

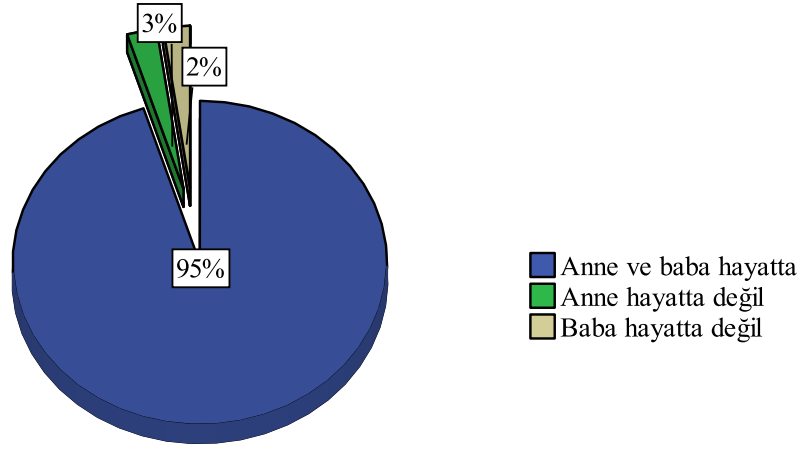
Ankete katılan öğrencilerin anne ve babanın hayatta olup olmaması dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 5: Anne ve babanın hayatta olup olmaması

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Anne ve baba hayatta	371	95,1	95,1	95,1
	Anne hayatta değil	10	2,6	2,6	97,7
	Baba hayatta değil	9	2,3	2,3	100,0

Tablo 4. 5: Anne ve babanın hayatta olup olmaması

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Anne ve baba hayatta	371	95,1	95,1	95,1
Anne hayatta değil	10	2,6	2,6	97,7
Baba hayatta değil	9	2,3	2,3	100,0
Toplam	390	100,0	100,0	

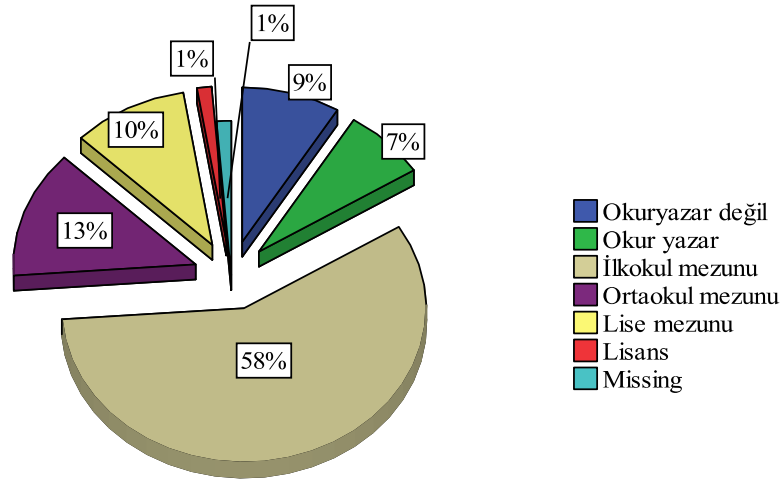

Anne veya babası hayatta olmayanlar %5'tir.

Ankete katılan öğrencilerin "annenin öğrenim durumu" dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 6: Annenin öğrenim durumu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Okuryazar değil	34	8,7	8,8
	Okuryazar	29	7,4	16,4
	İlkokul mezunu	225	57,7	74,8
	Ortaokul mezunu	52	13,3	88,3
	Lise mezunu	40	10,3	98,7
	Lisans	5	1,3	100,0
	Toplam	385	98,7	100,0
Kayıp	Sistem	5	1,3	
	Toplam	390	100,0	

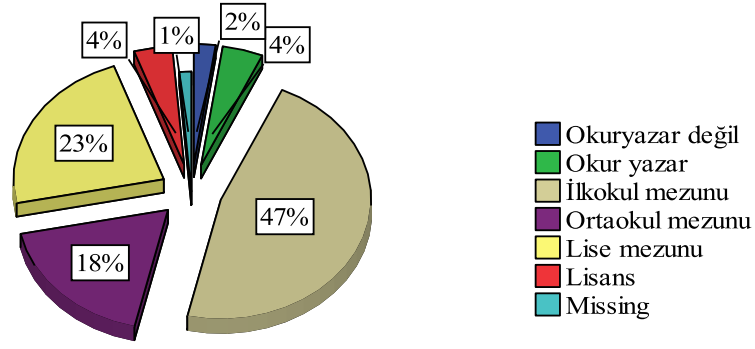

Öğrenci annelerinin yaklaşık %60'ı ilkokul mezunu, %10 ise lise mezunudur. Okuryazar olamayanlar %9'tur.

Ankete katılan öğrencilerin “babanın öğrenim durumu” dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 7: Babanın öğrenim durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Okuryazar değil	9	2,3	2,3	2,3
	Okuryazar	17	4,4	4,4	6,8
	İlkokul mezunu	183	46,9	47,5	54,3
	Ortaokul mezunu	71	18,2	18,4	72,7
	Lise mezunu	89	22,8	23,1	95,8
	Lisans	16	4,1	4,2	100,0
	Toplam	385	98,7	100,0	
Kayıp	Sistem	5	1,3		
	Toplam	390	100,0		

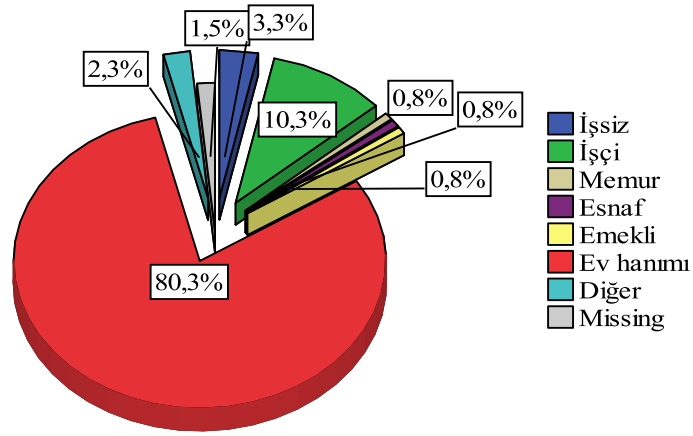

Öğrenci babalarının öğrenim durumu annelere oranla daha iyidir. Okuryazar olmayanlar yaklaşık %2'dir.

Ankete katılan öğrencilerin annelerinin iş durumu dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 8: Annenin iş durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	İşsiz	13	3,3	3,4	3,4
	İşçi	40	10,3	10,4	13,8
	Memur	3	,8	,8	14,6
	Esnaf	3	,8	,8	15,4
	Emekli	3	,8	,8	16,1
	Ev hanımı	313	80,3	81,5	97,7
	Diğer	9	2,3	2,3	100,0
	Toplam	384	98,5	100,0	
Kayıp	Sistem	6	1,5		
	Toplam	390	100,0		

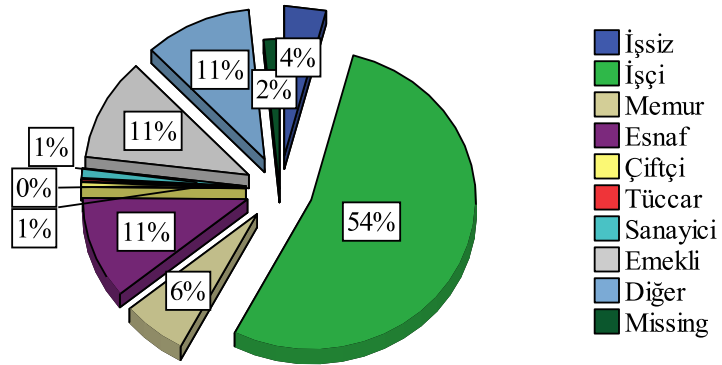
Annelerin büyük bir kısmı (%80) ev hanımıdır. %10'u ise işçidir.

Ankete katılan öğrencilerin babalarının iş durumu dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 9: Babanın iş durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	İşsiz	16	4,1	4,2	4,2
	İşçi	209	53,6	54,4	58,6
	Memur	25	6,4	6,5	65,1
	Esnaf	43	11,0	11,2	76,3
	Çiftçi	2	,5	,5	76,8
	Tüccar	1	,3	,3	77,1
	Sanayici	4	1,0	1,0	78,1
	Emekli	43	11,0	11,2	89,3
	Diğer	41	10,5	10,7	100,0
	Toplam	384	98,5	100,0	

Kayıp	Sistem	6	1,5
	Toplam	390	100,0

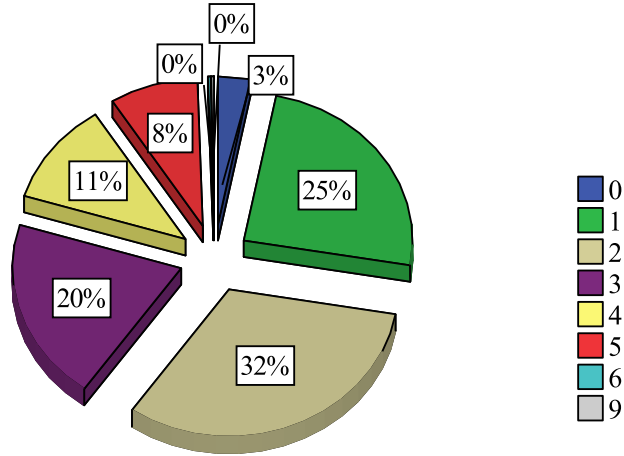

Babaların %54 işçidir. %11 emekli, %11 esnaf, %6'sı memurdur. Gebze sanayi kuruluşlarının yoğun olduğu bir ilçedir. İşçi nüfusunun yoğun olduğu bu beldede babaların iş dağılımının bu şekilde olması beklenen bir durumdur.

Ankete katılan öğrencilerin kardeş sayısı dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 10: Kardeş sayısı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	0	12	3,1	3,1	3,1
	1	96	24,6	24,6	27,7
	2	125	32,1	32,1	59,7
	3	78	20,0	20,0	79,7
	4	44	11,3	11,3	91,0
	5	33	8,5	8,5	99,5
	6	1	,3	,3	99,7
	9	1	,3	,3	100,0
	Toplam		390	100,0	100,0

Kardeş sayısı %25'i 1 kardeş, %32'si 2 kardeş, %20'si 3 kardeş, %11 de 4 kardeş sahibidir.

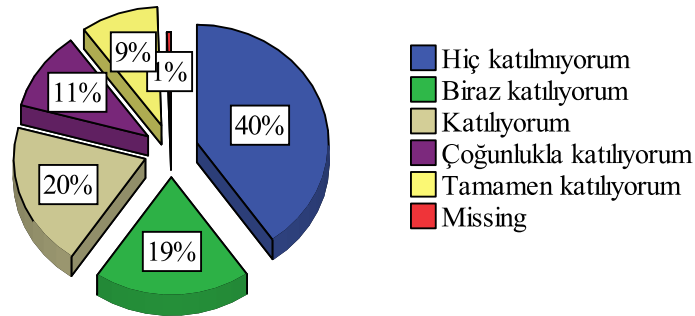
1.18. Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler

Bu bölümde meslek seçimine etki eden faktörlerin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı araştırılmıştır. Bunlar sosyo-ekonomik faktörler, aile beklentileri ve öğrencinin geleceğine yönelik düşünceleri, arkadaş ve çevre etkisi, öğrencinin kendi istekleri, önceki yıllardaki öğrenim başarısıdır.

Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimine etkisinde “ailenin sosyo-ekonomik durumu” hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4. 11: Bu mesleği seçmemde ailemin sosyo-ekonomik durumu etkili oldu.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Hiç katılmıyorum	157	40,3	40,5	40,5
	Biraz katılıyorum	75	19,2	19,3	59,8
	Katılıyorum	77	19,7	19,8	79,6
	Çoğunlukla katılıyorum	42	10,8	10,8	90,5
	Tamamen katılıyorum	37	9,5	9,5	100,0
Toplam		388	99,5	100,0	
Kayıp	Sistem	2	,5		
	Toplam	390	100,0		

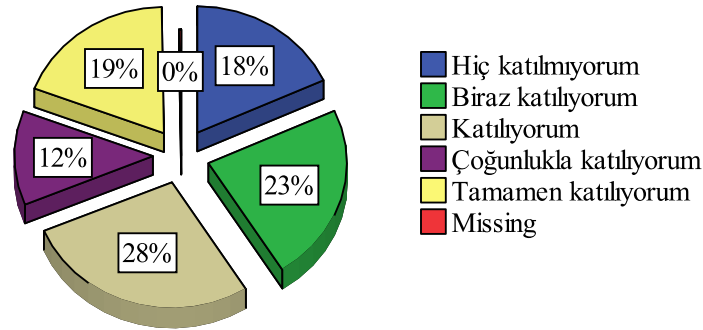

Meslek seçiminde ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarının etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden % 40'ı “hiç katılmıyor”. % 19'ı “biraz katılıyorum”. “katılıyorum”-“tamamen katılıyorum” ölçülerinde fikir beyan edenler ise %41'dir.

Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimine etkisinde “ailelerin beklentisi ve öğrencilere yönelik düşünceleri” hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4. 12: Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Hiç katılmıyorum	71	18,2	18,3	18,3
	Biraz katılıyorum	89	22,8	22,9	41,1
	Katılıyorum	108	27,7	27,8	68,9
	Çoğunlukla katılıyorum	47	12,1	12,1	81,0
	Tamamen katılıyorum	74	19,0	19,0	100,0
	Toplam	389	99,7	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,3		
	Toplam	390	100,0		

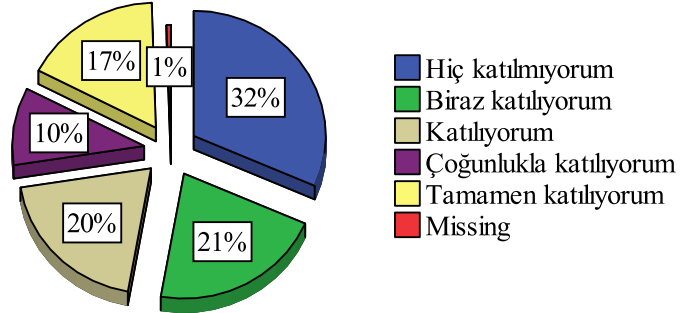

Meslek seçiminde ailelerin beklentisi ve öğrencilere yönelik düşüncelerinin etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden %18’i “hiç katılmıyor”. %23’ü “biraz katılıyorum”. “katılıyorum”-“tamamen katılıyorum” ölçülerinde fikir beyan edenler ise %59dur.

Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimine etkisinde “arkadaşlar ve çevre” hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4. 13: Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevremın etkisi çoktur

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Hiç katılmıyorum	123	31,5	31,7	31,7
	Biraz katılıyorum	83	21,3	21,4	53,1
	Katılıyorum	77	19,7	19,8	72,9
	Çoğunlukla katılıyorum	39	10,0	10,1	83,0
	Tamamen katılıyorum	66	16,9	17,0	100,0
	Toplam	388	99,5	100,0	
Kayıp	Sistem	2	,5		
	Toplam	390	100,0		

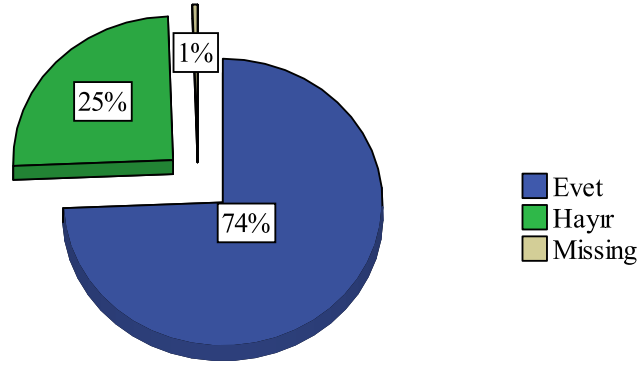

Meslek seçiminde arkadaşların ve çevrenin etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden %32’si “hiç katılmıyor”. %21’i “biraz katılıyor”. “katılıyorum”- “tamamen katılıyorum” ölçülerinde fikir beyan edenler ise %47dir.

Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimine etkisinde “kendi istekleri” hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4. 14: Endüstri meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Evet	290	74,4	74,7	74,7
	Hayır	98	25,1	25,3	100,0
	Toplam	388	99,5	100,0	
Kayıp	Sistem	2	,5		
	Toplam	390	100,0		

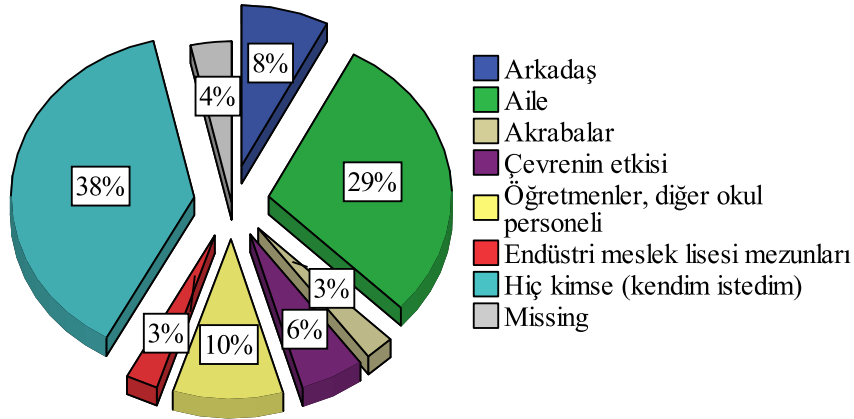

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmı %74'ü meslek lisesini isteyerek seçmiştir.

Ankete katılan öğrencilerin meslek lisesini seçimine etki eden faktörler hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4. 15: Endüstri meslek lisesine kayıt olmanızı kimler etkiledi?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Arkadaş	30	7,7	8,0	8,0
	Aile	115	29,5	30,6	38,6
	Akrabalar	10	2,6	2,7	41,2
	Çevrenin etkisi	22	5,6	5,9	47,1
	Öğretmenler, diğer okul personeli	38	9,7	10,1	57,2
	Endüstri meslek lisesi mezunları	11	2,8	2,9	60,1
	Hiç kimse (kendim istedim)	150	38,5	39,9	100,0
	Toplam	376	96,4	100,0	
Kayıp	Sistem	14	3,6		
	Toplam	390	100,0		

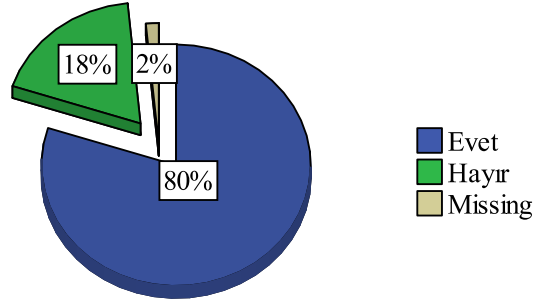

Meslek lisesini seçimine etki eden faktörler olarak ankete katılan öğrencilerin %38'i kendilerini, %29'u ailelerini, %10'u öğretmenlerini, %8'i arkadaşlarını, %6'sı çevreyi %3'ü akrabalarını, %3'ü de meslek lisesi mezunlarını görmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin meslek dalının seçiminde kendi isteklilikleri hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4. 16: Endüstri meslek lisesindeki meslek dalınızı isteyerek mi seçtiniz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Evet	312	80,0	81,3	81,3
	Hayır	72	18,5	18,8	100,0
	Toplam	384	98,5	100,0	
Kayıp	Sistem	6	1,5		
	Toplam	390	100,0		

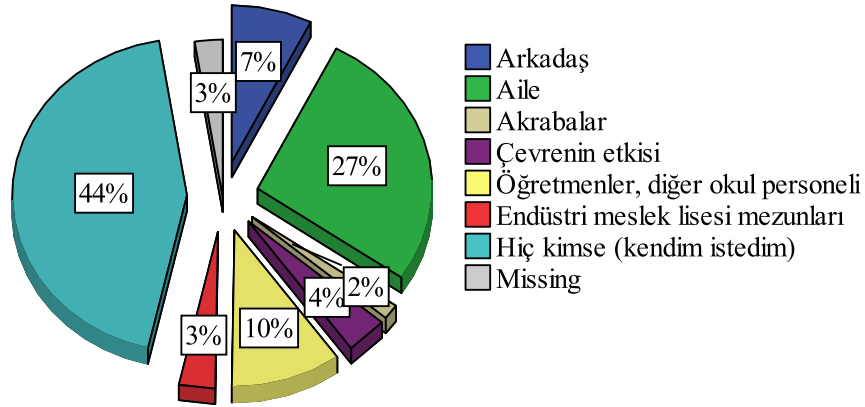

Ankete katılan öğrencilerin %80 meslek dallarını kendileri isteyerek seçmiş. Diğer %18 ise istemeden meslek dallarını seçmişlerdir.

Ankete katılan öğrencilerin meslek dalını seçimine etki eden faktörler hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4. 17: Endüstri meslek lisesinde meslek dalını seçmede kimler etkiledi?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Arkadaş	29	7,4	7,6	7,6
	Aile	106	27,2	27,9	35,5
	Akrabalar	6	1,5	1,6	37,1
	Çevrenin etkisi	15	3,8	3,9	41,1
	Öğretmenler, diğer okul personeli	40	10,3	10,5	51,6
	Endüstri meslek lisesi mezunları	13	3,3	3,4	55,0
	Hiç kimse (kendim istedim)	171	43,8	45,0	100,0
	Toplam	380	97,4	100,0	
Kayıp	Sistem	10	2,6		
	Toplam	390	100,0		

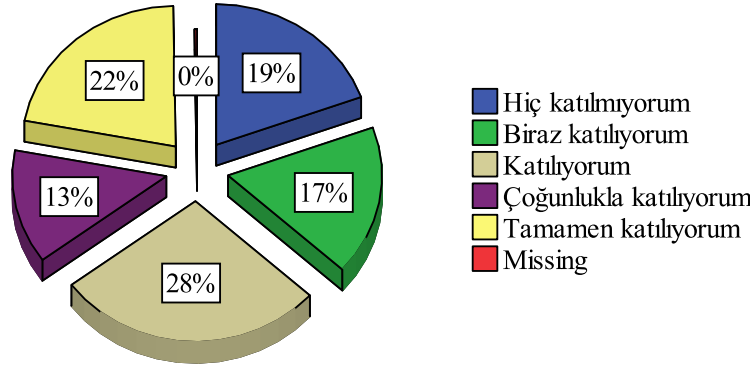

Meslek dalı seçimine etki eden faktörler olarak ankete katılan öğrencilerin %44'ü kendilerini, %27'si ailelerini, %10'u öğretmenlerini, %7'si arkadaşlarını, %4'si çevreyi %2'si akrabalarını, %3'ü meslek lisesi mezunlarını görmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimine aldığı notlarının etkisi hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4.18: Mesleği seçerken aldığım notlar etkili oldu.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Hiç katılmıyorum	76	19,5	19,5	19,5
	Biraz katılıyorum	67	17,2	17,2	36,8
	Katılıyorum	110	28,2	28,3	65,0
	Çoğunlukla katılıyorum	51	13,1	13,1	78,1
	Tamamen katılıyorum	85	21,8	21,9	100,0
	Toplam	389	99,7	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,3		
	Toplam	390	100,0		

Meslek seçiminde aldığı notların etkili olduğuna “katılmayanlar” %19 “biraz katılanlar” %17’dir. “katılıyorum”-“tam katılıyorum” aralığında fikir beyan edenler %64’tür.

1.19. Meslek Memnuniyeti Anket Sonuçları

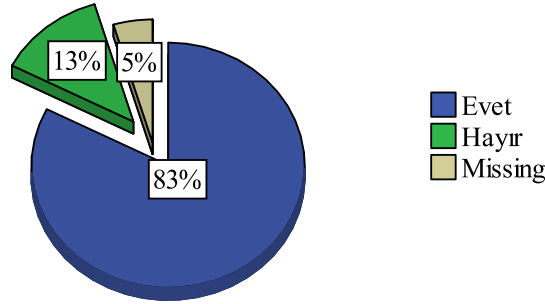
Bu başlık altında öğrencilerin mevcut mesleklerinden memnuniyeti araştırılmıştır. Bunun için aşağıdaki sorular anket katılımcılarına yöneltilmiştir:

- Yüksek öğreniminizi, lise meslek dalınızla ilgili bölümlerde yapmak istiyor musunuz?
- Bu meslekte ilerlemeyi düşünüyor musunuz?
- Mesleğinizi seviyor musunuz?

Ankete katılan öğrencilerin “Yüksek öğreniminizi, lise meslek dalınızla ilgili bölümlerde yapmak istiyor musunuz?” hakkındaki görüşleri şöyledir.

Tablo 4. 19: Yüksek öğreniminizi, lise meslek dalınızla ilgili bölümlerde yapmak istiyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Evet	322	82,6	86,6	86,6
	Hayır	50	12,8	13,4	100,0
	Toplam	372	95,4	100,0	
Kayıp	Sistem	18	4,6		
	Toplam	390	100,0		

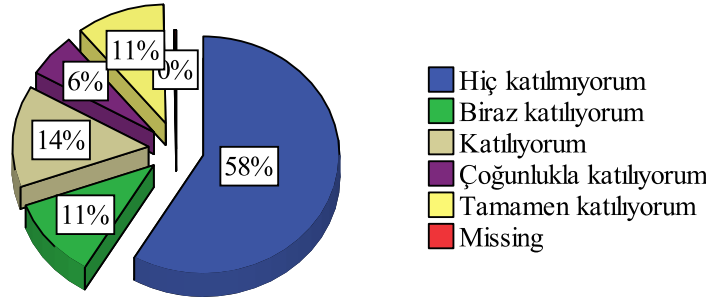

Yüksek öğrenimlerini lise meslek dallarında devam ettirmek isteyen öğrenciler %83'tür.

Ankete katılan öğrencilerin “Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum. En kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim” maddesi hakkındaki görüşleri şöyledir

Tablo 4. 20: Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum. En kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Hiç katılmıyorum	228	58,5	58,6	58,6
	Biraz katılıyorum	43	11,0	11,1	69,7
	Katılıyorum	54	13,8	13,9	83,5
	Çoğunlukla katılıyorum	23	5,9	5,9	89,5
	Tamamen katılıyorum	41	10,5	10,5	100,0
Toplam		389	99,7	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,3		

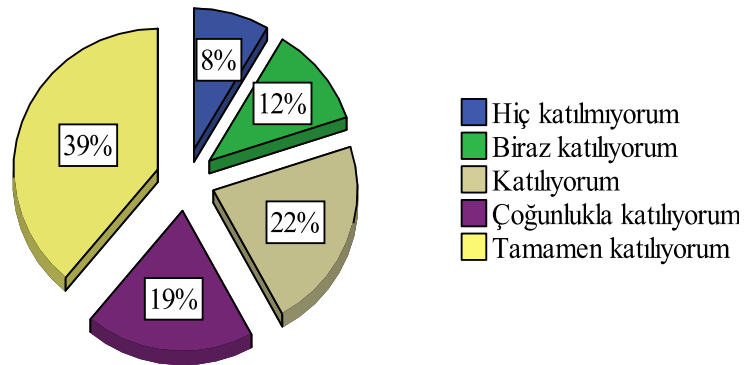

“Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum; en kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim” düşüncesine “katılmayanların” oranı %58, “biraz katılanlar” %11’dir. “katılıyorum”-“tamamen katılıyorum” aralığında fikir belirtenler %31’dir.

Ankete katılan öğrencilerin “Mesleğimi seviyorum” hakkındaki görüşleri şöyledir:

Tablo 4. 21: Mesleğimi seviyorum.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yığılımla Yüzde
Geçerli	Hiç katılmıyorum	33	8,5	8,5	8,5
	Biraz katılıyorum	45	11,5	11,5	20,0
	Katılıyorum	86	22,1	22,1	42,1
	Çoğunlukla katılıyorum	74	19,0	19,0	61,0
	Tamamen katılıyorum	152	39,0	39,0	100,0
Toplam		390	100,0	100,0	

“Mesleğimi seviyorum” maddesine “katılmayan” öğrenciler %8, “biraz katılan” %12’dir. Bu düşünceye “katılan”-“tamamen katılan” aralığındaki öğrencilerin oranı %80’dir.

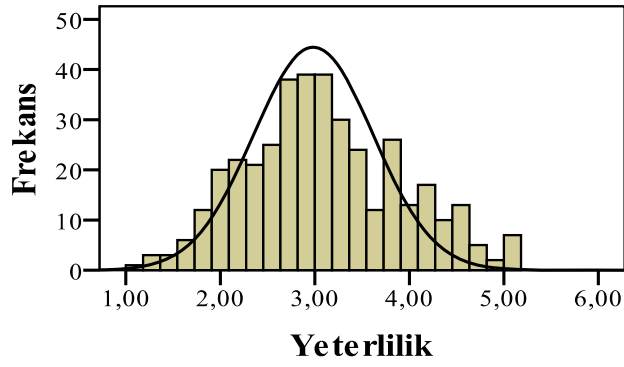
1.20. Meslek Seçiminde Yeterlilik Sonuçları

Bu bölümde meslek yeterliliğini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen on bir maddelik ve Cronbach's Alpha değeri 0,841 olan bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin meslek seçimi yeterliliğini ölçülendirmesi aşağıdaki gibidir.

PUANLAR	SEÇENEKLER	SAYISAL SINIRLAR
1	Hiç katılmıyorum	1,00–1,79
2	Biraz katılıyorum	1,80–2,59
3	Katılıyorum	2,60–3,39
4	Çoğunlukla katılıyorum	3,40–4,19
5	Tamamen katılıyorum	4,20–5,00

Tablo 4. 22: Betimsel İstatistik Sonuçları

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Yeterlilik	388	1,09	5,00	3,0436	,82421
Geçerli N	388				

Meslek seçimi yeterliliği ölçeğimize öğrencilerin verdiği cevaplar doğrultusunda bulunan sonuç yaklaşık 3 puan seviyesindedir. Başka bir ifade ile ankete katılan öğrencilerin kendi meslek seçimi yeterliliklerine yaptıkları değerlendirme 3 puan ('katılıyorum') seviyesindedir

1.20.1. Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri meslek dallarına göre değişmekte midir?

Meslek seçimi yeterliliğinin yine anketimizde kullanılan bir takım değişkenlere bağlı olup olmadığının araştırılması ve konunun daha net olarak açığa kavuşması için bir takım karşılaştırma testleri uygulanmıştır. Bu değişkenlerden biri de meslek dalıdır. Aşağıda meslek dalının meslek seçimi yeterliliğine etkisi Kruskal Wallis Testiyle sorgulanmıştır.

Tablo 4. 23: Meslek dalının meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan Kruskal Wallis testi sonuçları

Sıralar	Meslek Dalı	N	Ortalama Sıra
Yeterlilik	Muhasebe	29	293,05
	Matbaa	29	214,29
	Kimya	30	149,08
	Elektrik elektronik tek.	30	197,22
	Bilişim Teknolojisi	29	194,74
	Endüstriyel Otomasyon	29	173,00
	Radyo -TV	30	182,03
	Plastik Teknolojisi	30	193,87
	Makine Teknolojisi	29	271,72
	İnşaat	30	144,60
	Biyomedikal	30	154,22
	Metal	30	211,65
	Mobilya-Ahşap	30	135,58
	Toplam		385

Tablo 4. 23'ün devamı

Test İstatistikleri ^{a,b}	
	Yeterlilik
Ki-Kare	63,200
sd	12
Asymp. p	,000

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Meslek Dalı

Kruskal Wallis Testi sonucuna göre meslek seçimi yeterliliği mevcut meslek dallarına göre farklılaşmaktadır. Meslek dalı direkt olarak meslek seçimini etkilememiş olabilir. Meslek seçimi yeterliliğine etkinin dolaylı olduğunu düşünüyoruz. Yani meslek dalına yerleştirilirken aranan belli bir takım kriterler (Meslek seçerken aldığı notların etkili olması gibi) meslek seçimi yeterliliğinde de etkili olmuş olabilir.

1.20.2. Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri cinsiyetlerine göre değişmekte midir?

Bu başlık altında cinsiyet değişkeninin meslek seçimi yeterliliğine etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla ortalamaların karşılaştırılması için t testi uygulanmıştır. Aşağıda t testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4. 24: Cinsiyetin meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan t testi sonuçları

Grup İstatistikleri

	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ortalama
Yeterlilik	Erkek	268	3,1052	,83188	,05082
	Kız	119	2,9091	,79570	,07294

Tablo 4.24'in devamı

Bağımsız Örneklem Testi

	Varyans Eşitliği için Levene Testi		Ortalama Eşitliği için t-testi				
	F	P	t	sd	P (2-kuyruklu)	Ortalama Fark	Std. Hata Fark
Yeterlilik Varyanslar eşit kabul edilmiş	,323	,570	2,168	385	,031	,19607	,09044

Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri cinsiyetlerine göre değişmektedir ($p=0,031<0,05$). Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre kendilerini meslek seçimi konusunda daha yeterli görüyorlar.

Bu sonucun çıkmasın da, kız öğrencilerin seçebileceği meslek dalları erkek öğrencilere kıyasla daha az olması ve toplumumuzda ailelerin kız öğrenciler üzerindeki etkinliği erkeklere göre daha fazla olması etkili olmuş olabilir.

1.20.3. Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri annelerinin öğrenim durumuna göre değişmekte midir?

Öğrenci annelerinin öğrenim durumunun meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkisi aşağıda F testi ile sorgulanmıştır.

Tablo 4. 25: Annelerin öğrenim durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları

Varyansların Homojenlik Testi

Yeterlilik			
Levene İstatistiği	sd1	sd2	P
,720	5	377	,609

Grup varyansları kendi aralarında homojendir. Bu nedenle F(ANOVA) testi uygulanabilir.

Tablo 4. 25'nin devamı

ANOVA
Yeterlilik

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplar Arası	4,500	5	,900	1,325	,253
Gruplar İçi	256,107	377	,679		
Toplam	260,607	382			

F testi sonucuna göre annelerin öğrenim durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri üzerinde etkili bir faktör değildir.

Bu sonucun çıkmasın da ankete katılan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyinin düşük olmasından dolayı, çocuk üzerinde yönlendirici rolünün az olması etkili olmuş olabilir.

1.20.4. Öğrencilerin meslek seçimi yeterlilikleri babalarının öğrenim durumuna göre değişmekte midir?

Öğrenci babalarının öğrenim durumunun meslek seçimi yeterliliği üzerindeki etkisi aşağıda Kruskal Wallis Testiyle sorgulanmıştır.

Tablo 4. 26: Babaların öğrenim durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan Kruskal Wallis testi sonuçları:

Sıralar	Babanın öğrenim durumu	N	Ortalama Sıra
Yeterlilik	Okuryazar değil	9	95,11
	Okur yazar	17	238,97
	İlkokul mezunu	183	186,97
	Ortaokul mezunu	71	204,85
	Lise mezunu	88	198,67
	Lisans	16	172,41
	Toplam		384

Tablo 4. 26'nın devamı

Test İstatistikleri^{a,b}	
	Yeterlilik
Ki-Kare	12,053
sd	5
Asymp. p	,034

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Babanın öğrenim durumu

Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre babanın öğrenim durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkili bir faktördür ($p=0,034$).

Bu sonucun çıkması da, ankete katılan öğrencilerin babalarının sosyal çevreyle daha çok etkileşim içerisinde olması, babaların ideallerini çocuk üzerinde görmek istemesi ve toplumumuzda ataerkil aile ortamı olması etkili olmuş olabilir.

1.20.5. Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri ailenin aylık gelirine göre değişiyor mu?

Aile gelirinin öğrencilerin meslek seçimi yeterliliğine etkisi aşağıda F testi ile test edilmiştir.

Tablo 4. 27: Aile aylık gelirinin meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları

Varyansların Homojenlik Testi

Yeterlilik			
Levene İstatistiği	sd1	sd2	P
,890	4	383	,470

ANOVA

Yeterlilik					
	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplar Arası	3,716	4	,929	1,373	,243
Gruplar İçi	259,183	383	,677		
Toplam	262,899	387			

Aylık gelir grupları kendi aralarında homojendir. Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri aylık gelir gruplarına göre farklılaşmamaktadır. Başka bir ifade ile ailenin aylık geliri öğrencilerin meslek seçimi yeterliliğini etkilememektedir.

Bunun sebebi ailelerin gelir düzeyinin düşük olması nedeniyle öğrencilerin kendi karakterlerine yönelik meslek seçmekten ziyade kısa yoldan para kazanacağı mesleğe yönelmek istiyor olması meslek seçimi yeterliliğini azaltıyor olabilir.

1.20.6. Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri anne veya babanın hayatta olmamasına göre değişiyor mu?

Anne veya babanın hayatta olmamasının meslek seçimi yeterliliğine etkisi F testiyle araştırılmıştır. F testinin uygulamasına geçilmeden önce grupların homojenliği test edilmiştir.

Tablo 4. 28: Anne veya babanın hayatta olmamasının meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları:

Varyansların Homojenlik Testi

Yeterlilik

Levene İstatistiği	sd1	sd2	P
2,210	2	385	,111

ANOVA

Yeterlilik

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplar Arası	,027	2	,013	,020	,981
Gruplar İçi	262,873	385	,683		
Toplam	262,899	387			

Homojenlik testi sonucunda grup varyanslarının eşit olduğu ve F testinin uygulanabileceği bulunmuştur. F testi ile anne veya babanın hayatta olmaması öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmelerini etkilememiştir.

Bu sonucun çıkmasındaki neden, anne veya babasının hayatta olmamasının eksikliğini çevreden karşıladığı için meslek seçimini etkilemediğini düşünüyor olabilir.

1.20.7. Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri annelerinin iş durumuna göre değişiyor mu?

Annenin icra ettiği meslek dalının öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkisi aşağıda F testi ile araştırılmıştır.

Tablo 4. 29: Annenin iş durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları

Varyansların Homojenlik Testi

Yeterlilik

Levene İstatistiği	sd1	sd2	P
1,799	6	375	,098

ANOVA

Yeterlilik

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplar Arası	5,916	6	,986	1,446	,196
Gruplar İçi	255,766	375	,682		
Toplam	261,681	381			

Öğrenci annelerinin iş durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkili bir faktör değildir (p=0,196).

Bu sonucun çıkmasın da ankete katılanların büyük çoğunluğunun annelerinin ev hanımı olması ve diğerlerinin de genel olarak vasıfsız işçi olarak çalışıyor olması etkilemiş olabilir.

1.20.8. Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri babalarının iş durumuna göre değişiyor mu?

Babaların iş durumunun öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkisi aşağıda F testi ile araştırılmıştır.

Tablo 4. 30: Babaların iş durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan F testi sonuçları

Varyansların Homojenlik Testi

Yeterlilik

Levene İstatistiği	sd1	sd2	P
1,608	7	371	,132

ANOVA

Yeterlilik

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplar Arası	3,145	7	,449	,659	,707
Gruplar İçi	252,965	371	,682		
Toplam	256,110	378			

Öğrenci babalarının iş durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkili bir faktör değildir ($p=0,707$).

Bu sonucun çıkması da ankete katılan öğrencilerin babaları, öğrencilerin örnek alabileceği iyi bir mesleğe sahip olmamaları etkili olmuş olabilir.

1.20.9. Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri mesleklerini severek tercih etme durumuna göre değişiyor mu?

Mesleği severek tercih etmek aynı zamanda bir meslek seçimi yeterliliğidir. Bu nedenle meslek seçimi yeterliliğini etkilemesi beklenir. Sonucun beklendiği gibi çıkması aslında bir yerde uygulanan ölçeğin de güvenilirliği açısından bir göstergedir. Bu amaçla aşağıda t testi uygulanmıştır.

Tablo 4. 31: Mesleği severek tercih etme durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan t testi sonuçları

Grup İstatistikleri

		Endüstri meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ortalama
Yeterlilik	Evet		290	3,1799	,78669	,04620
	Hayır		96	2,6307	,80923	,08259

Bağımsız Örneklem Testi

		Varyans Eşitliği için Levene Testi				Ortalama Eşitliği için t-testi		
		F	P	t	sd	P (2-kuyruklu)	Ortalama Fark	Std. Hata Farkı
Yeterlilik	Varyanslar eşit kabul edilmiş	,090	,764	5,887	384	,000	,54926	,09330

T testi sonucuna göre mesleğini severek tercih eden öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği yüksektir.

1.20.10. Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri mesleklerini sevme durumuna göre değişiyor mu?

Meslek seçimi konusunda yeterli olan bir öğrenci mevcut mesleğinden memnun olmalıdır. Bu durumun anket uygulanan öğrenciler için geçerli olup olmaması bizim uyguladığımız ölçeğin geçerliliğine bağlıdır, denebilir. Ölçeğimizin geçerliliğini de sınavan bu faktör aşağıda Kruskal Wallis Testiyle araştırılmıştır.

Tablo 4. 32: Mesleği sevme durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan Kruskal Wallis testi sonuçları

Sıralar			
	Mesleğimi seviyorum	N	Ortalama Sıra
Yeterlilik	Hiç katılmıyorum	33	86,48
	Biraz katılıyorum	45	121,26
	Katılıyorum	85	150,58
	Çoğunlukla katılıyorum	74	208,86
	Tamamen katılıyorum	151	257,62
	Toplam	388	

Test İstatistikleri^{a,b}	
	Yeterlilik
Ki-Kare	112,030
sd	4
p	,000

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Mesleğimi seviyorum

Kruskal Wallis Testi sonucuna göre mesleğini seven öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği sevmeyenlere oranla yüksektir. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p=0,000). Başka bir ifade ile meslek seçimi yeterliliği olan öğrenciler mevcut mesleklerini severek icra ediyorlar.

1.20.11. Öğrencilerin kendilerine göre meslek seçimi yeterlilikleri yüksek öğrenime devam etme durumuna göre değişiyor mu?

Meslek seçimi yeterli olan bir öğrenci mesleğinden memnundur ve yüksek öğrenime aynı meslek dalında devam etmek isteyecektir diye düşünüyoruz. Bu nedenle bu faktörün meslek seçimi yeterliliğini etkileyeceğini düşünülmektedir. Etkinin varlığı aşağıda t testiyle araştırılmıştır.

Tablo 4. 33: Yüksek öğrenime aynı meslek dalında devam etmeyi isteme durumunun meslek seçimi yeterliliğine etkisini sorgulayan t testi sonuçları

Grup İstatistikleri

Yüksek öğreniminizi, lise meslek dalınızla ilgili bölümlerde yapmak istiyor musunuz?		N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ortalama
Yeterlilik	Evet	321	3,1005	,81083	,04526
	Hayır	49	2,7161	,89528	,12790

Bağımsız Örneklem Testi

		Varyans Eşitliği için Levene Testi		Ortalama Eşitliği için t-testi				
		F	P	t	sd	P (2-kuyruklu)	Ortalama Fark	Std. Hata Fark
Yeterlilik	Varyanslar eşit kabul edilmiş	1,070	,302	3,048	368	,002	,38440	,12612

T testi sonucuna göre meslek seçimi yeterliliği, yüksek öğrenime aynı meslek dalında devam etme isteğinden etkilenmektedir ($p=0,002$).

5. BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularından çıkan sonuçlar paylaşılmış ve sonuçlara dayanılarak öneriler getirilmiştir. Yine bu bölümde araştırmada faydalanılan kaynaklar belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1.21. Sonuçlar

Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterlilik düzeyi ve meslek seçimini etkileyen faktörlerin araştırması amacıyla yapılan bu çalışmadan çıkan sonuçlar genel hatları itibariyle 3 ana başlıkta toplanabilir. Bunlar meslek seçimini etki eden faktörler, meslek memnuniyeti ve meslek seçimindeki yeterlilik sonuçlarıdır.

1.21.1. Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler

Meslek seçiminde ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarının etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden % 40'ı “hiç katılmıyor”. % 19'ı “biraz katılıyor”. “katılıyorum”-“tamamen katılıyorum” ölçülerinde fikir beyan edenler ise %41'dir.

Meslek seçiminde ailelerin beklentisi ve öğrencilere yönelik düşüncelerinin etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden %18'i “hiç katılmıyor”. %23'ü “biraz katılıyor”. “katılıyorum”-“tamamen katılıyorum” ölçülerinde fikir beyan edenler ise %59dur.

Meslek seçiminde arkadaşların ve çevrenin etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden %32'si “hiç katılmıyor”. %21'i “biraz katılıyor”. “katılıyorum”-“tamamen katılıyorum” ölçülerinde fikir beyan edenler ise %47dir.

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmı %74'ü meslek lisesini isteyerek seçmiştir.

Meslek lisesini seçimine etki eden faktörler olarak ankete katılan öğrencilerin %38'i kendilerini, %29'u ailelerini, %10'u öğretmenlerini, %8'i arkadaşlarını, %6'sı çevreyi %3'ü akrabalarını,%3'ü meslek lisesi mezunlarını görmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin %80 meslek dallarını kendileri isteyerek seçmiş. Diğer %20 ise istemeden meslek dallarını seçmişlerdir.

Meslek dalı seçimine etki eden faktörler olarak ankete katılan öğrencilerin %44'ü kendilerini, %27'si ailelerini, %10'u öğretmenlerini, %7'si arkadaşlarını, %4'sı çevreyi %2'si akrabalarını,%3'ü meslek lisesi mezunlarını görmektedir.

Meslek seçiminde aldığı notların etkili olduğuna “katılmayanlar” %19 “biraz katılanlar” %17'dir. “katılıyorum”-“tam katılıyorum” aralığında fikir beyan edenler %64'tür.

1.21.2. Meslek Memnuniyeti Anket Sonuçları

Yüksek öğrenimlerini lise meslek dallarında devam ettirmek isteyen öğrenciler %83'tür.

“Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum; en kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim” düşüncesine “katılmayanların” oranı %58, “biraz katılanlar” %11'dir. “katılıyorum”-“tamamen katılıyorum” aralığında fikir belirtenler %31'dir.

“Mesleğimi seviyorum” maddesine “katılmayan” öğrenciler %8, “biraz katılan” %12'dir. Bu düşünceye “katılan”-“tamamen katılan” aralığındaki öğrencilerin oranı %80'dir.

1.21.3. Meslek Seçiminde Yeterlilik Sonuçları

Ankete katılan öğrencilerin kendi meslek seçimi yeterliliklerine yaptıkları değerlendirme 3 puan (‘katılıyorum’) seviyesindedir

Meslek seçimi yeterliliği mevcut meslek dallarına göre farklılaşmaktadır. Meslek dalı direkt olarak meslek seçimini etkilememiş olabilir. Meslek seçimi yeterliliğine etkinin dolaylı olduğunu düşünüyoruz. Yani meslek dalına

yerleştirilirken aranan belli bir takım kriterler meslek seçimi yeterliliğinde de etkili olmuş olabilir.

Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri cinsiyetlerine göre değişmektedir. Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre kendilerini meslek seçimi konusunda daha yeterli görüyorlar.

Araştırma sonucuna göre annelerin öğrenim durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri üzerinde etkili bir faktör değilken; babanın öğrenim durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri üzerinde etkili bir faktördür.

Ankete katılan öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri aylık gelir gruplarına göre farklılaşmamaktadır.

Araştırma sonucuna göre anne veya babanın hayatta olmaması öğrencilerin meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmelerini etkilememiştir.

Öğrenci annelerinin ve babalarının iş durumu öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği üzerinde etkili bir faktör değildir.

Araştırma sonucuna göre mesleğini severek tercih eden öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği yüksektir. Ayrıca mesleğini seven öğrencilerin meslek seçimi yeterliliği sevmeyenlere oranla yüksektir. Meslek seçimi yeterliliği, yüksek öğrenime aynı meslek dalında devam etme isteğinden etkilenmektedir.

1.22. Öneriler

1. Aileler ve öğretmenler, öğrencilerin kaygılarını giderici ve özgüveni yükseltecekleri projeler geliştirmelidir. Bu destek öğrencilerin ilgi, yetenek, ve beklentileri doğru oranda olmalıdır.
2. Planlı bir şekilde mesleki rehberlik çalışma ve etkinlikleri ,öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyini artırmak için anaokulundan başlayarak bir meslek sahibi oluncaya kadar sürdürülmelidir.
3. Mesleki rehberliğin sadece rehber öğretmenler veya danışmanlar tarafından değil yeri geldiğinde diğer ders ve sınıf öğretmenleri tarafından da uygulanması sağlanmalıdır. Bunun için diğer ders ve sınıf öğretmenlerinin de bu konuda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.
4. Endüstri Meslek Liselerinde mesleğe yönlendirilme sürecinde en önemli görev rehberlik servislerine ve tanıtım yönlendirme dersine giren öğretmenlere düşmektedir. Okullarda rehber öğretmenlerin görev tanımlarının ve çalışma alanlarının ayrıntılı olarak belirlenmesi gerekmektedir. Sadece matbu evraklarla uğraşan veya sorunlu öğrencilerle rehberlik görüşmeleri yapan bir birim olmaktan çıkarılmalı ve özellikle ortaöğretim dokuzuncu sınıfta öğrenci ve velilere mesleki rehberlik ile ilgili aktiviteler düzenlemelidir. Tanıtım yönlendirme dersine giren öğretmenlerinde meslek dallarını öğrencilere en iyi şekilde tanıtmaları gerekmektedir.
5. Mesleki rehberlik çalışmaları sürecinde, öğrencilerin tamamına yakını tanıtım yönlendirme dersi dışında herhangi bir kurum veya kuruluştan meslekleri tanıma imkanı bulamadığını belirtmektedirler. Bu eksikliği telafi etme amacıyla öğretim kurumları ile mesleki birlik ve odalar, meslek mensupları, iş ve işçi bulma kurumu vb. örgütlerle iş birliği yapılarak, bu kuruluşların mesleklerin tanıtımına katkı sağlaması gerekmektedir.
6. Mesleki rehberlikler yapılırken; bölüm seçiminde, öğrencilerin sınav puanlarına göre değil, ilgi ve yeteneklerine uygun mesleği seçmeleri konusunda yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

7. Bir meslekte hayat boyu başarılı ve mutlu olmak için, ekonomik kazancının iyi olması, psikolojik doyum sağlaması gerekmektedir. Bu yüzden sadece meslek sahibi olmak için bölüm seçmek yerine aynı zamanda bu özelliklere de dikkat edilmesi sağlanmalıdır.
8. 9. sınıf öğrencilerine mesleki rehberlik çalışmaları yapılırken, okullarda iş yerlerinin ziyaret edilmesi mümkün olmayan durumlarda, okulda çeşitli meslek mensuplarından uzman kişiler davet edilip, seminer, konferans vb. etkinlikler düzenlenmelidir.
9. İlköğretim ve yönlendirilmede dönüm noktası olan 9. sınıfta, meslek seçiminde ailenin etkisi çok büyük olmasına karşın, ailelerin eğitim düzeyinin çok düşük oluşu göz önünde bulundurulduğunda, ailelere de meslek seçimi konusunda E.M.L.'de bulunan meslek dallarının, E.M.L. mezunlarının istihdam olanaklarının ve yüksek öğretime geçiş sisteminin tarafsız olarak tanıtılması ve mesleki rehberlik çalışmalarının yapılması gerekmektedir.
10. Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin meslek alanlarına yerleştirmeler de daha çok not ortalamasına göre öğrenciler seçmek istedikleri meslek alanına yerleştirilmektedir. E.M.L.'ne girişte, daha çok, ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini dikkate alan bir seçme ve yerleştirme sisteminin uygulanması gerekmektedir.
11. E.M.L.'de bulunan meslek dallarının tanıtımının yapılabilmesi amacıyla günümüzün teknolojisi ve kitle iletişim araçlarının kullanılması gerekmektedir.
12. Türkiye'nin gelecekteki iş istihdamıda göz önüne alınarak mesleklerin artıları eksileri öğrencilere en iyi şekilde tanıtılması gerekmektedir.
13. Tanıtım yönlendirme derslerine giren öğretmenlerimizin bütün meslek alanlarını yeterli düzeyde tanınması mümkün olmamaktadır. Öğrencilere tanıtılabilmek ve bu konuda kendini geliştirmeleri için hizmet içi eğitim almaları gerekmektedir.
14. İlköğretimin ikinci kademesini kapsayarak (6.,7.,8. sınıflar) uzun uğraş ve izlenimlerden sonra ilköğretimi bitirme aşamasında hazırlanan "öğrenci yöneltme öneri formu", sadece öneri olarak öğrenci dosyasında kalmamalı, dokuzuncu sınıfta yapılan yönlendirme çalışmaları ve meslek alanlarına yerleştirme sürecinde daha etkili hale getirilmelidir.

15. Öğrencilere tanıtım yönlendirme dersinde meslekler tanıtılırken sadece teoride değil atölye ortamları ve çevredeki fabrikalar gezdirilerek meslek dallarının o mesleği yapanlar tarafından en iyi şekilde tanıtılması sağlanmalıdır.
16. Rehber öğretmenler tarafından, öğrencilerin ilgi, yetenek, başarı, kişilik ve psikomotor özelliklerinin tespit edilebilmesi için yeterli düzeyde envanterin uygulanması ve yönlendirme sürecinde bu testlerden çıkacak sonuçların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.
17. Okullar ve üniversiteler arası işbirliği arttırılmalıdır. Okulların üniversite ziyaretlerinin arttırılması ve üniversitelerin kendi tanıtımlarını daha iyi yapması sağlanmalıdır.
18. Meslek seçiminde öğrencinin kendisini tanıması çok önemlidir. Öğrenci kişiliğini yeteneklerini ,ilgisini iyi tespit ederse vereceği kararlarda da isabetli olur. Eğitim sisteminde öğrencilerin kendisini tanımaya yönelik müfredatların ana sınıfından itibaren geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Arslan, M. Metin; Çiğdem, Kılıç. (2000): “Bazı Avrupa Ülkelerinde Ve Türkiye’de Zorunlu Eğitimde Yönlendirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:148, Ekim- Kasım-Aralık

Atçakan Yavaşcaoğlu, Arzu. (1998): “İlköğretim Öğrencilerinin İkinci Kademesinde Görülmekte Olan İş Eğitimi (Ev Ekonomisi) Dersinin Meslek Seçimine Etkisi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,

Ay, Mehmet. (2002): “Mesleki Yönlendirme İlköğretim Okulları Sekizinci Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aytaç, Serpil; Bayram Nuran. (2003): “İsabetli Tercih Yapma Ve Meslek Seçme Stratejileri”, Genç Beyin Dergisi, Sayı 15.

Bacanlı, F. (1995). “Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi”. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bakırcıoğlu, Rasim. (1994): “Rehberlik Ve Psikolojik Danışma”, Turhan Kitabevi, 4. Basım, Ankara.

Baltaş, A., (1993) Öğrenme Ve Sınavlarda Üstün Başarı, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Bergland, B.W. (1974). Career Planning The Use Of Sequential Evaluated Experience. Vocational Guidance And Development, Boston: Houghton Mifflin Co. P.350.

Binbaşoğlu, Cavit. (2004):“Türkiye’deki Rehberlik Merkezlerinin Kuruluşu Ve Okullarda Mesleki Rehberlik Çalışmaları”, Nobel Basımevi, Ankara,

Can, Gürhan. (1992): “Akademik Başarısızlık Ve Önlenmesi”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:550, Eskişehir.

Can, Gürhan (2006): “Psikolojik Danışma Ve Rehberlik”, Pegem Yayınları, 7. Baskı, Ankara,

Collins. W.A.& Russell, G. “ Mother-Child And Father-Child Relationship Middle Childhood And Adolescence: A Developmental Analysis. Devalopmental Review.11(2), Akt. Karadayı, F. (1994) “ Üniversite Gençlerinin Algılanan Ana-Baba Tutumları, Ana-Babayla İlişkilere Ve Bunların Bazı Kişilik Özellikleri İle Bağlantısı”. Türk Psikoloji Dergisi, 9(32).

Çakaloz, Yanal. (1997): “Kişiler Ve İşler”, İnkilap Kitabevi, İstanbul.

Çakmaklı, Kemal (1995): “100 Soruda Çocuk Ve Aile”, Seha Neşriyat, İstanbul,

Doğan, Cihangir. (1986): “Türkiye’de Gece Kondu Meselesi Ve Ümraniye Mustafa Kemalpaşa Gece Kondu Bölgesinde Bir Saha Araştırması”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,

Elmacıoğlu, Tuncer. (2004); “Aile İçi İletişimin Temel İlkeleri”, Gençbeyin Dergisi, Hayat Yayınları, İstanbul,

Erkal, Mustafa. (1978): “Orta Teknik Eğitim –Sanayi İlişkileri”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, No:418, İstanbul.

Erkal, Mustafa (1996): “Sosyoloji:Toplumbilimi”, Der Yayınları, 7.Baskı, İstanbul ,

Gelatt, H. B. (1962). Decision-Making: Aconceptual Frame Of Reference For Counseling. Journal Of Counselling Psychology, 9(3). 240-245

Kağıtçıbaşı, Ç. (1989) “Aile İçi Etkileşim Ve Çocuk Gelişimi”, Türkiye’de Çocuğun Durumu, 1990’ların Çocuk Politikası Kongresi, Ankara,.

Karamustafa, Muhammed. (2000): “Lise 2’nci Sınıf Öğrencilerinin Alanlarına Göre, Kişilik Özellikleri, Mesleki İlgileri Ve Akademik Başarılarının İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kaya, Zülğani. (1988): “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimindeki Sosyo-Ekonomik Faktörler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kepçeoğlu, Muharrem. (2004): “Psikolojik Danışma Ve Rehberlik”, Alkım Yayınevi, 11.Basım, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, Adnan. (1999): “Ergenlik Psikolojisi”, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Kurç, G. Yeşilyaprak. B. Güngör, A. (1996) Eğitsel Ve Mesleki Rehberlik. 2. Baskı. Varan Matbaası, Ankara,
- Kurtkan Bilgiseven, Amiran (1992): “Eğitim Sosyolojisi”, 5. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul,
- Kuzgun, Y., (2003) Meslek Rehberliği Ve Danışmanlığına Giriş, Nobel Yayınları, Ankara
- Littrel, J.J. (1987). From School To Work. The Goodheart-Willcox Company, Inc. South Holland, Illinois. 154-157
- Mann, L. Harmoni. , Power, C. (1989). Adolescent Decision Making: The Development Of Competence. Journal Of Adolescence, 12, 265-278.
- Onur, Bekir. (2004): “Gelişim Psikolojisi”, İmge Kitabevi Yayınları, 6. Baskı, Ankara,
- Özgan, Aynur (2006): “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Olgunluğu İle Bazı Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,
- Özoğlu, Süleyman Çetin. (1982): “Eğitimde Rehberlik Ve Psikolojik Danışma”, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, İzmir,
- Öztaş, Baria. (1988): “Stresin Fizyolojisi Ve Organizmada Oluşturduğu Etkiler”, İş Ortamının Yükseltilmesi Semineri, Kocaeli,

Preslsey, S. L. Ve Francis P. Robinson, Psikoloji Ve Yeni Eğitim 1, Çev. H. Tan, (1991) Meb Yayınları, İstanbul-

Super, D.E. (1957):“The Psychology Of Careers, New York, Harpers,

Tan, H., (1992) Psikolojik Danışma Ve Rehberlik, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,İstanbul

Tan, Hasan. (2000): “Psikolojik Danışma Ve Rehberlik”, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul,

Tan, Hasan (1996): “Verimli Ders Çalışma Ve Hayata Hazırlanma”, Alkım Yayınları, İstanbul,

Taş S., (2003) Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Asil Yayınları, Ankara-

Telman, Cavidan. (2002): “Başarıya Giden Yolda Meslek Seçimi”, Epsilon Yayıncılık, İstanbul,

Ülkü, Sıral. (1976): “Meslek Seçimi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı 4, Ankara,

Ültanır,E. (2002):.Psikolojik Danışma Ve Rehberlik, Pegema Yayıncılık, Ankara,

Ünal, S.; Sefer, Ada. (1999): “Öğretmenlik Mesleğine Giriş”, Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul,

Yalom, I., Bağışlanan Terapi, Çev., Zeliha İyidoğan Babayüğit, (2002) Kabalcı Yayınları, İstanbul-

Yavuzer, Haluk. (1996) Ana Baba Ve Çocuk. 9. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul,.

Yeşilyaprak, B. Ve Diğ. (1998): Eğitsel Ve Mesleki Rehberlik, Gazi Üniversitesi,Ankara,

Yeşilyaprak, B. (2000). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Nobel Yayın Ltd.

Yıldız, Nevruz. (1999): “Çocukların Okul Başarısında Aile Ve Çevresel Faktörlerin Rolü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İNTERNET YAYINLARI

[Http//Egitim.Milliyet.Com.Tr./Haber.Asp?Haber No:2655](http://Egitim.Milliyet.Com.Tr./Haber.Asp?Haber No:2655)

[Http//Ogm.Meb.Gov.Tr/Prog-Dyr.Asp](http://Ogm.Meb.Gov.Tr/Prog-Dyr.Asp)

[Http//Yayim/Meb.Gov.Tr/Dergiler/Pdf/2552.Pdf](http://Yayim/Meb.Gov.Tr/Dergiler/Pdf/2552.Pdf)

Www.Gurubogazici.Com/Rehber/Alanvemeslek.Pdf

Www.Meb.Gov.Tr, 14.03.2005

Www.Meb.Gov.Tr, 17.05.2005

Www.Trabzonram.Com./Batarya/Htm

ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK TERCİHLERİ ANKETİ

Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetim ve Denetimi Bölümü'nde yapmakta olduğum yüksek lisans eğitiminde tez konum olan "Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Tercihlerini Etkileyen Etmenler"i inceleyen anket için sizlerin bilgilerinize ihtiyaç vardır. Vereceğiniz tüm cevaplardan, sizin bireysel değerlendirmeniz için değil, genel olarak endüstri meslek lisesi öğrencileriyle ilgili fikir edinmek için yararlanılacaktır. Sizin cevaplarınız bu genel yorumlamanın yapılabilmesi için çok önemlidir. Anketleriniz sadece tez çalışması için kullanılacak olup, başka kişi ya da kurumların değişik amaçları için hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Mümkünse soruların tamamını cevaplamanız, değerlendirmenin daha eksiksiz yapılmasına yardımcı olacaktır. Bu anketlerle ilgili incelemelerin gerçekçi olabilmesi, ancak cevaplarınızın gerçek ve durumunuzu belirtir şekilde, dürüst ve samimi olmanız ile mümkündür. Göstereceğiniz ilgi ve tüm yardımlarınız için teşekkür ederim.

DANIŞMAN

Prof.Dr.CANAN

Fuat VURUCU

Yeditepe Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetim
ve Denetimi Bölümü Yüksek
Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Meslek Dalı:	
Cinsiyet:	
Yaş:	
Aile Aylık Geliri:	
Anne Ve Babanın Hayatta Olup Olmaması:	
Annenin Öğrenim Durumu:	
Babanın Öğrenim Durumu, Annenin İş Durumu:	
Babanın İş Durumu :	
Kardeş Sayısıyla:	

MESLEK SEÇİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER ANKETİ

	Hiç katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Bu mesleği seçmemde ailemin sosyo-ekonomik durumu etkili oldu.”					
“Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.”					
“Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevremın etkisi çoktur.”					
“Mesleği seçerken aldığım notlar etkili oldu” gibi bilgileri içermektedir.					

	Evet	Hayır
“Endüstri meslek lisesini isteyerek mi seçtiniz?”		
“Endüstri meslek lisesindeki meslek dalınızı isteyerek mi seçtiniz?”		

	Arkadaş	Aile	Akrabalar	Çevrenin etkisi	Öğretmenler, diğer okul personeli	Endüstri meslek lisesi mezunları	Hiç kimse (kendim istedim)
“Endüstri meslek lisesine kayıt olmanızı kimler etkiledi?”							
“Endüstri meslek lisesinde meslek dalını seçmede kimler etkiledi?”							

MESLEK SEÇİMİNDE YETERLİLİK ÖLÇEĞİ

	Hiç katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Mesleği seçmemde bu mesleğin toplumdaki yeri ve getirdiği gelir ve mesleğe olan talep etkili oldu					
2. Mesleğimi seçmeden bu mesleği yapanlardan, meslek hakkında bilgi aldım.					
3. Mesleğimin yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum					
4. Bu mesleği, fiziksel özellikleri cinsiyetime uygun olduğu için seçtim					
5. Diğer meslekler hakkında da az çok bilgi sahibiyim					
6. Bu mesleğin iş bulma imkanlarını bilerek seçtim					
7. Bu meslekte ilerleme imkânlarını biliyorum					
8. Mesleği seçerken giriş ve emekli olma koşullarını araştırdım					
9. Mesleğimin kazandıracığı imkânları bilerek seçtim					
10. Mesleğimin avantaj ve dezavantajlarını bilerek seçtim					
11. Mesleğimin çalışma ortamını araştırdım					

MESLEKTEN MEMNUNİYET ANKETİ:

	Evet	Hayır
“Yüksek öğreniminizi, lise meslek dalmızla ilgili bölümlerde yapmak istiyor musunuz?”		

	Hiç katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Tamamen katılıyorum
“Bu meslekte ilerlemeyi düşünmüyorum. En kısa zamanda bu mesleğimi değiştireceğim.”					
“Mesleğimi seviyorum” gibi bilgileri içermektedir.					